570.6
COP
v.7

THE UNIVERSITY
OF ILLINOIS
LIBRARY
570.6
COP
v.7

Videnskabelige Meddelelser

fra

den naturhistoriske Forening i Kjöbenhavn,

for

Aaret 1855.

Udgivne af Selskabets Bestyrelse.

Kjöbenhavn.

Trykt i Bianco Lunos Bogtrykkeri
ved F. S. Muhle.

1856—1857.

Redactionen af dette Tidsskrift bestaaer af Professorerne *Reinhardt* og *Steenstrup*.

570.6
COP
v.7

Indhold.

Side

Myrtaceæ centroamericanæ. Bestemmelser og Beskrivelser af Dr. *O. Berg*. Meddelt af Dr. *A. S. Örsted* . . . . . 1.

Om det centralamerikanske Balsamtræ (Myrospermum Sonsonatense Pareira) og Balsamkysten, af Dr. *A. S. Örsted* . . . . . 27.

☞ Trykte i Juli 1856 og uddelte ved Naturforskermødet i Christiania i samme Maaned.

Et Bidrag til Geirfuglens, *Alca impennis Linn.*, Naturhistorie, og særligt til Kundskaben om dens tidligere Udbredningskreds (hertil et Kaart og en Tavle), af Prof. *J. J. S. Steenstrup* . . . . . 33.

☞ Gik formedelst Forfatterens Sygdom først i Trykkeriet i November Maaned 1856, omdeltes i April 1857.

Oversigt over de videnskabelige Möder i den naturhistoriske Forening i Aaret 1855 . . . . . 117.

428824

Videnskabelige Meddelelser

fra

den naturhistoriske Forening i Kjöbenhavn.

1855. Udgivne af Selskabets Bestyrelse. **Nr. 1-2.**

Myrtaceæ centroamericanæ *).

Bestemmelser og Beskrivelser af Dr. *O. Berg.*

Ved *A. Örsted.*

Subordo Myrteæ. DC. Prod. 3. 230.

Tribus 1. Myrcioideæ Berg.

Embryo cotylis foliaceis, corrugato-contortuplicatis.

Myrcia DC.

1. *Myrcia plicato-costata* Berg, ramulis foliisque novellis et paniculis sericeis, foliis petiolatis chartaceis oblongis v. oblongo-lanceolatis, basi acutis, apice longissime acuminatis, adultis glabris utrinque nitidulis, supra impresso-obscure-, pellucido-punctatis, demum opacis, plicato-costatis, tenuissime reticulatis limbinerviis; paniculis axillaribus et subterminalibus, oligo-carpicis; baccis ovatis, sepalis parvis conniventibus coronatis, 1—2 spermis.

Rami teretiusculi glabri, novelli compressi. Folia 18—40‴ longa, 8—12‴ lata, minora ovato-oblonga, obtusiora, petiolo 1‴ longo, venis rectis subdivaricatis. Paniculæ decompositæ 9—18‴ longæ, ad apicem ramorum simpliciores. Baccæ 4‴ longæ.

Jeg fandt den i skyggefulde Skove ved Turrialva i Costa-Rica i en Höide af 3—4000 Fod med Frugt i Mai.

*) Da der blandt de af mig i Vestindien samlede Myrtaceer fandtes nogle nye Arter, har jeg ogsaa optaget disse, men uden Löbenummer.

2. *Myrcia Oerstediana* Berg, ramulis foliisque novellis subtus paniculisque pubescentibus, demum glabris; foliis breviter petiolatis membranaceis demum chartaceis lanceolatis basi acutis, apice longissime acuminatis, nitidulis creberrime minuteque pellucido-punctatis, supra tenuissime reticulato-venosis, subtus costatis prope marginem limbinerviis; paniculis axillaribus folium subaequantibus; baccis oblongis, sepalis deltoideis acutiusculis ciliolatis conniventibus coronatis 1spermis.

Rami teretiusculi, glabri, novelli compressi. Folia 2—3½'' lg., 8—10''' lt., inferiora sæpe elliptico-oblonga, minora; petiolo 1''' lg., venis patulis. Paniculæ 20—30''' lg., demum glabriusculæ. Baccæ 6''' lg., 2½''' lt. Maxime affinis M. plicato-costatæ Bg., sed distincta: indumento, foliis tenuioribus, creberrime pellucido-punctatis, haud plicato-costatis, floribus paniculatis, baccis oblongis.

Voxer paa samme Sted som den foregaaende. Fröene og tildeels Bladene baade af denne og den foregaaende Art have en behagelig Lugt, noget lig Cacaobönnens, men mere aromatisk.

3. *Myrcia discolor* Berg, ramulis foliisque novellis subtus, racemis et alabastris brunneo-pubescentibus, foliis petiolatis chartaceis, ovato-oblongis basi acutis apice leviter obtuseque acuminatis discoloribus obscure pellucido-punctatis, glandulis vix elevatis, utrinque reticulato-venosis limbinerviis, racemis subterminalibus paucifloris, folio brevioribus, germine biloculari, sepalis inæqualibus ovatis exterioribus minoribus obtusiusculis, interioribus obtusis.

Rami teretiusculi glabri, novelli compressi. Folia 12—27''' lg., 6—10''' lt., petiolo 1—1½''' lg., venis subpatulis tenuibus. Racemi 9''' lg. Alabastra 1''' lg., bibracteata. Germen 2loculare, 4ovulatum. Sepala 5 subrotunda, extus sericea. — Ab M. splendenti DC. differt foliis basi acutis discoloribus leviter

obtuseque acuminatis obscure pellucido-punctatis et floribus racemosis.

Voxer paa samme Sted som den foregaaende.

4. *Myrcia melanoclada* Berg, ramulis foliisque novellis subtus præsertim ad costam brunneo-pubescentibus, foliis breviter petiolatis chartaceis oblongis v. elliptico-oblongis, basi acutis, apice elongate acuteque acuminatis, discoloribus, obscure pellucido-punctatis supra puberulis demum glabris utrinque nitidis reticulato-venosis limbinerviis; paniculis axillaribus et subterminalibus glabris oligocarpicis 1-2nis; baccis oblongis, sepalis minutis obtusiusculis inæqualibus coronatis, 1—5spermis glabris.

Rami exophloeo delabente; ramuli 4goni, novelli compressi. Folia 16—40‴ lg., 7—15‴ lt., petiolo $\frac{1}{2}$—1‴ lg., venis tenuibus subpatulis. Paniculæ 1—$1\frac{1}{2}$″ lg., Baccæ $3\frac{1}{4}$‴ lg., $2\frac{1}{4}$‴ lt. Maxime affinis M. discolori Bg., sed distincta: foliis longioribus, elongate acuteque acuminatis, neque basi acutis neque splendentibus; paniculis demum glabris.

Jeg fandt den paa Bjergene syd for Cartago, i en Höide af 5—6000′ med Frugt i Januar.

5. *Myrcia costaricencis* Berg, ramulis foliisque novellis subtus, petiolis, paniculis, bracteis et alabastris ochraceo-villosis; foliis petiolatis membranaceis ovatis v. ovato-oblongis basi obtusis v. rotundatis, apicem versus sensim leviter obtuseque acuminatis, novellis supra puberulis demum glabris nitidis subtus tandem puberulis, utrinque glandulis crebris majusculis elevatis pellucido-punctatis et tenuiter reticulatis limbinerviis; paniculis axillaribus et subterminalibus bracteatis folio brevioribus; germine biloculari, sepalis ovatis obtusiusculis subæqualibus intus glabris extus villosis.

Rami teretiusculi, novelli compressi. Folia $1\frac{1}{2}$—$2\frac{1}{2}$″ lg., 9—12‴ lt., petiolo $1\frac{1}{2}$‴ lg., venis plurimis subpatulis. Paniculæ 1″ lg. et ultra. Alabastra $1\frac{1}{2}$‴ lg., bibracteata. Ger-

men 2loculare, 4ovulatum. Sepala 5. Petala 5 subrotunda, extus sericea.

Voxer paa samme Sted som den foregaaende.

6. *Myrcia acuminata* DC. Prod. 3. 256. — Seemann Flor. Pan. 126.

Seemann fandt den i Savanner ved Panama.

Tribus 2. Eugenioideæ Berg.

Embryo cotylis crassis carnosis discretis v. margine v. omnino conferruminatis.

Eugenia DC. pro parte, nec Micheli.

** Pedicellis axillaribus 1floris.*

7. *Eugenia oreinoma Berg*, ramulis petiolis nervis venisque et pedunculis densissime brunneo-pubescentibus v. subtomentosis, foliis petiolatis chartaceis ovatis basi breviter acutis v. obtusis, apice obtuse acuminatis, minute obscureque pellucido-punctatis reticulato-costatis; venis longa a margine distantia arcuatim unitis ibique extrorsum iterum ramosissimis anastomosantibusque; pedunculis lateralibus solitariis 1carpicis; bacca pyriformi 1—5-sperma, sepalis 4 ovatis rotundatis apice incurvatis ciliolatis inæqualibus coronata.

Rami teretes, novelli compressi. Folia 4—4½″ lg., 26—34‴ lt., subtus pubescentia, petiolo 3—4‴ lg.; venis erecto-patulis. Pedunculi ad nodos defoliatos ramorum oriundi, 7—11‴ longi, validi. Bacca 9‴ lg., 6‴ lt., bibracteata. Embryo generis.

Jeg fandt den i skyggefulde Skove paa Bjergene mellem Cartago og Candelaria i en Höide af 6—7000 Fod.

8. *Eugenia truncata* Berg, ramulis foliisque ad petiolum costamque ochraceo-villosis, foliis brevissime petiolatis chartaceis

ovali-oblongis acuminatis creberrime pallideque pellucido-punctatis, adultis supra exceptis nervis glabris, subtus pubescentibus reticulato-costatis, venis longissima a margine distantia arcuatim unitis ibique extrorsum iterum ramosissimis et anastomosantibus, pedunculis solitariis lateralibus 1carpicis, bacca obovata sepalis subrotundis concavis ciliolatis inæqualibus coronata glabra.

Ramuli obtuse 4goni, novelli compressi. Folia 21—44‴ lg., 12—20‴ lt., petiolo 1‴ lg., venis erectis v. subpatulis remotis. Pedunculi 6—7‴ lg. ex nodis defoliatis ramorum egredientes. Bacca 7‴ lg, sepalis 4 coronata.

Maxime affinis E. oreinomæ Bg, sed distincta foliis angustioribus brevissime petiolatis basi truncatis, pallide pellucido-punctatis.

Voxer paa samme Sted som den foregaaende.

** *Pedicellis axillaribus 1floris binis, ternis aut pluribus.*

Eugenia Thomasiana Berg, ramulis minutissime puberulis, foliis petiolatis rigede chartaceis ovalibus v. suborbiculari-ovalibus, basi breviter acutis, apice brevissime obtusissimeque acuminatis v. obtusis, excretis glabris, subtus sparse fusco-pellucido-glandulosis reticulato-venosis, arcuatim limbinerviis, pedicellis basi bracteatis, e racheola perbrevi oriundis, 1—3ni, 1carpicis folio dimidio brevioribus, baccis globosis glabris 1—5 spermis sepalis orbicularibus concavis ciliolatis coronatis.

Rami novelli compressi. Folia 14—24‴ lg., 11—16‴ lt.; petiolo 1—2‴ lg.; venis suberecto-patulis. Pedicelli 8—12‴ lg., bracteati. Bacca 7—8‴ diametro, sepalis 4 subinæqualibus coronata. Semen magnum globosum.

Jeg fandt den i törre Kratskove paa St Thomas.

*** *Floribus axillaribus subsessilibus aut in axillis fasciculato-glomeratis breviter pedunculatis.*

Eugenia flavo-virens Berg, ramulis petiolis pedunculisque minute puberulis; foliis breviter petiolatis, rigide chartaceis, ob-

longo-lanceolatis v. elliptico-oblongis, utrinque angustatis, basi acutis, apice obtuse acutatis, discoloribus, adultis glabris, utrinque elevato-pellucido-punctatis, supra aveniis, subtus flavo-virentibus, obsolete venosis et limbinerviis; pedunculis axillaribus, brevissimis, racemoso-2—4 floris, demum petiolo paulo longioribus; drupis globosis, 1spermis, sepalis 4 minimis obtusis erectis coronatis.

Rami teretiusculi, glabri, novelli compressi. Folia 5—10‴ lg., 2½—4‴ lt., subtus fusco-punctata; petiolo ¼‴ lg. Rhacheola racemorum 1—1½‴ lg., bracteata. Drupae 2‴ diametro.

Jeg fandt den i törre Kratskove paa Öen St. Jan. De aromatiske Frugter ere bekjendte i Handelen under Navn af Guava-Bær.

9. *Eugenia Leucadendron* Berg; ramis albidis, glabris; foliis petiolatis, pergamaceis, obverse oblongis, basi cuneatis, apice abrupte acuminatis, adultis excepta costa glabris, sub lente valida minutissime pellucide-punctatis, supra opacis, obsolete reticulato-venosis, subtus costatis, tenuiter reticulatis, arcuatim limbinerviis; floribus axillaribus, subsessilibus, 3—6nis, petiolo brevioribus; baccis obovatis, striatis, 1spermis, sepalis 4, deltoideis, acutis, utrinque rufo-sericeis coronatis.

Rami obtuse 4goni. Folia 7¾″ lg., 30‴ lt.; petiolo 3‴ lg.; venis erecto-patulis. Pedicelli validi brevissimi. Baccae 9‴ lg., 7‴ lt.

Paa Vulkanen Irasu i Nærheden af Cartago i en Höide af 5—6000 Fod.

*****Pedunculis racemosis, cymosis v. paniculatis axillaribus aut subterminalibus.*

10. *Eugenia lepidota* Berg; ramulis foliisque subtus, pedunculis, alabastris et fructibus ochraceo lepidotis; foliis petiolatis, chartaceis, obovato-oblongis, basi cuneatis, apice abrupte acuminatis, discoloribus, supra sparsius lepidotis, demum glabris, elevato-impellucido-punctatis, obsolete venosis, limbinerviis; pedun-

culis axillaribus et subterminalibus, petiolum subaequantibus, 3—6floris v. obliteratione 1—2floris; germine biloculari; bacca subglobosa, 1sperma, sepalis inæqualibus, rotundatis, concavis coronata. — Variat:

α. corymbosa; foliis longiuscule petiolatis, obtuse breviterque acuminatis; floribus corymbosis.

Ramuli compressi. Folia 16—22‴ lg., 7—11‴ lt.; petiolo 2—3‴ lg. Corymbi rhachis $\frac{1}{2}$—2‴ lg., pedicellis 2—3‴ lg., basi bracteatis. Alabastra 1‴ bibracteata. Bacca 6‴ diametro, striata. Semen magnum.

β. pauciflora; foliis in petiolum decurrentibus, acute et longiuscule acuminatis; pedunculis 1—3-floris.

Folia $1\frac{1}{2}$—$2\frac{1}{2}$″ lg., 7—12‴ lt.; petiolo $1\frac{1}{2}$—2‴ lg. Alabastra 2‴ lg. Germen 2loculare multiovulatum. Sepala 4. Petala 4 subrotunda glabra $1\frac{1}{2}$‴ lg. Stamina 2‴ lg. Stylus $2\frac{1}{2}$‴ lg.

Jeg fandt den i skyggefulde Skove paa Vulkanen Barba i Costa-Rica i en Höide af 6—7000 Fod med Blomst og Frugt i Mai.

11. *Eugenia Oerstediana* Berg; ramis laevigatis, ramulis racemisque subtilissime sericeis; foliis petiolatis, chartaceis, elliptico-oblongis, utrinque angustatis, basi acutis, apice acute acuminatis, glabris, laevigatis, rarissime pellucido-punctatis, supra subaveniis, subtus venosis, longa a margine distantia duplicato-arcuatim limbinerviis; racemis axillaribus, 1rarius 2nis, interdum elongatis, folio brevioribus, sessilibus, 8—12floris; germine biloculari; sepalis membranaceis, subaequalibus, rotundatis, glabris, ciliolatis.

Rami teretes, exophloeo delapso laevissimi, superne compressi. Folia 2—3″ lg., 8—15‴ lt.; petiolo 2‴ lg.; venis subpatentibus. Racemi rhachis 1—18‴ lg., pedicellis 3—4‴ lg. Germen 2loculare, loculis 4—6ovulatis, bibracteolatum. Sepala 4.

Ab *Eug. maritima* DC. (Mexicana) differt: racemis petiolum valde superantibus, indumento sericeo.

Ved de sydlige Bredder af Nicaraguasö med Blomst og Frugt i Marts.

12. *Eugenia Cartagensis* Berg; ramulis minutissime puberulis; foliis longiuscule petiolatis, rigide chartaceis, oblongis v. oblongo-lanceolatis, basi elongate acutis, apice obtuse longiuscule acuminatis, interdum emarginatis, glabris, discoloribus, supra nitidis, lævigatis, aveniis, subtus obsolete impellucido-punctatis, tenuiter reticulato-venosis, limbinerviis; racemulis axillaribus, 4—6floris, petiolum subaequantibus; germine biloculari; sepalis brevissimis, obtusis, inaequalibus. Bacca ovali, 1sperma.

Rami teretiusculi, laeves, sordide albi; ramuli compressi, badii. Folia 16—25‴ lg., 4—9½‴ lt., minora interdum ovalia; petiolo 3‴ lg.; venis tenuibus, subpatulis. Racemuli glabri, rhachide 1—2‴ lg.; pedicellis ½—1‴ lg. Alabastra 1½‴ lg., minute bibracteolata. Germen 2loculare, multiovulatum. Sepala 4, subrotunda, ciliolata. Petala 4, orbicularia, 1‴ lg. Stamina 1‴ lg., Stylus 2‴ lg. Bacca 6‴ lg.

Eugeniae distichae DC. affinis, sed distincta.

Voxer paa Vulkanen Irasu nord for Cartago i Costa-Rica i en Höide af 7—8000 Fod, hvor jeg fandt den med Blomst i Januar.

---

13. *Eugenia Arayan* (Seemann Flor. Pan. 125) Myrt. Arayan HBK. Nov. gen. et sp. 6. 133.

Seemann fandt den paa Vulkanen Chiriqui; den er ogsaa funden paa Anderne i Ækuador.

14. *Eugenia guayaquilensis* (DC. Prod. 3. 275) Seemann l. c. 125.

Seemann fandt den paa Öen Cayba ved Veragua.

15. *Eugenia sericiflora* (Benth. Bot. Sulph. 97.) Seemann l. c. 125.

Almindelig ved Panama (Seemann).

16. *Eugenia micrantha* (Bertoloni Flor. Guatimal. 22) Walp. Rep. 2. 185.

I Guatimala.

17. *Eugenia Costa-Ricensis* Berg. mscr.

I Costa-Rica (Warszewicz).

Jambosa Rumph. amb. 1. 121.

18. *Jambosa vulgaris* DC.

Dyrkes i Haver.

Stenocalyx Berg.

Eugenia Michel. nov. gen. t. 108.

Sepala 4 oblonga, membranacea; cetera ut Eugenia.

Stenocalyx ligustrinus Bg. Eugenia ligustrina Willd. Spec. 2. 662. DC. Prod. 3. 263.

I törre Kratskove paa St. Croix og St. Thomas.

Calyptranthes Swarz.

19. *Calyptranthes Costa-Ricensis* Bg. mscr.

I Costa-Rica (Warszewicz).

Calycolpus Bg.

20. *Calycolpus Warszewiczii* Bg. mscr.

I Veragua (Warszewicz).

Calytropsidium Bg.

21. *Calytropsidium Friederichsthalianum* Bg. mscr.

I Guatimala (Friederichsthal).

Tribus 3. Myrtoideae Berg.

Semina ossea, hippocrepica. Embryo uncinato-curvatus.

Psidium *Linn.* gen. n. 615. DC. Prod. 3. 235.

22. *Psidium laurifolium* Berg; ramulis 4gonis, novellis foliisque junioribus subtus, pedunculis et germinibus dense fuscescenti-pubescentibus, subvelutinis; foliis petiolatis, rigide chartaceis, oblongis v. elliptico-oblongis, utrinque angustatis, acutis, discoloribus, junioribus obscure pellucido-punctatis, supra puberulis, adultis impunctatis supra nitidis, glabriusculis, reticulato-venosis, subtus pubescentibus, reticulato-costatis; venis 8—10nis, suberecto-patulis, adscendentibus, prope marginem arcuatim unitis; pedunculis axillaribus, 1floris, petiolo duplo longioribus; germine 3loculari; calyce demum 5partito, lobis oblongis, subaequalibus.

Rami teretiusculi, glabri. Folia 26—36‴ lg., 10—17‴ lt.; petiolo 2‴ lg. Pedunculi 3—4‴ lg. Germen 2‴ lg. Calycis lobi coriacei 3‴ lg. revoluti.

Jeg fandt den paa Vulkanen Masaya i Nicaragua i en Höide af c. 1000 Fod med Blomst i November.

23. *Psidium Costa-Ricense* Berg; ramis superne 4gonis, novellis pedunculisque brunneo-subtomentosis; foliis petiolatis, rigide chartaceis, oblongo-ovalibus v. ovali-oblongis, basi cuneatis, apice acute acutatis, discoloribus, obscure et minute pellucido-punctatis, supra puberulis, nitidis, tenuissime reticulatis, impresso-venosis, subtus dense adpresseque cano-pubescentibus, reticulato-costatis; venis 7—9nis, patentibus, adscendentibus, prope marginem arcuatim unitis; pedunculis axillaribus, petiolo multo longioribus, 1floris; alabastris pyriformibus, sub calyce constrictis, clausis, obtusis, demum 4partitis; germine 3loculari; bacca obovata, hirta.

Folia 34—42‴ lg., 18—22‴ lt., inferiora interdum obovata; petiolo $2\frac{1}{2}$—3‴ lg. Pedunculi 8—10‴ lg. Alabastra 5‴

lg. Germen 3loculare, multiovulatum. Stylus 4‴ lg. Bacca 7‴ lg., sepalis revolutis coronata.

Paa Bjergene imellem Cartago og Candelaria i Costa-Rica i en Höide af 3—4000 Fod med Frugt i November.

24. *Psidium monticolum* Berg; ramulis 4gonis petiolisque, foliis subtus praesertim ad nervos, pedunculis et alabastris pilis rufo-brunneis velutinis; foliis petiolatis, rigidis, ovali-oblongis, basi obtusis v. breviter acutis, apice obtusatis, apiculatis, discoloribus, supra puberulis, nitidis, demum subglabratis, tenuissime reticulato-venosis, subtus sub tomento elevato-, impellucido-punctatis, venis 10—11nis, erecto-patulis, adscendentibus, arcuatim prope marginem unitis; pedunculis erectis, 3floris, petiolo longioribus; flore centrali sessili; alabastris pyriformibus, sub calyce constrictis, clausis, obtusis, demum 4partitis; germine 4loculari; bacca globosa, glabra. — Variat:

α. robustum; foliis majoribus, basi obtusis.

Rami tereti-compressi, glabri. Folia 36—42‴ lg., 20—26‴ lt.; petiolo 5‴ lg. Pedunculus 6—7‴ lg., pedicelli 1½—2‴ lg. Alabastra 5‴ lg.

β. gracile; foliis minoribus, basi breviter acutis.

Folia 26—38‴ lg., 14—19‴ lt.; petiolo 2—3‴ lg. Bacca 6‴ diametro.

Jeg fandt den med Blomst og Frugt i Februar paa Vulkanen Irasu i Costa-Rica i en Höide af 7—8000 Fod.

25. *Psidium molle* Bertoloni Flora guatimal. 22. t. 9 Walp. Rep. 2. 190.

I Guatimala.

26. *Psidium Oerstedianum* Berg; ramulis pedunculisque cano-pubescentibus; foliis subsessilibus, superioribus chartaceis, ovali-oblongis, breviter cuspidatis, supra puberulis, subtus cano-velutinis, obscure pellucido-punctatis, inferioribus rigidis, ovatis,

basi cordatis, acute acuminatis, utrinque elevato-punctatis, puberulis et reticulato-venosis, arcuatim limbinerviis; venis suboctonis, adrectis v. subpatentibus; pedunculis solitariis, axillaribus, 1-floris, folium subaequantibus; germine 3loculari, velutino; calyce campanulato, puberulo, 5dentato.

Ramus superne 4gono-compressus. Folia 9—20‴ lg., 6—11‴ lt. Pedunculi 13—15‴ lg. Germen 3‴ lg., 3loculare, multiovulatum, bracteis 2 linearibus, 3‴ lg. stipatum. Calyx 2‴ lg. Petala 5. Stamina 1‴ lg. Stylus 3‴ lg.; stigma capitatum.

I Savanner i Provindsen Guanacaste med Blomst i Marts.

27. *Psidium Guajava* (Raddi Mem. p. 2). P. pyriferum L. P. pomiferum L. Rumph. Amb. I. 142. t. 48. — Rhede Hort. Malebar. 3. 33. t. 35. — Blume Mus. bot. Lugd. Batav. 71. n. 181. — Seemann Flor. Pan. 125.

Dyrkes i Haver og forekommer meget almindelig forvildet.

28. *Psidium polycarpum* Lamb. DC. Prod. 3. 235. — Seemann l. c. 125.

En 3—8 Fod höi Busk, som forekommer almindelig i Savanner ved Panama, hvor den benævnes Guajavo de Savana eller Guajavo peludo.

Campomanesia Ruiy. et Pav.

29. *Campomanesia glabra* (Benth. Hooker Journ. of Botany V. 2 p. 319. — Seemann l. c. 125. — Myrtus? Goetheana Mart. — DC. Prod. 3. 240.

Almindelig ved Panama og i en stor Deel af Sydamerika.

Myrtus Lin. gen. 617.

Myrtus sparsifolia Berg; ramis ramulisque, petiolis, pedunculis et germinibus canescenti-velutinis; foliis brevissime petio-

latis, rigide cartaceis, sparsis, confertis, oblongo-lanceolatis, utrinque angustatis, basi acutiusculis, apice acutis apiculatisque et recurvatis, pilis raris sparsisque adpressis obsitis, demum supra glabris, utrinque fusco-, obsolete pellucido-punctatis, nitidis, aveniis; pedunculis axillaribus, 1floris, folio brevioribus; bacca pyriformi, 4loculari, polysperma, sepalis 4 deltoideis, acutis, concavis, incurvis, ciliolatis, coronata.

Rami dense foliati. Folia $2\frac{1}{2}$—7‴ lg., 1—2‴ lt., interdum 3na, juniora ciliata. Pedunculi floriferi 1‴, fructiferi 4‴ lg. Bacca 6‴ lg., $4\frac{1}{2}$‴ lt. Semina hippocrepica, testa ossea obtecta. Embryo generis.

Dyrkes i Haver paa St. Croix.

Myrtus Oerstediana Berg; ramulis novellis albo-sericeis; foliis brevissime petiolatis, rigidis, elliptico-oblongis, utrinque angustatis, acutis, cuspidatis, novellis utrinque et margine pilis raris, sparsis obsitis, mox glabris, nitidulis, utrinque fusco-, pellucido-punctatis, obsolete venosis, limbinerviis; pedunculis solitariis, 1floris, axillaribus, folio subaequalibus; bacca pyriformi, glabra, 3loculari, polysperma, sepalis 5 deltoideis, acutis, involutis coronata.

Ramuli 4goni glabri, novelli compressi. Folia 9—18‴ lg., 3—8‴ lt.; petiolo $\frac{1}{2}$‴ lg.; venis tenuissimis suberecto-patulis. Pedunculi fructiferi filiformes, 8‴ lg. Bacca 6‴ lg., 4‴ lt. Semina hippocrepica ossea. Embryo arcuatus.

Samme Sted som den foregaaende.

Ugni Turczan Flora (B. Z.) 21. 711.

Calyx cum ovario connatus quinquepartitus, laciniis linearibus reflexis. Petala quinque obovato-rotundata. Stamina numerosa, filamentis complanatis multiserialibus, exterioribus majoribus, interioribus sensim decrescentibus, connectivo exteriorum dilatato, antheram bilocularem latere interiore gerente. Ovarium

quadriloculare, loculis multiovulatis. Stylus subulatus apice incurvus, stigmate acuto. Bacca calyce coronata quadrilocularis, loculis placentis valde prominulis incomplete bilocellatis 3—4-spermis. Semina hippocrepica, testa crustacea dura, embryone exalbuminoso curvato cotyledonibus cum radicula brevi in massam conferrruminatis. — Genus inter Myrtaceas chymocarpicas filamentis complanatis distinctissimum, sed neglecta etiam hac nota, si cum Myrto convenire possit numero partium, embryonis fabrica recedit. Eugeniæ hoc signo approximatum, partium numero alienum est (Walpers Annales 2. 626).

30. *Ugni Oerstedii* Berg; ramulis foliisque novellis ad marginem et costam mediam pedunculisque albido-strigosis; foliis brevissime petiolatis, ovatis, basi obtusis v. rotundatis, apice gradatim acutatis, adultis glaberrimis, discoloribus, supra splendentibus, rugosis, impunctatis, subtus fusco-, impellucido-punctatis rugulosis, aveniis; pedunculis folio longioribus, recurvatis; bracteis hypocarpicis lanceolatis, acutis; germine glabriusculo v. pilosiusculo, 3—4loculari; sepalis ovato-oblongis, sensim angustatis, obtusiusculis; staminum exteriorum antheris lanceolato-subulatis, apice obtusiusculis, glandula solitaria instructis, exalatis.

Caulis ramosissimus, foliosus; rami 4goni, novelli compressi. Folia 4—9‴ lg., $2\frac{1}{2}$—6‴ lt.; petiolo $\frac{1}{2}$‴ lg. Pedunculi 7—9‴ lg. Bracteae hypocarpicae $1\frac{1}{2}$—2‴ lg., fere $\frac{1}{2}$‴ lt. Sepala 5, $\frac{3}{4}$—$1\frac{1}{2}$‴ lg., $\frac{1}{4}$—1‴ lt. Petala 5, subrotunda, $2\frac{1}{2}$‴ lg.

Differt ab *U. Warszewiczii* Bg.: foliis ovatis, basi obtusis, supra impunctatis; antheris apice obtusiusculis; ab reliquis speciebus: forma foliorum et antherarum fabrica.

Jeg fandt den paa Vulkanen Irasu i Costa-Rica i den lavere Deel af Egeregionen i en Höide af 8—9000′; det er saaledes af alle Myrtaceer den, som gaaer höiest op paa Bjergene i Centralamerika.

31. *Ugni Warszewiczii* Bg. mscr.

I Veragua (Warszewicz).

Tribus 4. Pimentoideae Berg.

Seminis testa membranacea. Embryo spiralis v. subspiralis.

Pimenta Lindl. in London Encycl. of pl. ex Wight Illustr. of Ind. bot. II. p. 12.

Flores quaternarii vel quinarii; ovarium biloculare; ovula in loculis solitaria vel plurima pendula e placenta prominente; semina in fructus loculis solitaria vel plurima subreniformia, testa tenui molliuscula; embryo cylindricus spiraliter involutus, cotyledones conferruminatæ, albumine molliusculo gelatinoso inclusæ. Arbores caribæi: foliis ovali-oblongis; floribus paniculatis.

32. *Pimenta vulgaris* (Lindl. l. c.) Myrtus Pimenta L. — Eugenia Pimenta DC. — Bayberrytree Hugh Barb. 145 t. 10. — Bot. Mag. t. 1236. — Tussac flore des Antilles 4. 32 t. 12.

Allehaandetræet (Jamaicapepper, All-spice-tree) voxer især i stor Mængde paa Nordsiden af Jamaica, hvor det ogsaa dyrkes i egne Plantager. Det er et lille Træ, hvis Stamme ikke har mere end 10—14 Tommer i Diameter. Det begynder at sætte Frugt i det tredie Aar, men bærer först rigeligt i det 7de Aar. De umodne Bær indsamles og törres paa Husenes flade Tage eller paa Jorden. De modne Frugter tabe noget af deres stærke Aroma og have da nogen Lighed i Smag med Enebær. I 1829 indförtes i England 3,599,268 Pund Allehaande, hvoraf det Meste var fra Jamaica.

Paa Bjerget Aguacate i Costa-Rica (c. 1500′).

Pimenta acris (Wght. l. c. fig. 6) Myrtus caryophyllata Jacq. — Myrcia pimentoides DC. Prod. 3. 243. — Myrtus acris Sw. fl. Ind. occ. 2, 909. — Myrcia acris DC. l. c. 243. — Eugenia acris Wght. et Arn. Prodr. flor. Penins. Ind. or. v. 2. 13.

Paa Nordvestsiden af St. Croix. De meget aromatiske Blade og Frugter anvendes til Tilberedning af Bayrum.

Subordo. Lecythideæ Rich.

Folia alterna, epunctata. Stamina plurima in urceolum hinc abbreviatum illinc in ligulam petaloideam productum coalita. Fructus ut plurimum disco epigyno operculatim secedente apertus.

Couroupita Aubl.

33. *Couroupita nicaraguensis* DC. Prod. 3. 294.

Medens Lecythideerne spille en saa vigtig Rolle i Sydamerika, er dette den eneste Art, som overskrider Landtangen ved Panama. Det er et af de anseligste Træer i Skovene mellem Granada og Tortuga, som allerede i Frastand er let kjendelig ved sin höie, lige Stamme, sin regelmæssige runde Krone og ved sine store kugelrunde Frugter, som sidde samlede i tætte Bundter. Jeg fandt modne Frugter i Februar. Dette Træ kaldes af Landets Indvaanere Sapote del Mico, da Frugterne have Lighed med Sapotens og gjerne spises af Aberne. En meget nærstaaende Art, C. guianensis, er bekjendt paa Guianä under Navn af Kanonkugletræet.

Lecythideerne betragtes af nogle Forfattere (Richard, Lindley) som en egen Familie, men af andre (De Candolle, Endlicher) som en Underafdeling af Myrtaceerne. Det er fornemmelig de afvexlende Blade uden Kjertler, Tilstedeværelsen af Biblade, Stövtraadenes eiendommelige Beskaffenhed og Kimens Forhold, som have bevæget Botanikerne til at fjerne disse Planter fra Myrtaceerne. Men afvexlende Blade forekomme hyppigen hos mange nyhollandske Myrtaceer, af hvilke ligeledes mange have sammenvoxne Stövdragere (Astartea, Calothamnus, Tristania, Beaufortia, Melaleuca, Eudesmia); fremdeles finder man Biblade hos Calycothrix, og endelig frembyder Kimen ganske samme Forhold hos Eugenioideerne som hos Lecythideerne. Jeg troer derfor, at det er rigtigst med De Candolle og Endlicher at betragte Lecythideerne som en Underafdeling af Myrtaceerne, da de stemme overeens med flere af de mest typiske Former i Charakterer, som her upaatvivlelig maa tillægges den störste Betydning, nemlig i Kimens Beskaffenhed og i den hætteformige Afsnöring i Blomstens Dele. Vi gjenfinde saaledes hos Lecythideerne — om muligen endnu stærkere udtalt — den for mange Myrtaceer (fornemmelig Eugenioideerne og Barringtonieerne) saa höist eiendommelige Sammensmeltning af alle

Kimens Dele, saa at hele Fröets Kjærne kun bestaaer af en oval solid Masse, hvor man ikke finder nogensomhelst Sondring af Stængelspire, Rodspire og Fröblade, ganske ligesom hos Orchideerne og Hypopityeerne. Ikke mindre charakteristisk er den hætteformige Afsnöring af forskjellige af Blomstens Dele. Den findes saaledes i den yderste af Blomstens Bladkredse hos Eucalyptus og Calyptranthes, hvor den frie Deel af Bægeret falder af som en lös Hætte, og i den anden Kreds af Blomstens Blade hos en stor Mængde af den gamle Verdens Myrtaceer (Syzygium, Caryophyllus, Acmena), hvor Kronens Blade ere hætteformigt sammenvoxne og falde af paa samme Maade som de foregaaende. Hos Lecythideerne viser nu det samme Forhold sig i de to andre af Blomstens Bladkredse, nemlig Stövbladene og Frugtbladene. De sammenvoxne Stövtraade voxe paa den ene Side ud og danne en Hætte over Stövveien, og den överste Deel af Frugten afsnöres som en Hætte eller et Laag, hvorved Frugterne af disse Planter, da de ere meget store og tykskallede, undertiden faae Udseende af kunstige Kar (Krukketræet). Da saaledes de to for Myrtaceerne mest charakteristiske Forhold endog finde deres höieste Udtryk blandt Lecythideerne, er der vistnok ikke tilstrækkelig Grund til at adskille disse Planter fra hinanden som forskjellige Familier, om de ogsaa i Vegetationsorganerne frembyde væsentlige Forskjelligheder; thi — som ovenfor bemærket — vise de nyhollandske Myrtaceer, at man ikke i alle Led af denne Familie tör tillægge de Charakterer, som hentes fra Bladene, en saa stor Betydning, som man ved udelukkende at tage Hensyn til de fleste af den gamle og nye Verdens Former let kunde fristes til.

Myrtaceerne höre overhovedet til de Familier, hvis systematiske Bearbeidelse langt fra tilfredsstiller de Fordringer, som vi maae gjöre til en naturlig Inddeling. Vi savne endnu nöiagtige Analyser af de fleste Arter, dog især af dem, som tilhöre den gamle Verden. Det vil fornemmelig være af Vigtighed at faae nöiagtige Undersögelser over Fröets Beskaffenhed. Der er neppe nogen Tvivl om, at der i denne Henseende blandt den gamle Verdens Former vil vise sig ligesaa væsentlige Forskjelligheder som dem, man i den senere Tid har opdaget hos de amerikanske, og som ogsaa her ville kunne afgive et sikkert Grundlag for en naturlig Inddeling. Den gamle og den nye Verdens Myrtaceer henföres af De Candolle, Endlicher og Lindley til samme Subordo; men de Forskjelligheder, som de fleste asiatiske Former vise enten i Bæger eller Krone, ere vistnok tilstrækkelige til at sondre dem fra de amerikanske som en egen Subordo, idet de enten have sammenvoxne og hætteformigt *affaldende Kronblade* eller saaledes som adskillige af Blume i den senere Tid fra Java beskrevne Slægter (Cleistocalyx, Strongylocalyx, Clavimyrtus, Microjambosa) *affaldende Bægerblade*. — Slægten Soneratia har ikke, saaledes som i Almindelighed angives, halv oversædig Frugtknude, men denne er aldeles fri, saa at jeg endog anseer det for tvivlsomt, om denne Slægt kan henföres til Myrtaceernes Familie, i hvilket Tilfælde den da maa danne en egen Underorden.

Hvorvidt Barringtonieerne med Rette fjernes af Lindley fra Myrtaceerne er vel endnu tvivlsomt; hvis Kimen virkelig, saaledes som Endlicher angiver, danner en sammenhængende Masse, turde Tilstedeværelsen af Fröhvide maaskee ikke være tilstrækkelig Grund til at fjerne dem fra Myrtaceerne, da Pimentoiderne jo ogsaa have Fröhvide, ihvorvel den er meget mindre.

Oversigt over Myrtaceernes Udbredning i Amerika.

Der er ifölge ovenstaaende Fortegnelse i det Hele 33 Arter af denne Familie kjendte fra Centralamerika, af hvilke de fleste (11) henhöre til Slægten Eugenia; efter denne ere Myrcia og Psidium de talrigste, medens Campomanesia, Calyptranthes, Calycolpus, Calytropsidium, Pimenta og Couroupita kun optræde med een Art hver. Dog udgjör dette Antal — ihvorvel Myrtaceerne forholdsviis ere meget svagt repæsenterede paa denne Side af Æquator — maaskee ikke mere end Trediedelen af det, som virkelig findes her; thi deels er endnu kun den mindste Deel af Centralamerika bleven undersögt i botanisk Henseende, og deels ere mange af Myrtaceerne meget höistammede Træer, hvorved det ofte bliver meget vanskeligt for den Reisende at komme i Besiddelse af de til Plantens Bestemmelse fornödne Blade, Blomster og Frugter. Myrtaceerne ere i Centralamerika baade med Hensyn til Arternes og Individernes Antal fremherskende i de Höider af Bjergene, som have et subtropisk og fugtigt Klima. Der forekomme saaledes 21 Arter imellem 3—6000′, fornemmelig paa den östlige Heldning af Cordilleren i Costa-Rica, medens 12 Arter ere kjendte fra de Dele af Landet, som have et tropisk Klima. Dog vil maaskee senere Undersögelser vise et andet Forhold i denne Henseende, da Urskoven i Centralamerikas Lavland hidtil er bleven mindre undersögt end de höiere Bjergregioner. Over 6000′ aftage disse Planter meget i Antal; kun 4 Arter ere kjendte fra denne Höide, nemlig: Eugenia cartagensis, Psidium monticolum, Ugni Oerstedii og U. Warszewiczii. Disse sidste udgjöre tilligemed Siphocamphyler og Fuchsier o. fl. a. en væsentlig Bestanddeel af den prægtige Underskov, som i Egeregionen i en Höide af 8—9000′ henriver Botanikeren ved Mangfoldigheden af de sjeldneste og skjönneste Planteformer. Psidierne ere her som overalt fornemmelig fremherskende i Savannerne. Psidium Guajava er i Centralamerika ligesom over-

hovedet i de fleste Lande mellem Vendekredsen en meget udbredt Ukrudtsplante*).

See vi hen til Myrtaceernes Udbredning i den övrige Deel af Amerika, da viser det sig, at de i Sydamerika mellem den 10° n. Br. og 23° s. Br. have et meget afgjort maximum, og at de her i enhver Henseende spille næsten ligesaa vigtig en Rolle i Sammenligning med de andre Familier som paa Ny-Holland; men medens det er de Led af Familien, som have en Kapselfrugt, nemlig Leptospermeerne og Chamælaucieerne**), som næsten

---

*) Dog er der neppe noget andet Sted, hvor den i den Grad har taget Landet i Besiddelse, som paa Tahiti. „En tyk Underskov af Guavaen har her bemægtiget sig hele den aabne Grund, og i Löbet af de sidste 20 Aar har dette Ukrud saaledes udbredt sig, at det truer med at qvæle al anden Vegetation. Der gaves blandt de ældste Missionairer endnu Folk, som priste Tahitis paradisiske Skjönhed, förend dette först for 30 Aar siden indförte Ukrud havde grebet saa frygteligt om sig. Nu kunne ikke engang Svinene æde Overflödigheden af dens velsmagende Frugter; den truer med, overladt til sig selv, at undertrykke al anden Vegetation i Löbet af nogle Menneskealdere, og Commandanten paa Öen havde til den franske Regjering indstillet Guavaens planmæssige Udryddelse, som en af de förste og nödvendigste Foranstaltninger, hvis man besluttede sig til at tage Öen i Besiddelse." (Steen Bille: Beretning om Corvetten Galatheas Reise omkring Jorden, 3die Deel p. 233).

**) Disse Afdelinger af Myrtaceerne ere i den nyhollandske Flora med Hensyn til Arternes Antal — omtrent 600 Arter ere kjendte — ligesaa fremherskende som Acacier, Epacrideer og Proteaceer, men ved Individernes Mængde og Störrelse overgaae de langt alle de andre Familier; thi Eucalypterne henhöre til Planteverdenens mest colossale Former og udgjöre paa de fleste Steder i Nyholland mellem $^3/_4$ og $^4/_5$ af Skovens Træer. Flere Arter Eucalyptus, en Slægt, der udmærker sig ved en eiendommelig hætteformig Afsnöring af Bægeret, opnaae en Höide af henved 200′, og de tykke, næsten lodrette Stammer, som först udsende Grene i en Höide af 100—150′ ligne mægtige Steenstötter. Disse Skove af Eucalypter ere næsten ganske skyggelöse og have et höist eiendommeligt Udseende. Træerne ere nemlig her fjernede fra hinanden ved betydelige Mellemrum, saa at de minde om Park- eller Haveanlæg. Stammerne ere hvide og nögne, idet de afkaste den ydre Bark, undertiden i saadan Mængde, at den ganske bedækker Jorden mellem Stammerne. Fremdeles bevirke Bladene, som vel ikke ere egentlige Phyllodier, men i det Væsentlige

udelukkende tilhöre denne sidste Verdensdeel, saa er det derimod Myrcioideerne, Eugenioideerne og Lecythideerne, som alle udmærke sig ved en bæragtig Frugt, der have deres egentlige Hjem i denne Deel af Amerika. De ere her de mest fremherskende Planter i Urskoven efter Mimoser, Cassieer, Terebinthaceer og Melastomer, og næsten ligesaa ere de i Catingaskovene; derimod aftage de meget i Antal i de samme Regioner af Bjergene, hvor de i den nordlige Hemisphære have deres störste Udbredning. Det er derfor urigtigt, naar det angives som almindelig Regel, at Myrtaceerne fornemmelig have hjemme i samme Bjergregion som Laurineerne (mellem 3800′ og 5700′)*). Dette gjælder nemlig kun for den nordlige Hemisphære; i den sydlige Hemisphære derimod optræde de enten i et forholdsmæssig ringe Antal Arter i denne Höide af Bjergene, eller ogsaa er en enkelt

---

frembyde samme Beskaffenhed — da de ere smalle, læderagtige, af samme Bygning paa begge Sider og ved en Dreining af Bladstilken staae næsten lodrette — at Lyset falder i smalle Striber, som vexle med smalle Striber af Skygge, da det ikke som i Almindelighed brydes af de horizontale Bladflader. — Fra November til Februar eller i den törre Aarstid ere de fleste Planter, som voxe i Bunden af disse parkligncnde Eucalyptusskove, visnede, og de afbrændes nu ligesom Savannerne i Amerika. Paa denne Tid staae Eucalypterne og Acacierne i Blomst, og Qvæget er da ofte nödt til at söge deres Næring i disse Planters Blade. Det er især i de om Sommeren udtörrede Flodleier, at Eucalypterne opnaae den anseligste Vext, og man træffer her Exemplarer, som have 8′ i Diameter. De fleste Arter af denne Slægt afsondre Gummi i stor Mængde, hvorfor de i Australien bære Navn af Gummitræer. Hos *E. robusta* findes der store hule Rum mellem Aarringene, som ere fyldte med en meget smuk röd Gummi, og *E. mannifera* udsveder en mannaagtig Substants. Mærkeligst i denne Henseende er dog *E. Gunnii* (Australiens Cedertræ), som först er bleven bekjendt ved den yngre Hookers Reise. Ved at anbores paa samme Maade som Sukker-Ahornen giver den i rigelig Mængde en Vædske, som efter at have gjæret bliver til en velsmagende Cider. *Metrosideros robusta* er det anseligete Træ i Skovene paa Ny Zeeland, hvor Vedet staaer i stor Anseelse som Gavntömmer. De mange buskagtige Former af nyhollandske Myrtaceer — især talrige Arter af Slægterne Leptospermum og Rockea — have næsten alle ved deres smaa, udeelte tætstillede, graalige Blade det for denne Flora charakteristiske stive lyngagtige Præg.

*) Meyen: Grundriss der Pflanzengeographie, p. 273.

Art fremherskende ved Individernes Mængde i en meget höiere liggende (den alpine) Region. Det förste gjælder med Hensyn til Sydamerika — R. Schomburgk fandt saaledes i Guiana af 63 Myrtaceer, som tilhörer denne Flora, kun 2 Arter i den saakaldte Myrte-Region — det andet Forhold finder derimod Sted paa Java*), og, som i det Följende vil sees, ogsaa paa Anderne i Ecuador.

Den ovennævnte Deel af Sydamerika tæller neppe mindre end 600 Arter af Myrtaceernes Familie. Fornemmelig ere Slægterne Myrcia og Eugenia**) meget rige paa Arter. Eugenia cauliflora og E. dysentherica (Cayatura kaldet) med spiselige Frugter, ere meget almindelige i Catingaskovene. Her forekomme ogsaa Psidium pigmeum, en 1—2′ höi Busk, med velsmagende Bær. I Provindsen Chiqvitos ere paa mange Steder Myrtaceerne de mest fremherskende Planter, medens paa andre Steder Chorisia, Trithrinax og Cereer udgjöre den væsentligste Bestanddeel af Vegetationen. I Urskoven henhöre Lecythideerne og fornemmelig Krukketræet (Lecythis Ollaria L.) — Sapucaya kaldet af Bra-

---

*) Her hörer saaledes *Leptospermum floribundum* tilligemed Agapetes vulgaris til de Planter, som fornemmelig bestemme Vegetationens Physiognomie i en Höide af 7500 til 10,000′. Förstnævnte har et eiendommeligt Habitus; den lave knudrede Stamme deler sig i slangebugtede Grene, der danne en skjermformig Krone, hvor alle de smaae, læderagtige, lysegrönne, glindsende Blade ligge i samme lidt convexe Flade. (cfr. Java von Franz Junghuhn V. I.)

**) I de varmere Klimater er den tilbageskridende Metamorphose meget mindre fremtrædende ved den periodiske Foryngelse, som staaer i Forbindelse med Aarstidernes Vexel, idet de nye Skudgenerationer som oftest ikke vende tilbage til en lavere Bladdannelse, saa at Overgangsstedet fra det ene Aarsskud til det andet kun bliver betegnet ved mindre Blade (saaledes de nyhollandske og sydeuropæiske Myrter, cfr. Alexan. Braun: Verjüngung in der Natur). Fra denne Regel gjöre flere brasilianske Arter af Slægten Eugenia en Undtagelse, idet de nye Skud begynde med flere Par skjælagtige Blade, der ganske svare til vore Træers Knopskjæl. I en höiere Bladregion gjör den tilbageskridende Metamorphose sig gjældende paa en meget iöinefaldende Maade hos flere nyhollandske Slægter (Melaleuca, Callistemon, Beaufortia, Calothamnus) ved de gjennemvoxede Blomsterstande.

silianerne — til de anseligste og mest udbredte Træformer. Dets colossale Stamme, som er forsynet med en glat Bark, har undertiden ved Grunden et Omfang af 60—100 Fod, og udbreder sig först i en Höide af Hundrede Fod i en stor rund Krone. Dette Træ er især om Foraaret, naar de unge Blade ere rosenfarvede, eller i Blomstringstiden, naar det er bedækket med de store hvide Blomster, en Prydelse for Skovene. Senere frembyder det et meget mærkeligt Udseende, naar det er tæt behængt med de tykskallede Frugter, der ere saa store som et Barnehoved og ganske have Formen af en Krukke eller Urne. Medens Frögjemmet tjener som Kar, udgjöre paa mange Steder de store Frö, som have en mandelagtig Smag, en væsentlig Deel af Indianernes Næring og nydes enten raa eller ristede og malede til Meel. Lecythis Idathimon (Matta-Matta) udmærker sig ved sit overordentlige haarde og tunge Ved *). Taniri (Curatari guianensis Aubl.) har en seig blegröd Bast, der ligesom hos Betula papyracea i Nordamerika kan aftrækkes i store Stykker, og anvendes af Indianerne fornemmelig til Tilberedning af Cigarer**). Paa samme Maade skal ogsaa Basten af Lecythis Ollaria anvendes i Guiana***).

Nord for Æquator aftage Myrtaceerne allerede meget i Antal, saa at der i Guiana ifölge den Fortegnelse, som R. Schomburgk har leveret over dette Lands Flora, kun findes 63 Arter†). De spille forresten her samme Rolle som i Brasilien; ogsaa her findes et meget overveiende Antal Arter (41) i Urskoven; og det er de samme Slægter, ja tildeels de samme Arter, som ere fremherskende. Lecythideerne henhöre saaledes endnu i Guiana tilligemed Barringtonieerne til de mest charakteristiske og anse-

---

*) Martius Reise in Brasilien, p. 1179.

**) Martius l. c. p. 718 og 877.

***) Richard Schomburgk, Reisen in British Guiana, B. 2 p. 4.

†) Eugenia 25 sp., Myrcia 13 sp., Psidium 7 sp., Gustavia 3 sp.; desuden Catinga, Coupoui, Couratari, Couroupita, Calyptranthes, Campomanesia, Myrtus, hver med 1 Art.

ligste Træer i Urskoven. Især fortjener at udhæves det Træ, hvis Frö ere vel bekjendte i Handelen under Navn af brasilianske Nödder, nemlig Bertholletia excelsa Humb. Bonpl., Juvia kaldet i Guiana. Det forekommer især hyppigen fra Vindauabjergene i Guiana til Araguay i Brasilien (mellem 6° s. Br. — 4° n. Br. og 57—68° v. L., mest i en Höide af 400—1500), hvor Fröene kaldes Castanhas do Para. Dette colossale Træ opnaaer en Höide af 100—150 Fod, og den lodrette Stamme udsender först Grene i en Höide af 80—90 Fod. De store kugelrunde Frugter indeholde 15—18 af de bekjendte trekantede Fröe, hvis Kjerne, fornemmelig naar den er frisk, har en meget behagelig mandelagtig Smag. De Steder, hvor dette Træ voxer, ere derfor paa de Aarstider, naar de modne Frugter i utallig Mængde dække Bunden, almindelige Forsamlingspladse ikke blot for de omkringboende Indianere, men ogsaa for mange af Skovens vilde Dyr, fornemmelig Gnavere (Dasyprocta Aguti, Coelogenys Paca), Aber og Tykhudede (Dicotyles labiatus, D. torquatus)*). Desuden forekomme her flere Arter af Slægten Lecythis (Ollaria, grandiflora, Idathimon, Zabucayo, amara, parviflora), Couroupita guianensis, Kanonkugletræet, Couratari guianensis, Gustavia tortuosa med sine store hvide Blomster, som skinne frem mellem de mörkegrönne Blade, Catinga moschata og Coupoui aquatica. Schomburgk fandt Bredderne af den lille Kystflod Moreco næsten udelukkede bedækkede med den smukke hvidblomstrede Calyptranthes obtusa Benth., der opnaaer en Höide af 30 Fod, og har et meget haardt Ved, som er bekjendt under Navnet Cowaco.

I Guianas saakaldte Savanne-Region, der indtager det centrale Höiland öst for Essequibos Urskov-Region og vest for Macojahibjergene med en bölgeformet Overflade og store spredte Skovpartier, der danne ligesom Öer eller Oaser, — en Deel af Landet, hvor der hersker et forholdsmæssigt tört Klima, da her kun er een Regntid, som varer fra Enden af April til Juli eller

*) Schomburgk l. c. B. 2 p. 80.

August — henhöre Myrtaceerne næstefter Cyperaceer, Malphigiaceer, Leguminoser og Rubiaceer til de mest fremherskende Planter. 23 Arter ere kjendte fra denne Region (Eugenia 10 sp., Psidium 6 sp.), af hvilke især maa udhæves: Eugenia cauliflora, hvis syrlige, saftige Frugter, som have megen Lighed med Reine-Clauden, tjene til Tilberedning af en behagelig Drik. *Psidium turbiniflorum*, Periko, med smaa Frugter, der ligne Jordbær i Smag, og *P. ciliatum* (Conung), en 3—4′ höi Busk med Frugter, som ligne Guavaen. I Quitos Höiland henhöre flere Arter af denne Familie i en betydelig Höide, nemlig i de vilde Bjergegne, som ere bekjendte under Navn af Paramos, tilligemed forskjellige Planter med et myrteagtigt Habitus, saasom Escallonia myrtilloides, E. Tuban, Symplocos Alstonia og flere Arter Myrica, til de mest fremherskende Planter. Myrtus microphylla voxer saaledes især paa den ved sine mange smukke Alpeplanter udmærkede Paramo de Saraguni ved Vinayacu og Alto de Pullo i en Höide af 9,400′, medens M. myrcinoides i Paramo de Guamani stiger til 10,500′*).

Den tropiske Deel af Sydamerika, som ligger vest for Cordilleren, er meget fattig paa Myrtaceer; derimod skulle de ifölge Meyen**) i Nord-Chili — altsaa i den subtropiske Zone — optræde i stor Mængde og med en meget yppig Vext fra Havets Niveau indtil 2000′. Ligeledes findes der i en Deel af Syd-Chili et ikke ringe Antal buskagtige Myrtaceer, nemlig fra Conception til Chonos-Öerne, men ved Cap Tres Montes forsvinde de pludselig, og det uagtet de klimatiske Forhold herfra og til Magelhansstrædet næsten ere de samme. Dr. Hooker mener, at der i den ovennævte Deel af Syd-Chili forekommer omtrent 14 Arter***) — et for denne Brede ikke ringe Antal; men de optræde ikke med noget stort Antal

*) Humboldt: Ansichten der Natur, B. 2 p. 232.

**) l. c. p. 273.

***) Ifölge Gay tæller Chili i det Hele 32 Arter af denne Familie.

Individer, saa at de kun i ringe Grad bidrage til at bestemme Vegetationens Charakteer. Herhen höre Eugenia *apiculata*, E. *Darwinii* og *Myrtus Ugni* Molin., hvis Bær, blandede med Vand, give en velsmagende Drik. Paa Chonos-Öerne voxer *Metrosideros stipularis Hook fil.*, hvor den danner tætte Krat, som kaldes Tepuales — et i plantegeographisk Henseende mærkeligt Forhold, da alle de andre (150) Arter af denne Afdeling af Myrterne saagodtsom udelukkende tilhörende Ny-Holland. Dog frembyde Prionites americana, Goodenia radicans, Forstera uliginosa, Astelia pumila og Veronica elliptica Exempler, hentede fra andre Familier, paa en lignende Afvigelse. I den sydlige Deel af Amerikas Fastland, paa Ildlandet og Falklandsöerne er denne Familie repræsenteret ved en Dværgform, Myrtus nummularia, der kun bliver faa Tommer höi og minder om Vaccinium Oxycoccos. Den henhörer her til de almindeligste Planter, danner paa mange Steder et tæt sammenhængende Tæppe og udgjör der en væsentlig Deel af Grönsværet. De röde Bær have en behagelig Smag, og Bladene anvendes som Thee. Myrterne fjerne sig saaledes i den sydlige Hemisphære meget mere fra Æquator (til 56° s. Br.), end i den nordlige, hvor Myrtus communis — der i Sydeuropa hörer til de charakteristiske Planter i Schouws immergrönne Region, fra Havets Niveau til 1200 Fod — kun gaaer til 46° n. Br.

I den Deel af Amerikas Fastland, som ligger nord for Landtangen ved Panama, spille Myrtaceerne i Sammenligning med Sydamerika en meget underordnet Rolle. Fra Mexico ere neppe 15 Arter kjendte. I den sydligste Deel af Nordamerika forekomme: Eugenia dichotoma, E. procera, E. buxifolia, Calyptranthes Chytraculia, som alle tillige voxe i Vestindien og desuden *Psidium buxifolium* Nutt. med smaa Buxbom lignende Blade.

Paa de vestindiske Öer derimod optræde Myrtaceerne langt talrigere end paa de tilsvarende Bredegrader af Fastlandet. Her findes omtrent 60 Arter, af hvilke 35 tilhöre Slægten Eugenia og 11 Myrcia; her er det ogsaa, at en egen lille Afdeling

af Myrterne, som udmærke sig blandt andre af denne Familie ved Tilstedeværelse af Fröhvide, nemlig Pimentoideerne, have deres egentlige Hjem. Eugenierne udgjöre her næsten overalt en væsentlig Bestanddeel af Skove og Krat. De have ofte en lysegraa, næsten hvid, glat Stamme, og naar Kronen da tillige er tæt behængt med de lange graae Tillandsier — hvilket især finder Sted paa Östenden af St. Croix — da give de Landskabet en ganske eiendommelig Charakteer. Flere Arter have velsmagende aromatiske Frugter, bekjendte i Handelen under Navn af Guavabær. Bladene og Frugterne af *Pimenta acris* (Bayberrytree) anvendes til Tilberedning af *Bayrum*. *Pimenta vulgaris* Lindl., Allehaandetræet, voxer især i stor Mængde paa Nordsiden af Jamaica.

Om det centralamerikanske Balsamtræ (Myrospermum Sonsonatense Pareira) og Balsamkysten.

Af

A. S. Örsted.

Den saakaldte Peru-balsam (Balsamum peruvianum) har været bekjendt lige siden Amerikas Opdagelse, ja stod endog i sin Tid i saa stor Anseelse, at Anvendelsen deraf blev anordnet ved en pavelig Bulle. Ikke desto mindre er det først i den seneste Tid, at man har lært den Plante at kjende, som leverer dette vigtige Product, og uagtet en Deel af Kysten i Salvador i Centralamerika paa alle Kort betegnes som Balsamkysten, og uagtet denne Kyst i alle Geographier prises for sin Rigdom paa „kostelig Balsam", saa finder man dog i alle botaniske og pharmaceutiske Haandböger Peru angivet som Balsamtræernes egentlige Hjem.

Som vi i det Følgende skulle see kommer al Peru-balsam, der gaaer i Handelen, fra en lille, ved sin eiendommelige Naturforhold meget skarpt begrændset, Kyststrækning i San Salvador og erholdes af en fra de peruanske forskjellig Art af Myrospermum. Da Centralamerika indtil den allerseneste Tid har været et terra incognita, og da dette Land ikke har staaet i nogen directe Handelsforbindelse med Europa, har man tillagt flere af de Lande, som kun besörgede Mellemhandelen, Æren for nogle af Centralamerikas vigtigste Producter. Man har saaledes tilskrevet Peru den ovennævnte Balsam, fordi den altid blev sendt til Europa over Callao, Havnen ved Lima, og de i England meget ansete Kaffebönner fra Costa-Rica sælges altid paa det Londonner Marked under Navn af chilenisk Kaffe, uagtet som bekjendt

Chili's Klima ikke egner sig til Dyrkning af denne Plante. Paa den anden Side har man tillagt Centralamerika Producter, som ikke tilkomme det. De bekjendte Panama-Hatte tilvirkes saaledes ikke i Panama, men i Ecuador i to Indianerbyer, St'a Helena og Monte Christo, som ligge i Nærheden af Guayaquil, hvorfra de i Almindelighed bringes i Handelen over Panama.

Da det centralamerikanske Balsamtræ endnu er saa lidet kjendt, at man forgjæves vil söge endog dets Navn i botaniske Værker, skal jeg her meddele, hvad jeg om samme har havt Leilighed at erfare paa min Reise i Centralamerika og tillige, hvad derom i den senere Tid er bleven bekjendtgjort i nogle lidet udbredte pharmaceutiske Tidsskrifter.

En fransk Kjöbmand ved Navn Bazire var den förste, som bragte Frugter af denne Plante til Europa i 1834. De beskrives af Guibourt som henhörende til en fra Myrospermum peruiferum forskjellig Art, som dog ikke nærmere characteriseres eller benævnes. Han gjör tillige opmærksom paa, at den sorte Perubalsam stammer fra denne Plante, og at den kun kommer fra Centralamerikas Vestkyst og ikke — som man ifölge Navnet skulde antage — fra Peru*). I en senere Afhandling**) om samme Gjenstand anseer Guibourt det dog for tvivlsomt, om den centralamerikanske Plante er en egen Art. Samtidig har Pereira leveret en temmelig udförlig Beskrivelse af denne Plante, som han kalder „Myrospermum of Sonsonate"***), efter törrede Exemplarer, der vare ham tilsendte fra Centralamerika †). Naar samme Forfatter bemærker, at den bekjendte preussiske Reisende Warszewicz skal have fundet tre Arter Myrospermum i San Salvador, som levere Balsam, da maa denne Angivelse beroe paa en Misforstaaelse; thi under mit Ophold i Berlin forrige Aar havde jeg Leilighed til at for-

*) Journal de Pharmacie, Tom. 20 p. 552.

**) l. c. 3 ser. Tom. 17. 1850.

***) Efter Byen Sonsonate i San Salvador.

†) Bell's Journal of Pharmacie, Vol. 12, 1850.

visse mig om, at der i det kongelige Herbarium, hvor de Warszewiczke Samlinger opbevares, kun findes een Art af denne Slægt. Dr. Royle har foreslaaet at kalde denne Art Myrospermum Pareiræ*); men dette Navn kan ikke benyttes, da den tidligere — som alt bemærket — var beskrevet af Pareira under et andet Navn.

Myrospermum Sonsonatense er et Træ af Middelhöide med en temmelig glat graabrun Stamme. Vedet, der er fast og tæt og modtager en smuk Politur, ligner Mahognitræ, men er rödere og vedligeholder i lang Tid en behagelig Lugt. Bladene ere afvexlende, uligefinnede; Smaabladene 5—6 parrede, ligeledes afvexlende, kortstilkede, 2—3½″ lange, 1¼″ brede, ægformig-aflange, tilspidsede, afrundede ved Grunden, besatte med runde og linieformige gjennemskinnende Punkter. Den fælles Bladstilk, Smaabladstilkene og Bladribberne ere dunhaarede. Blomsterne ere ukjendte. Den fælles Blomsterstilk er 4″ lang og viser Arrene af 20—30 Smaastilke. Frugten er den for Slægten characteristiske stilkede Bælle, hvis nederste Deel er gold og vingeformigt sammentrykt, medens den överste halv-hjerteformede opsvulmede Deel bestaaer af to tykke træagtige Klapper, som ikke adskille sig fra hinanden ved Modningen og kun indeslutte eet Frö. Den vingeformede Deel har en lidet ophöiet flad Længdeaare, som ligger meget nærmere ved den ene Side og er forsynet med fine Længdestriber. Den överste Deel er afrundet foroven, i Randen sammentrykt-kjölet, krummet til den ene Side og her forsynet med en kort stump Spidse (fig. 1 a), hvor Griffelen har siddet. Den modne Frugt er brunlig-graa, glat og glindsende; den överste Deel rynket og som oftest besat med mörke Pletter af et harpixagtigt Stof, som udsveder gjennem Klapperne. Fröet er teenformet, hageformig krummet i den ene Ende, glat, brunt. Skalhuden er ligesom oplöst i Harpix. Ingen Fröhvide. Fröbladene

*) Bell l. c. Vol. 10 Nr. 8.

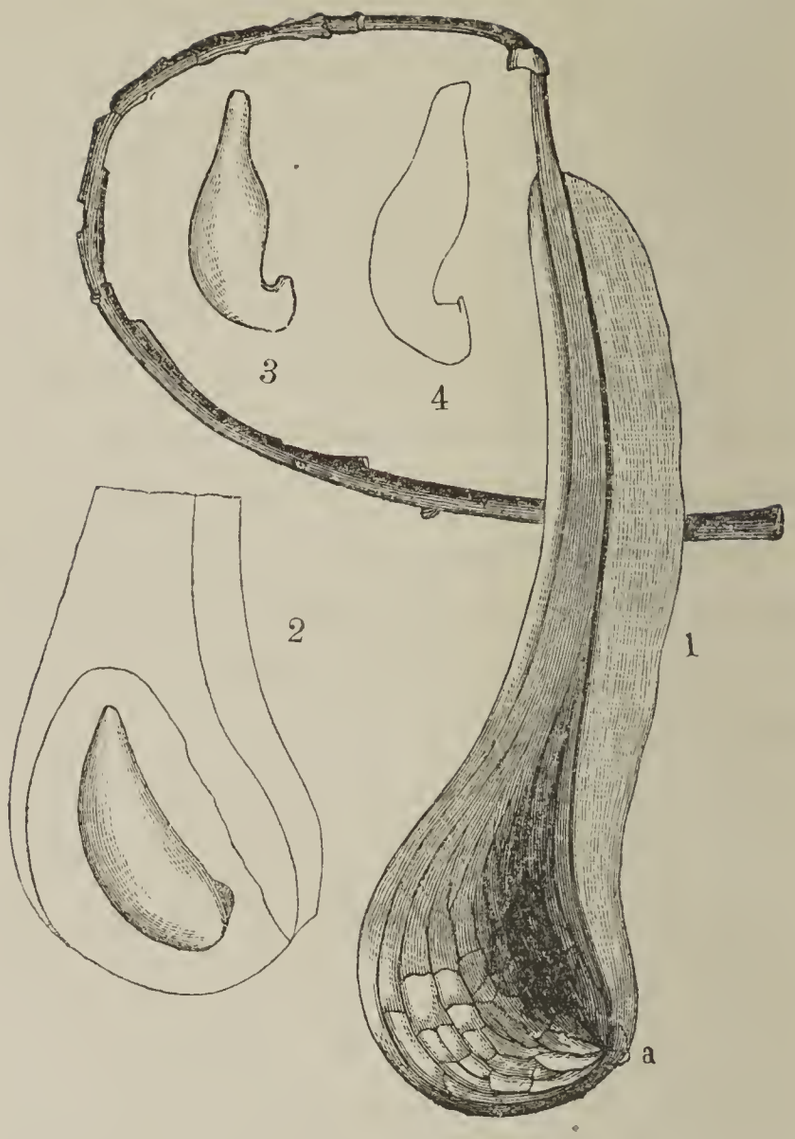

1. Frugt af Myrospermum Sonsonatense, nedhængende, saa at den överste Deel vender nedad.
2. Gjennemsnit af den överste Deel.
3. Frö.
4. Samme gjennemskaaret lidt forstörret.

tykke, kjödede og olieholdige. Rodspiren tilbageböiet. Rummet mellem Fröet og Klapperne er opfyldt med en harpixagtig Balsam.

Af Ovenstaaende vil det sees, at denne Art staaer nærmest M. pubescens, fra hvilken den dog let adskilles baade ved Bladenes og Frugtens Form.

Det centralamerikanske Balsamtræ har en meget indskrænket Voxekreds; thi det forekommer kun paa den lille Kyststrækning, som ligger mellem Acajutla og Libertad i San Salvador. Det er derfor urigtigt, naar den saakaldte Balsamkyst paa Kortene i Almindelighed gives en meget större Udstrækning. Denne Deel af San Salvador er et isoleret og skarpt begrændset lille Bjergland, som i alle Henseender er meget forskjellig fra den övrige Kyst, der her er flad og kun meget gradviis gjennem lave terrasseformigt hævede Plateauer stiger ind imod Vulkankjæden. Midt i

dette flade Land træder Balsamkysten frem som et fra Hovedkjæden sondret Bjergpartie og bestaaer af steile utilgængelige Bjergkjæder, som falde brat af mod Havet og ere adskilte fra hinanden ved dybe Dale, der gjennemströmmes af smaa Floder med rivende Fald. Med denne Landets bjergige Natur er ogsaa forbunden et fugtigere Klima og en yppigere Planteväxt. Tætte Skove, hvoraf Balsamtræet og det vellugtende Cedertræ (Cedrela odorata) udgjöre den væsentligste Bestanddeel, bedække her Bjerge og Dale, medens der paa den flade Kyst kun findes de for Centralamerikas Catinga-Skove eiendommelige mere eller mindre forkröblede Træformer. Ovennævnte Træer afgive den vigtigste Erhvervskilde for Indianerne, som her boe i 5—6 smaa Flækker og leve meget afsondrede fra den övrige Deel af Landets Befolkning; thi ligesom den omgivende Natur ere ogsaa Beboerne her i dette eiendommelige lille Bjergland forblevne i deres oprindelige Tistand uden at have modtaget nogen synderlig Indvirkning af den större Civilisation, som har udbredt sig over den övrige Deel af Landet. Denne utilgængelige Egn, hvor al Samfærdsel er meget vanskelig, hvor Veiene kun ere smalle Bjergstier, som neppe kunne passeres til Hest, besöges næsten aldrig af Landets övrige Beboere, og Indianerne have her kunnet vedligeholde en större Uafhængighed end i den övrige Deel af Landet og have deres egen Regjering og Bestyrelse. Disse eiendommelige Forhold have maaskee bidraget til at Balsamkysten, uagtet den alt i Aarhundreder har leveret et vidt berömt Handelsproduct, er forbleven ukjendt indtil den allerseneste Tid.

Foruden den i Europa bekjendte sorte Balsam erholdes af Balsamtræet endnu tre Producter, nemlig *Frugterne*, *Balsamitoen* og *den hvide Balsam*, som kun gaae i Handelen i Centralamerika, Mexico, Vestindien og en Deel af Sydamerika.*)

---

*) Dog ere ogsaa i den senere Tid Frugter komne til det europæiske Marked. Hos os har saaledes Apotheker A. Benzon allerede i flere Aar været i Besiddelse af Frugter af denne Art.

Den *sorte Balsam* erholdes ved at gjöre Indsnit gjennem Barken og Basten og heri indbringe Bomuld, som stadigen fornyes, efterhaanden som den fyldes. Denne med Balsam gjennemtrukne Bomuld kastes i Kar med kogende Vand, hvorved Balsamen samler sig paa Overfladen, hvorpaa den afskummes og gydes i de udhulede Frugter af Kalabastræet (Crescentia). Efter at Mundingen er tillukket med Vox, bringes Balsamen paa denne Maade til Salg af Indianerne i Sonsonate, Salvador og andre nærliggende Byer.

Den hvide Balsam (Balsamo blanco) erholdes ved Presning af de friske Frugter, efter at den törre vingeformede Deel er aftaget. Den bestaaer saaledes deels af den harpixagtige Balsam, som findes i Frögjemmet og mellem dette og Fröet, og deels af den fede Olie, som indeholdes i de tykke Fröblade. Den ligner Terpentin og har samme Lugt som Tonkabönnen.

Den saakaldte *Balsamito* indeholder i det Væsentlige samme Bestanddele som den hvide Balsam, da den ligeledes erholdes af Frugterne, men ved at digerere dem med Spiritus eller Rum. Den har samme Lugt som den hvide Balsam og en meget bitter Smag. Balsamito'en har lige siden Amerikas Opdagelse staaet i stor Anseelse i Centralamerika og Mexico som et Universalmiddel mod alle indvortes og udvortes Sygdomme.

Frugterne gaae i Handelen i Centralamerika og Vestindien (især Cuba), hvor man i mange Huse selv tilbereder den ovenvævnte Tinctur.

Videnskabelige Meddelelser

fra

den naturhistoriske Forening i Kjöbenhavn.

1855. Udgivne af Selskabets Bestyrelse. **Nr. 3—7.**

Et Bidrag til *Geirfuglens, Alca impennis Lin.*, Naturhistorie, og særligt til Kundskaben om dens tidligere Udbredningskreds.

Af

Jap. Steenstrup, Professor.

I de to sidste Beretninger om Udbyttet af Undersögelserne i Urfolkets Kjökkenmöddinger (Oversigt over Videnskab. Selskabs Forhandlinger 1855, S. 13—20 og 385—88) har jeg omtalt den mærkelige Omstændighed, at der blandt Levningerne af de Dyr, Urindvaanerne havde spist, ogsaa blev fundet Spor af to större Fugle, som ikke længere findes her i Landet, nemlig af *Tjuren (Tetrao urogallus Lin.)* og af en stor, til Flugt aldeles uduelig, Fugl af Alkeslægten, der maatte ansees for at være den saa godt som udryddede *Geirfugl (Alca impennis Lin.)*. Da den sidstnævnte Fugl ikke i de senere Aartiere, ja ikke i dette Aarhundrede, er fundet ynglende paa noget sydligere Sted, end de nogle faa Mil fra Islands Sydkyst beliggende Geirfugleskjær, og det endda kun i faa og sparsomme Individer, da fremdeles Forekomsten af enkelte imod de nordlige eller vestlige Kyster af Europa hendrevne Individer hörer til de meget store Sjældenheder, maatte naturligvis Paavisningen af flere Geirfugle-Individer i disse Hobe være meget overraskende, fordi de uimodsigeligt maatte antyde, at denne Fugl for en 3—4000 Aar siden forefandtes nede i Kattegattet.

Jo mere uventet dette Fund var, desto vigtigere maatte det være mig, at kunne sætte Tydningen af de fundne Knokler udenfor al Tvivl. Dette var nu forsaavidt mindre let, som der hverken i vore Museer eller (saavidt vides) i noget andet Museum var noget Skelet af denne sjeldne Fugl; men da jeg paa den ene Side fandt gjennemgaaende Overensstemmelser imellem de fundne Knokler og de tilsvarende Knokler af alle de europæiske mindre Alkefugle, og paa den anden Side fandt visse eiendommelige Forskjelligheder imellem hine og disse, kunde jeg neppe tage feil i, at erklære Fuglen, hvorfra Knoklerne hidrörte, for at være for det förste en Alkefugl, dernæst en Alkefugl af Gaasens Störrelse og endelig en til Svömning og Dykning i höieste Grad skikket, men til Flugt aldeles uduelig Alkefugl — Forhold, der blandt alle kjendte Arter af denne Familie kun tilkomme *Alca impennis Lin.* Denne igjennem andre Arter, og altsaa nærmest ad Analogiens Vei, vundne Henförelse fandt imidlertid strax en fuldstændig Bekræftelse ved et besynderligt Sammentræf af Omstændighederne. Blandt en lille Kreds af nordiske Naturforskere var det nemlig bekjendt, at den norske Naturforsker *P. Stuvitz*, der paa Fiskeriernes Vegne var af sin Regjering sendt til Newfoundland og de nærmestliggende Dele af Nordamerika, fra en lille Öe enten ved Labrador- eller Newfoundlandskysten havde hjemsendt endel Fuglеknokler, som vare fundne i store Dynger paa Kysten og som efter deres Hjemsendelse vare blevne tolkede som Geirfuglеknokler. Dette kunde man saameget sikkrere erklære dem for at være, da der foruden alle væsentlige Knokler af Kropskelettet ogsaa fandtes et ikke ringe Antal af Cranier, der stemmede overens med dem, man havde fra de enkelte udstoppede Fugle. Af disse Knokler havde Universitetets zootomiske Museum heldigvis erholdt nogle, og deriblandt ogsaa enkelte netop af de samme Dele af Skelettet, til hvilke mine i Urfolkets Kjökkenspild fundne Knokler hörte. Ved umiddelbar Sammenligning kunde man ikke tvivle om, at det var Fugle af selvsamme Art, som man paa begge Steder havde spist, og saaledes fandt altsaa Knoklerne af

vore Kjökkenmöddinger det til deres fuldkommen sikkre Tydning nærmeste Materiale i Knokler fra lignende Affaldsdynger paa den amerikanske Östkyst, hvilke man heller ikke för nu havde skjænket den Opmærksomhed, de fortjente.

Da det *Stuwitzske* Fund ikke var offenliggjort, og, som ovenfor yttret, kun var bekjendt for en engere Kreds af Naturforskere, kom der saaledes fra to modsatte Sider Kjendsgjerninger for Dagen, der nok kunde opfordre til, saavidt muligt, at forfölge denne mærkelige Fugls Skjæbne, og derved opklare den noget; thi dens Historie maatte snart vise sig at være ikke saalidet anderledes, end man sædvanlig har forestilt sig den.

Saavidt Ornithologerne nemlig have indladt sig paa en Opfattelse af denne Fugls Historie og Udbredning, have de næsten altid forestillet sig Forholdet saaledes, som om de Punkter, hvorpaa Fuglen i det sidste Aarhundrede höist sjeldent og enkeltvis var seet (f. Ex. ved Shetlands- og Örkenöernes Kyster), eller paa hvilke den vidstes endnu at yngle, men kun i meget smaa Selskaber (Geirfugleskjærene ved Islands Sydkyst), vare de sydligste Punkter i dens Udbredningskreds, og som om Fuglen havde et större Hjem og en videre Udbredning imod Nord, i de arktiske Have og Havbugter*), navnlig ved Grönlands Östkyst og ved Spitzbergen, o. s. v., hen til hvilke Egne man mente, at den for en

*) Man sammenligne f. Ex. *Temmincks* Udtryk i Manuel d'Ornithologie (2de partie p. 940. 1820): „Il habite les plus hautes latitudes du globe, toujours dans les régions couvertes de glaces; vit et se trouve habituellement sur les glaces flottantes du pôle arctiqve dont il ne s'éloigne qu'accidentellement — commun au Groënland" — og næsten de samme Udtryk gjentager *Ch. Dumont*, Forfatteren af de ornitholog. Artikler i Dictionnaire des sc. naturelles, XLI p. 57. 1826. *C. L. Bonaparte* lader den beboe „the aretie seas of both continents where it is almost constantly resident" (Synopsis of the Species etc. . . . Annals of the Lyceum of nat. hist. of New-York. Vol II. 1828. p. 432), og *Kayserling* og *Blasius* (Wirbelth. Europas. XCI) sætter ligeledes dens Hjem „im arktischen Meere"; *Thienemann*, der selv paa andet Aar har levet ved den arktiske Kreds, lader den nu kun yngle ved den os ubekjendte Östkyst af Grönland, hvorfra de enkelte Individer ved Island skulle være nedkomne (Fortpflanzung der Vögel Europas. V. Abth. S. 57. 1838) o. s. v.

Del var bleven jaget fra hine sydligere Punkter af, idet den i samme Forhold var bleven mere og mere sjelden paa disse. Nogen tydelig Forestilling om, at Geirfuglen tidligere har ynglet paa flere af de Steder, hvor den i senere Aarhundreder kun aldeles sporadisk er forefundet, synes de nyere Ornithologer ikke at have havt, og endnu mindre nogen Anelse om, at den maa endog have levet langt sydligere, eller med andre Ord: gaaet langt længere ned mod de europæiske Kyster, og at hine ovennævnte formentlige sydligste Grændser for dens Udbredning netop vare de nordligste Grændser for denne. Heller ikke med Hensyn til Udbredningen i Öst og Vest har man forestillet sig Fuglen som en saadan, hvis *Hovedhjem*, i de senere Aarhundreder idetmindste, har været ved de östlige Kyster af Nordamerika, og hvis færreste Individer have været i de östlige Egne af Atlanterhavet, fra hvilke man virkeligen kjendte den og som för udgjorde den eneste os sikkert bekjendte Del af dens Hjem. Og dog synes Forholdene aabenbart at stille sig paa denne Maade, naar man nöiere undersöger de Data, der alt vare forhaanden eller som jeg har kunnet bringe tilveie.

Da jeg i de ovenanförte Beretninger (i Videnskabernes Selskabs Oversigter l.c.) omtalte mit Fund af Geirfugleknokler i Kjökkenmöddingerne, berörte jeg i Forbigaaende ogsaa de Forandringer, der havde fundet Sted i Fuglens tidligere Udbredning, idet jeg under stadig Henvisning til Kilderne afridsede denne i korte Træk, fornemlig til nærmere Veiledning for Andre, der maatte önske at följge Traaden eller at fortsætte den videre. Med Hensyn til en udförligere Fremstilling af min Opfatning af Forholdene — da det ikke der var Stedet at indlemme en saadan — henviste jeg til vor Forenings videnskabelige Meddelelser, i hvilke jeg agtede vidtlöftigere at optage dette Emne, i den Udstrækning nemlig, hvori jeg i Möderne d. 17de Novbr. 1854 og d. 14de Decbr. 1855 havde fremstillet det.

Det er Indfrielsen af dette Löfte, jeg her forsöger; men det forstaaer sig af sig selv, at jeg ved dette Forsög aldeles ikke til-

sigter at give en *udtömmende* Fremstilling af Geirfuglens Historie, men kun at levere en Række af Data til denne, som hidtil vare ubekjendte eller aldeles oversete, og at bringe disse i en saadan Sammenhæng, at Fuglens Historie derved i dens væsentligere Træk staaer bestemtere for os, saa at i Fremtiden nyvundne eller af Litteraturen fremdragne Kjendsgjerninger bedre ville kunne finde deres rette Plads.

Jeg har allerede nævnt, at *Geirfuglen* i forrige Aarhundrede havde sit Hovedhjem ved den *vestlige* Side af Atlanterhavet, navnlig ved Östkysten af det nordlige eller koldt-tempererede Amerika, og da dette er den væsentligste Ændring i den hidtidige Opfatning af Fuglens Udbredning, vil jeg begynde med de Kjendsgjerninger, der godtgjöre denne Anskuelse.

A. *Geirfuglens Ophold ved den vestlige Side af Atlanterhavet o: ved de nordlige Dele af Nordamerikas Östkyst.*

Saavidt jeg skjönner, har ingen af de amerikanske Ornithologer i Geirfuglen erkjendt en Fugl, der tilhörer eller har tilhört de egentlige amerikanske Kyster. De nordamerikanske Faunaer, i hvilke jeg fra disse har fundet den omtalt, ere: *Richardson*'s Fauna boreali-americana, 1831, og *Wilson*'s American Ornithology, with a contin. by *C. L. Bonaparte*, and notes by *W. Jardine*. 8vo. 1832; men medens Hovedudgaverne i 4to af de to heri optrykte Værker af *Wilson* 1808—14 og *Bonaparte* 1825—32 slet ikke omtale den, og *Jardine* her, III. S. 225, kun nævner den efter *Bonapartes* allerede citerede Synopsis og det med hin bekjendte og ubestemte Henvisning: „inhabits the *arctic* seas of both continents" o. s. v., der röber, at den neppe er optaget paa Exemplarer fra noget authentisk amerikansk Findested, er den i det förstnævnte Værk af *Richardson* kun i Indledningen P. II. p. XXXVIII omtalt efter *Sabines* Afhandling om Grönlands Fugle. *Sabine* har imidlertid ligesaalidt selv fundet Fuglen ved Grönland, som *Richardson* i Nordamerika. I sin „memoir on the birds of Greenland" (Linnean Transactions f. 1818, S. 559) har *Sabine* kun anfört Fuglen paa

O. Fabricius's Autoritet, og saaledes synes da Geirfuglens nordamerikanske Borgerret hidtil kun at være stöttet paa dens Forekomst ved de grönlandske Kyster.

1. *Geirfuglen ved Grönlands Kyster.*

De Efterretninger, vi have om, at Fuglen virkelig har havt et Hjem ved *Grönlands* Kyster, ere imidlertid kun yderst tarvelige, og man vil vistnok ved en nöiere Betragtning ikke faae det Udbytte af dem, som man hidtil har været tilböielig til at ville finde i dem. De tie saagodtsom for hele det indeværende Aarhundrede, og da de neppe gaae eet Aarhundrede tilbage i Tiden, angaae de altsaa kun et meget indskrænket Tidsrum, nemlig Aarene fra 1761—1774, og ere derhos ofte Efterretninger paa anden Haand. Man kan saaledes paa den ene Side vel ikke tvivle paa, at det er Geirfuglen, som Missionæren *David Crantz* i „Historié von Grönland", 1765 S. 111, mener ved sin „See-Emmer, grönländisch: *Esarokitsok* (d. i. kleingeflügelt)", da han siger, at den, uagtet dens Störrelse, kun har Vinger af neppe en Spands Længde og aldeles ikke formaaer at flyve, og da hans grönlandske Benævnelse kun ved en lidt anden Opfattelse af Selv-Lydene findes forskjellig fra den, som *H. Chr. Glahn* i „Anmærkninger over de tre förste Böger af Hr. *David Crantzes* Historie om Grönland, 1771" S. 99-100, tillægger Geirfuglen, nemlig *Iserokitsok**), hvilket Navn ogsaa hos *Otto Fabricius* (Fn. grönlandica, S. 82) gjenfindes for den. Men paa den anden Side er det tillige af Udtrykkene utvivlsomt, at *Crantz* under sit Ophold i Grönland (1761—62) ikke selv kan have *seet* den, medens alt tyder hen paa, at han *kun* ved sine fra Neu-Hernhut i de nærmeste Kolonier Godthaab og Sukkertoppen aflagte Besög hos „de Norske" maa have hört noget om den, og ved Misforstaaelse blandt de faa og besynderlige Ting, han anförer om den, er kommen til at optage baade Nordmændenes Benævnelse for *Colymbus glacialis Lin.*,

---

*) „Af *Iserok*, en Vinge, og *verbo composito kipok* liden."
Glahns Anm.

Havimberen, for den, og et Par af deres bekjendte Fabler om denne Fugl og dens Ægs Udrugning under Vingerne. *Glahn* yttrer sig derimod saaledes om Geirfuglens Næb og Formen af dens Krop i Forhold til Imberens, at han maa antages enten at have seet Fuglen, eller at have havt en taalelig god Beskrivelse af den for sig. Havde det förste været Tilfældet, vilde visselig hans Anmærkninger imod *Crantz*, ifölge disses hele Beskaffenhed, have indeholdt langt flere og andre Berigtigelser: jeg tvivler derfor ikke paa, at han kun har sin Oplysning fra den sidstnævnte Kilde; at en saadan stod til hans Afbenyttelse, seer man af den S. 108—111 meddelte Liste over grönlandske Fugle, „forfattet af en Præst ved Holsteinsborg"; thi paa denne Liste findes et **NB.** foran *Iserokitsok* eller Geirfuglen, og dette **NB.** betegner, siger *Glahn*: „de Fugle, han (Præsten) noget omstændeligen har beskrevet, og hvoraf Manuscripterne tildels ligge hos det Höylovlige Missions-Kollegium" (S. 107). Af disse to Kilder kan man da neppe faae mere ud, end at Fuglen maatte være seet ved Kysterne; men om den regelmæssig forekom der, sjelden eller hyppig, og om den ynglede der, tales der ikke et Ord.

Om disse Forhold yttrer sig imidlertid vor tredie Kilde fra den Tid, Præsten *Otto Fabricius*, saa uforbeholdent, at det neppe kan misforstaaes; han har nemlig aldrig seet uden yngre Fugle (rostrum nigrum, sulcis 4 tantum notatum in exemplaribus visis), og de findes ikkun ude paa de yderste Udskjær, ved det aabne Hav, og endda kun sjeldent og kun i sen Efteraarstid (habitat in alto mari, raro ad insulas extremas visa, et quidem tempore brumali); de gamle ere yderst sjeldne (Veteres rarissimi). Ynglede den ved Grönlands Kyster, maatte det være ved de fjerneste og aldeles ubesögte Udskjær; thi Grönlænderne have aldrig seet deres Rede (nidificat in scopulis maris extremis ab hominibus remotissimis: quod inde concludo, quod nidus ejus nunquam a Groenlandis conspectus est). For Fuldstændigheds Skyld vil jeg til disse Udtryk af hans Fauna groenlandica (1780) p. 82 tilföie,

hvad han om de samme Forhold siger i sit betydelige Manuscript, *Zoologiske Samlinger**), 1ste Hefte S. 267: „Denne Fugl sees kun i Grönland i Forvinteren fra September til Januar at regne, undertiden i temmelig Mængde, men de fleste Vintre kun faa, og meget rart at see en gammel. Altid langt tilsöes, meget rart imellem Landene og aldrig paa Land (med mindre andre Erfaringer skulde haves ved de nordlige Colonier end ved de sydlige, hvor jeg var). Om Sommeren sees den ei, da den opholder sig ved sine Ynglesteder." — Det rette Hjem for Fuglen kan altsaa Grönland ei egentlig kaldes, naar den virkelig ikke yngler ved Landet, men kun kommer under Landet for en kort Tid og da langt tilsöes. — „Hvor den yngler er ubekjendt, da Grönlænderne aldrig have seet dens Rede."

Paa en vis Maade i Modsætning hertil, ja i Modsigelse hermed, staaer nu den enkelte Iagttagelse, som *Fabricius* vil have gjort og som han i sin Fn. groenl. anförer i umiddelbar Fortsættelse af de foran anförte Ord, den, at han dog engang i August Maaned har seet en dunet Unge, kun faa Dage gammel, der maatte nylig have fjernet sig fra sin Rede, hvilken derfor heller ikke kunde være langt borte („sed pullum vidi, mense Augusto captum, lanuginem griseam tantum habentem, hinc aliqvot tantum dierum; inqve illo inveni rhodiolam roseam et alia vegetabilia, quæ littoribus præruptis crescere solent, non autem pisces: hinc nuper de nido suo, nec procul venisse necesse est"). Den samme Iagttagelse

---

*) Den fuldstændige Titel er: „*Zoologiske Samlinger*, eller *Dyrbeskrivelser*, Tid efter anden forfattede efter egen Betragtning ved *Otto Fabricius*, fra Aar 1768, og ber bragte i Samling fra Aar 1808" (indtil 1814), ialt 8 temmelig tykke Bind eller saakaldte Hefter i Qvarto; et aldeles uundværligt Bidrag til Udredelsen af den grönlandske Fauna. I disse Samlinger har han optaget alle sine paa Grönland oprindelig nedskrevne Beskrivelser og Bemærkninger, hvorefter han senere har udarbeidet sin Fauna groenlandica, samt hvad han senere har fundet Anledning til at tilföie til Oplysning om dem; ligeledes alle hans senere zoologiske Studier i Norge og Danmark; ved et alphabetisk Register i hvert Bind er alt gjort særdeles let tilgængeligt. (Det Store kongel. Biblioth. Manuscriptsamling, Ny kgl. Saml. Nr. 322 d i Qvarto.)

og deraf dragne Slutning dvæler han ogsaa ved S. 267 i sine zoologiske Samlinger, af hvilke jeg dog her, da intet nyt Stof er bragt til, kun vil optage de Ord, hvormed han nærmere forklarer, hvad han, idetmindste i 1809, da han nedskrev dette Hefte, har ment ved „ikke langt borte". — „Da Grönlænderne paa det Sted, hvor jeg var (Frederikshaabs District), pleiede at fare omkring paa alle Öer, endog de temmelig langt bortliggende, og saae aldrig disse Fugle der om Sommeren, eller have kunnet finde deres Reder — kun en stor Öe, kaldet Umenak, dens vestre Side ved Havet, og hvad Vesten for samme maatte ligge yderligere Vest ude i Havet kommer man ei til — tænker jeg da, at de deromkring, langt fra Folk og paa andre flere Steder Vester ude maae have deres Ynglesteder, omtrent ligesom Teysten, paa bratte Klipper ved Strandbredden uden synderlig Tilberedelse."

Hvad der ved den *Fabricius*'ske Iagttagelse strax slaaer Enhver, der kjender Grönlændernes store Sands for Naturen og derved skærpede Öie for denne, nemlig at Ungen af en saa anseelig Fugl, der i mange Henseender havde Krav paa de Indfödtes Opmærksomhed, umulig kunde komme fra en Rede, der laae indenfor det af disse befarede Territorium, har naturligvis ogsaa slaaet Forfatteren selv, og derved seer man, at han er blevet bragt til at henlægge dens formodede Yngleplads til saa fjerne Steder, at en saa ung *Dununges* Hidkomst fra disse bliver en ligesaa stor Uforklarlighed. Den eneste naturlige Udvei synes mig her er, at antage en, især paa de Tider let undskyldelig, Feiltagelse, idet den af *Fabricius* sete Dununge (til hvis Erkjendelse han hverken i fauna groenlandica eller i hint föromtalte Manuscript meddeler det Mindste) aldeles ikke har været nogen Unge af Alca impennis, men af en eller anden större Fugl, hvis Unge har været *Fabricius* ubekjendt. Til denne Antagelse tvinges Naturforskeren foruden ved de allerede anförte Uforklarligheder endmere af följende to opbevarede Træk af Geirfuglens Forplantningshistorie: 1) at den nemlig yngler saa tidlig, at den

allerede i Junis Midte gaaer tilsöes med den svömme- og dykkedygtige Unge, og 2) at den aldrig lægger Æg anden Gang, selv om den beröves det förste Æg, saa at altsaa en saa sent udklækket Unge ikke kan tænkes for denne Fugl; endelig maa vel ogsaa den i Ungen fundne udelukkende Planteföde vække nogen Mistanke imod dens Alkenatur.

Siden *Fabricius*'s Ophold i Grönland (1768—73) have vi ingen Iagttagelser og Beretninger om Geirfuglens Forekomst i Nærheden af dets Kyster hele det foregaaende Aarhundrede igjennem; og i indeværende Aarhundrede indskrænker Antallet af de der iagttagne Individer sig til — *eet eneste*, som det synes. I sin Meddelelse om Geirfuglens Forekomst paa Island (*Kröyers* Tidsskrift II, S. 535) tilföier afdöde Etatsraad *Reinhardt* bestemt, at intet Exemplar, taget ved Grönland, nogensinde er blevet ham bekjendt; et Exemplar, som senere ved paalidelige Vidnesbyrd blev ham opgivet at være nedsendt fra Grönland for en Del Aar siden, stræbte han at erhverve for Universitetsmuseet, hvor det endnu opbevares. Da det erhvervedes af en dalevende dansk Ornitholog (E. Hage), som tidlig stod i Forbindelse med Hr. Justitiarius *Boie* i Kiel, er det maaskee det samme Individ, som Denne i *Isis* for 1822 (S. 872) meldte at være sendt til en af hans Venner som en stor Sjeldenhed, og rimeligvis bliver det da ogsaa det samme Exemplar, der af *Holböll* berettes at være fanget 1815 ved Fiskenæsset, og siden hvilket intet paa Grönland skal være seet eller hört om Geirfuglen (*C. Holböll:* Ornithologiske Bidrag til den grönlandske Fauna. *Kröyers* Naturhist. Tidsskrift IV, S. 361—457; see S. 457. Sammes Ornithologischer Beitrag zur Fauna Groenlands, überzetzt von *J. H. Paulsen.* Leipzig 1846. S. 84). Med flere end dette ene Individ synes altsaa Fuglens endog blot tilfældige Forekomst ved Grönlands Kyster ikke at kunne stadfæstes for de sidste 50 Aar, ja ikke engang for de sidste 80—90 Aar, og det uagtet al den Umage man, idetmindste siden Krigens Slutning 1814, har gjort sig for at erholde den, og de forholdsvis betydelige Summer, man har

tilbudt for den (cfr., foruden de nævnte to Afhandlinger i *Kröyers* Tidsskrift, ogsaa *Reinhardt*: Grönlands Fugle efter de nyeste Erfaringer, i Tidsskrift for Naturvidenskaberne, 1824, III. S. 59). Det synes mig derfor, at man af gode Grunde kan med *Holböll* „frygte for, at man ikke mere vil finde Fuglen paa dette Lands Kyster".

For at forebygge, saavidt muligt, at mindre rigtige Anskuelser skulle vedblive at udbrede sig, maa jeg endnu tilföie, at, naar *Holböll* paa samme Sted yttrer om Geirfuglens Ophold ved Grönland, at den der „for 80 Aar siden ikke var sjelden", og i den Henseende kun har *Fabricius*'s Ord i Fauna groenlandica for Öie, da er aabenbart derved sagt formeget; thi selv med de lidt udförligere Oplysninger, som vi ved de af mig ovenfor aftrykte Ord af hans Manuscript erholde, vilde Fuglen dog endnu være at kalde en sjelden Fugl der; men naar han (Kröyers Tidsskr. S. 383; Ornithol. Beitr. S. 16) ved Antydningen af den Forandring, den grönlandske Fuglefauna i den senere Tid efter hans Mening har undergaaet, som en Sum af Iagttagelserne om de enkelte sete Geirfugle anförer: „Saaledes veed man med fuldkommen Vished, at Alca impennis har ynglet paa flere Steder" — da er dette aabenbart fuldkommen urigtigt.

Min Mening er derefter kortelig denne: Ifölge de hidtil kjendte Iagttagelser ere vi aldeles uberettigede til at antage, at Geirfuglen har tilbragt Sommertiden eller Yngletiden ved Grönlands Kyster; den har kun været en Vintergjæst, almindeligvis endog som Ungfugl, og aldrig i noget stort Antal. De Steder, hvor den i forrige Tider har været seet, have været Udöerne i den sydlige Del af Grönland, og den har ligesaalidt af vore Kolonister og Söfarende samt af Grönlænderne været seet i Nordgrönland, som paa nogetsomhelst andet Sted oppe i Davistrædet under de talrige Besög, der, ligefra *Ross* og *Parrys* Reiser og ligetil den sidste af de talrige *Franklin*-Sögeres Expeditioner, ere gjorte til disse Egne.

2. *Geirfuglen i St. Lawrencebugten, ved Newfoundland o. s. v.*

Til Erstatning for den hidtil antagne Yngleplads for Geirfuglen, hvilken jeg har maattet baade betvivle og benægte, saa vil jeg nu söge at hævde Fuglen et stort og udbredt Ynglebelte noget længere imod Syd og Öst, paa hvilket man ikke för synes at have været opmærksom, nemlig lidt Öst og Syd for Newfoundland, Vest for samme (i St. Lawrencebugten), samt noget ned med Kysten af Nyskotland; men da jeg herved fornemlig maa beraabe mig paa Beretninger af de ældste Söfarende, der toge over til disse Kyster, og som naturligvis brugte andre end de nordiske Benævnelser for de forekommende Gjenstande, da de i Reglen udgik fra England eller Normandiet, maa jeg först korteligen forudskikke, hvilke Benævnelser der ere os bekjendte for Geirfuglen hos de forskjellige europæiske Folk, som have havt Leilighed til at komme i Beröring med den.

Det islandske Navn *Geirfugl*, der upaatvivlelig nærmest har Hensyn til Fuglens lange og eiendommelig tilspidsede Næb, gjenfindes med en meget ringe Forandring i Udtalen, som *Garfugl*, saavel paa Færöerne som paa Öerne Vest og Nord for Skotland *). Paa disse sidste Öer kjendes Fuglen imidlertid allerede under Navnet *Pengwin*, og paa de övrige Kyster af Britannien bliver dette det enegjældende Navn, dog naturligvis ved Siden af den mere omskrivende Benævnelse: „*the great auk*" eller „den store Alke", Storalken, aldeles tilsvarende Benævnelser finde vi hos de franske Söfarende, og efter dem hos de franske Naturforskere, i Udtrykkene: „*le pingouin*" og „le grand guillemot". Jeg formoder, at Biscayerne, hvis Söfarter saa tidlig skaffede dem Kjendskab til det höie Norden, ogsaa have havt et Navn til denne Fugl, men jeg har hidtil ikke kunnet finde det.

*) I Norge synes Fuglen neppe nogensinde kjendt under dette Navn eller under noget andet Navn; efter *Ström* skulde den vel i Egnen af Söndmöer nævnes: *Anglemager*, men herved er dog at bemærke, at der ved denne Overförelse af Havetlens Navn paa Geirfuglen sandsynligvis finder mere end een Forvexling Sted (see senere hen). Det hos *Brünniche*, *O. F. Müller* (Z. D. prod.) og flere Forfattere forekommende Navn: *Brillefugl* er vist dannet af Naturforskere og har neppe været gængs nogensteds i Norge.

Da det er en bekjendt Sag, at de tidligste Söfarende, ligesom det endnu meget ofte er Tilfældet med de nyere Reisende, hyppigen benævnte de Öer og Landsdele, Fjorde og Bugter, som de opdagede eller besögte, efter de mindre sædvanlige Naturforhold, der fremböd sig paa dem eller i Nærheden af dem, og at derfor ogsaa hyppigen usædvanlige eller paafaldende Dyreformer, ja selv bekjendte Gjenstande af Dyre- og Planteriget, naar de blot forekom i et usædvanligt Antal, gave Anledning til saadanne Benævnelser, ville vi, med denne Kjendsgjerning for Öie, gjennemlöbe Navnene paa de ældre Kaart over Kyststrækningerne af det nordligste America, for at see, hvorvidt der paa denne Maade maatte i de brugte Benævnelser være efterladt noget Spor af, at man havde truffet en saadan Fugleform der, eller af at denne var forekommet langs ned med disse. Ved et Blik paa Kaartene opdager man nu snart, at der paa disse Kyststrækninger ganske rigtigen findes talrige Öer, der have faaet Navn af Mængden af de Dyr og Planter, man fandt paa dem, og navnligen ikke faa efter Fuglene, dels i Almindelighed (som „Isles of birds", „I. aux oiseaux", „I. das Aves" eller simpelthen „aves"), dels efter enkelte Arter (som: „isles of swanns" eller „I. aux cygnes", „I. of storcks", „pigeon I.", „goose I." o. s. v.); iblandt disse sidste ere ogsaa enkelte, der bære Navn af *Pengvinöerne* („Isles of Pengvins", eller „isles aux pingouins") og i höi Grad maae fængsle vor Opmærksomhed, da efter enhver rimelig Formodning de maae være kaldte saaledes efter den Fugl, som Englænderne og Franskmændene betegnede med hint Navn.

Saadanne, i Lighed med de bekjendte „*Geirfugleskjær*" ved Islands sydlige Kyst, opkaldte *Pengvinöer* finde vi f. Ex. paa *Charlevoix*'s*) af Ingenieuren *N. Bellin* udkastede Kaart over Terre-Neuve og Canada.

---

*) Le *P. de Charlevoix*: „Histoire et description générale de la Nouvelle France", Paris 1744. 4to. Kaartene p. 418 og 438. Sammes tredie Del, hvorom senere bliver Tale, har Titlen: Journal d'un voyage fait par ordre du Roy dans l'amerique septentrionnale, adressé á Madame la Duchesse de Lesdiguières. Paris 1744.

a) ved Öens *sydlige* Kyst:

„*Isle du Pingouin*", under 47½° N. B. og lidt over 58° V. L. fra Paris;

b) paa Öens Östside:

„*Isles aux Pingouin*", under 50° N. B. og omtrent 53° V. L. fra Paris, i Nærheden af den paa nyere Kaart som „Fogo" betegnede Öe, og med tre meget smaa Öer S. fra sig, benævnte „I. de Fougue";

og ligeledes paa *Jefferys**) og *Anspachs***) langt senere udgivne Kaart, og navnlig ved Öens Sydrand:

„*Penguins isle*", under 47° 30″ N. B. og omtrent 57° V. L., der hos begge aabenbart modsvarer hint förste paa *Charlevoix*'s Kaart nævnte, medens der ingen tilsvarende Benævnelse findes ved Fogo-Öen eller i Nærheden af denne.

Af Öer, som ved deres overordentlige Fugleliv have vakt de Söfarendes Opmærksomhed og derefter faaet Navn, vil jeg for det Följendes Skyld her endnu nævne disse Kaarts *Fugle*öer:

a) i St. Lawrencebugten, lidt indenfor den sydlige Indgang i samme:

„*Isles aux oiseaux*", hos *Charlevoix*, under 48° N. B. og henved 61° V. L.;

„*Birds Island*", hos *Anspach*, lidt S. for 48° N. B. og ikke fuldt saa vestlig som 61° V. L., „Birds rocks" hos *Jefferys*, den samme Gruppe af meget smaae Öer som paa de meget gamle Kaart, f. Ex. det hos *Laët****) S. 30—31 givne, kaldes „Isles aux Tangeux" (feilskrevet for *J. de Margaux*);

---

*) *Thomas Jefferys* Geographer to the King: The american Atlas or a geographical Description of the whole continent of America. London 1777. See de specielle Kaart i dette store Atlas: Nr. 5, 12 og 13.

**) *C. A. Anspach*: Geschichte und Beschreibung von Newfoundland und der Küste Labrador, aus dem Englischen übersetzt; optaget i *Bertuchs* neue Bibliothek von Reisebeschreibungen, 30ter Band. Kaartene stukne efter den engelske Original. Weimar 1822.

***) Novus Orbis seu descriptionis Indiæ occidentalis libri XVIII. authore *Joanne de Laët* Antverp. novis tabulis geographicis, cet. illustrati. Lugd. Batav. 1633.

b) ved Östsiden af Newfoundland:
„*I. de birds*", hos *Charlevoix*, omtrent $\frac{1}{3}^{\circ}$ S. for Cap bonavista, „Bird I." hos *Jefferys* Nr. 12, hvormed ikke kan være ment den Fugleöe, som paa det nylig nævnte Kaart hos *Laët* hedder „*I. das Aves*" og paa det hos *Anspach* efter den spanske Geograph *Ortelio* 1587 givne: „*Aves*", der er *Fogo*.

Vi följe nu Kaartenes Fingerpeg og tye til Beretningerne om de ældste Reiser til disse Egne, for at söge nærmere Oplysninger, der kunne bekræfte den strax ved Synet af Navnene sig paatrængende Formodning, at det just er efter hine Fugle, at Öerne have faaet deres Benævnelse. Saa kortfattede end Optegnelserne om de förste Skibsfarter over til disse Kyster af den nye Verden ere, saa indeholde de dog tilstrækkelige Angivelser, der sammenholdte med hinanden tilsidst give os et bestemt Kundskabsudbytte. Inden vi imidlertid söge hen til disse, maa jeg bringe i Erindring, at længere tilbage i Tiden end til de nærmeste Aartiere efter 1500 kan det ikke hjælpe at söge. Vel vare visse Dele af Labradorkysten, Hudsonsbugten og Newfoundland blevne opdagede og besögte af *Johan* og *Sebastian Cabot* paa deres Sommerreiser i Aarene 1497 og 1498, men hverken i Beretningerne om disse Reiser eller i dem om Brödrene *Cortereals* Reiser op i de samme Egne i Aarene 1500—1502 har jeg fundet Angivelser i den Retning, vi her önskede. Derimod fremkomme saadanne i Optegnelserne om de Reiser, som lidt efter 1530 og Aarhundredet igjennem fandt Sted dels og fornemlig fra Englands Kyster af, dels fra det nordlige Frankrig af, og som især foretoges for det rige Fiskeries og Robbeslagets Skyld. Hvad vi vide om disse tidlige Tog skylde vi for en stor Del den bekjendte *Richard Hakluyt*, der gjorde det til en Livsopgave at samle og redde hvad der paa hans Tid endnu maatte være af selve Deltagerne at erfare om dem, eller hvad disse allerede maatte have nedtegnet om dem. Ved nu hos ham*) at gjennemgaae de tid-

*) *Richard Hakluyt*: The Voyages, Navigations, Traffiques and Discoueries of the English nation, and in some few places, where they haue not been,

ligste engelske Reiser til Nordamerika, har jeg fundet følgende Steder, som give os Oplysninger om, at ikke alene hine Öer have Navn af en Fugl, der benævnes Pengvin, men at denne Fugl tillige var en meget anseelig og stor Fugl, der paa Grund af sine Vingers Korthed var uduelig til Flugt og som i det Hele gjenkalder Billedet af Geirfuglen. Jeg vil anföre dem efter Tidsfölgen:

1536. I Beretningen om *Hores* Reise i dette Aar til Cap Breton og Newfoundland*) hedder det saaledes:

„From the time of their setting out from Grauesend, they were very long at sea, to witte, aboue two moneths, and neuer touched any land untill they came to part of the West Indies about Cape Briton, shaping their course thence Northeastwardes, untill they came to the *Island of Penguin*, which is very full of rockes and stones, whereon they went and found it full of *great foules white and gray, as big as geese, and they saw infinite numbers of their egges. They draue a great number of the foules into their boates upon their sayles*, and tooke up many of their egges, the foules they flead and their skinnes were very like hony combes full of holes being flead off: they dressed and eate them and found them to be very good and nourishing meat. They saw also store of beares both blacke and white, of whome they killed some, and tooke them for no bad foode" p. 168.

At Öen er Pengvinöen paa Landets östlige Side, er vel klart nok saavel af Seilretningen, som ifölge den af *Hakluyt* i Randen givne Henvisning: „The Island of Penguin standeth about the latitude of 50 degrees", en Angivelse, som *Hakluyt* var fuldkom-

---

of Strangers, performed within and before the time of these hundred yeeres etc. etc. III vol. London. 1600. Denne sjeldne gamle Udgave er paa det store kongl. Bibliothek. Et nyt Optryk, der er lettere tilgængeligt, og som derfor her stedse citeres, har Titlen: *Hakluyts* Collection of the early voyages, Travels, and Discoveries of the English Nation. A new edition, with additions. vol III. London 1810.

*) The voyage of *M. Hore* and diuers other gentlemen, to Newfoundland, and Cape Briton, in the yeere 1536 and in the 28 yere of king Henry the 8. *Hakluyt* III. S. 168—170.

men istand til at give, da han selv har sat Beretningen i Pennen efter hvad tvende af Deltagerne i Reisen meddelte ham*).

Saaledes opfattes det ogsaa i den historiske Beretning om de engelske Opdagelser i disse Egne, som er givet i *Harris*'s Collection of voyages II.**), og der tilföies, at Öerne netop have Navn af Fuglene: „from whence (Cap Breton) they sailed round a great part of Newfoundland to *Penguin island*, in the latitude of about fifty degrees, as they computed; but which lies, truly, in fifty degrees forty minutes, where they found great plenty of those fowls, from whence the island takes its name".

Aarstiden, da de ankom dertil, maa omtrent have været Udgangen af Juni, eftersom der var forlöben to Maaneder siden deres Afreise fra Gravesend i Slutningen af April.

Uagtet den rigelige Forsyning med Fuglekjöd seer man dog af Expeditionens sörgelige, men tillige eventyrlige, Historie, at det kun varede faa Maaneder, inden Hungeren var saa stor paa de to Skibe, hvoraf den bestod, at Mandskabet dræbte hinanden naar det blev sendt iland for at skaffe Föde, hvilken mest da bestod af Rödder.

1578. I et Brev fra *Anthony Parckhurst****), som da i fire Aar efter hinanden for Fiskeriets Skyld havde beseilet Newfoundland,

---

*) Det hedder nemlig ved Optællingen af de mange anseelige og fornemme Mænd, der toge Del i Expeditionen: „M. Thomas Buts, the sonne of Sir William Buts, knight, of Norfolke, which was lately liuing, and from whose mouth I wrote most of this relation", og senere (nederst S. 169): „as hee (Mr. Buts) told me Richard Hakluyt of Oxford himselfe, to whom I rode 200 miles onely to learne the whole thrueth of this voyage from his own mouth, as being the onely man now aliue, that was in this discouerie." Den anden Deltager, fra hvis Mund *Hakluyt* havde Beretningen, var M. Oliver Dawbeny.

**) Udg. af 1764 S. 192; derfra i *Pinkerton*: A general collection of the best and most interesting voyages and travels. vol. XII. p. 162.

***) A letter written to *M. Richard Hakluyt* of the middle Temple, conteining a report of the true state and commodities of Newfoundland by *M. Anthonie Parkhurst* Gentleman 1578 (dat. 13 November). *Hakluyt*. III. S. 170—74.

hedder det om dette Lands Frembringelser: „There are Sea Guls, Murres, Duckes, wild Geese, and many other kind of birdes store, too long to write, especially at one Island named *Penguin, where wee may driue them on a planke into our ship as many as shall lade her.* These birdes are also called *Penguins, and cannot flie*, there is more meate in one of these *then in a goose:* the *Frenchmen* that fish neere the grand baie, *doe bring small store of flesh with them, but victuall themselues alwayes with these birdes.*" l. c. 172—73.

1583. I den Skildring, som *Edward Haies* giver af den af Sir *Humphrey Gilbert* ledede store Expedition til Newfoundland, for at anlægge faste Kolonier med en kristelig Befolkning, beretter denne Deltager i Foretagendet, Eier og Förer af det ene af de fem Skibe, hvoraf Expeditionen bestod, og tillige den eneste af alle Deltagere, som kom tilbage frelst med sit Skib*):

„We had sight of an Iland named *Penguin*, of a foule there breeding in abundance, almost incredible, *which cannot flie, their wings not able to carry their body, being very large (not much lesse then a goose)* and exceeding fat: *which the French men vse to take without difficulty vpon that Iland, and to barrell them vp with salt.* But for lingering of time we had made vs there the like prouision." l. c. 191.

Tidspunktet var enten sidste Juli eller en af de allerförste Dage i August. Det siges ikke udtrykkeligt, at Fuglene da bleve sete ved Öen.

---

*) A report of the voyage and successe thereof, attempted in the yeere of our Lord 1583 by sir *Humfrey Gilbert* knight, with other gentlemen assisting him in that action, intended to discouer and to plant Christian inhabitants in place conuenient, vpon those large and ample countreys extended Northward from the cape of Florida, lying vnder very temperate Climes, esteemed fertile and rich in Minerals, yet not in the actuall possession of any Christian prince, written by *M. Edward Haies* gentleman, and principall actour in the same voyage, who alone continued vnto the end, and by Gods speciall assistance returned home with his retinue safe and entire. *Hakluyt* III. S. 184—203.

Ledsager paa det samme Tog, men ombord paa et andet Skib, nemlig paa det forulykkede Admiralskib „Delight", var ogsaa en lærd ungarsk Digter fra Pesth, *Stephanus Parmenius* „Budæus", som han skrev sig, der fra England havde indskibet sig med, for paa Latin at besynge Expeditionens Bedrifter og de nye Scener, der paa denne vilde aabne sig for ham. I et Brev fra denne Lærde til *Richard Hakluyt*, dateret St. Johns Havn paa Newfoundland d. 6 August 1583, er denne Öe og Fuglen ligeledes nævnt: *)

„nobis seorsim (thi Skibene vare blevne adskilte) prima terra apparuit ad Calendas Augusti, ad gradum circiter 50. — — — Insula est ea, quam vestri *Penguin* vocant, ab auium eiusdem nominis multitudine. Nos tamen nec aues vidimus, nec insulam accessimus, ventis aliò vocantibus." l. c. 204.

Begge disse Angivelser gjælde endnu Pengvinöen paa Newfoundlands östlige Side; de nu följende Iagttagelser af *Pengvin*-fuglen angaae derimod Punkter, som ligge Syden eller Vesten for Newfoundland.

1593 saaes saaledes Pengviner under Cap Breton, da Besætningen af Skibet „*Marigold*", der under *Richard Strongs* Befaling var paa Hvalrosfangst, gik iland paa dette Forbjerg**):

„Here (Cap Breton) diuerse of our men went on land, vpon the very Cape, where, at their arriuall they found the spittes of Oke of the Sauages which had roasted meate a litle before. And as they viewed the countrey they sawe diuers beastes and foules, as blacke Foxes, Deere, Otters, great Foules with redde legges, *Pengwyns*, and certaine others." l. c. p. 239.

---

*) Indrykket hos *Hakluyt* III. S. 203—5, og en engelsk Oversættelse af Brevet följer paa S. 205—6.

**) The voyage of the ship called the *Marigold* of M. *Hill* of Redrife unto Cape Briton and beyond to the latitude of 44 degrees and a half, 1593 Written by *Richard Fisher* Master Hilles man of Redriffe. *Hakluyt* III. p. 238—40.

Dette synes efter Beretningen at maatte have været i sidste Trediedel af Juli.

1594. Den sidste Oplysning jeg for dette Aarhundredes Vedkommende har kunnet finde om „Pengwin"fuglen i disse gamle Beretninger om de engelske Reiser til hine Egne, er, at den ogsaa maa have givet nogle Smaaöer Navn Vest for Newfoundland og inde i St. Lawrencebugten, Nord for Cap Breton. Thi i *Siluester Wyets* Reise*) hedder det i Skildringen af hans frugteslöse Bestræbelser for at finde de anskudte Hvaler paa Öen Anticostes eller Natiscotecs Kyster:

„we returned backe to the Southwarde, and were within one league of the Island of *Penguin*, which lyeth South from the Eastermost part of Natiscotec some twelue leagues. From the Isle of *Penguin* wee shaped our course for Cape de Rey and had sight of the Island of Cape Briton" cet. p. 242.

Ifölge disse Seilingsretninger og Afstande bliver Beliggenheden af denne *Pengwinöe* saa nær Fugleöerne i St. Lawrencebugten, hvilke jeg ovenfor har omtalt, at man maa formode, de maae betegne Et og det Samme**).

Samtlige disse Yttringer af engelske Söfarende vise altsaa tilstrækkeligt Rigtigheden af den Formodning, som Kaartenes Navne maatte fremkalde. *Pengwin*-Öerne have utvivlsomt Navn efter Fugle, og disse Fugle havde idetmindste de Ligheder med den Fugl, Englænderne hjemme kaldte Pengwin og vi Geirfugl, at de vare hvide og sorte af Farve, saa store i Kroppen som Gjæs, og uduelige til Flugt paa Grund af deres korte og smaae Vinger. Hvor disse Fugle vare, synes de dernæst, i dette Tids-

*) The voyage of the Grace of Bristoll of M. *Rice Jones*, up into the Bay of Saint Laurence to the Northwest of Newefoundland, as farre as the Ile of Assumption or Natiscotec, for the barbes or fynnes of Whales and traine Oyle, made by *Siluester Wyet*, Shipmaster of Bristoll. *Hakluyt* III. S. 241—242.

**) Disse Öers Fuglerigdom omtaler *Charles Leigh* i stærke Udtryk; see: The voyage of *M. Charles Leigh* and diuers others to Cape Briton and the Isle of Ramea. 1597. *Hakluyt* III S. 242 (nederst) og 249 (överst).

rum i det mindste, at have været i overordentlig stor Mængde. Det fremgaaer fremdeles, at ogsaa Franskmændene, der i langt större Mængde end Englænderne for Fiskeriets Skyld sögte op til hine Egne, have kjendt nöie baade Fuglene og den Lethed, hvormed de kunne jages; ja flere af de engelske Reiseberetninger lade os endelig ikke utvetydigen forstaae, at de mere end tilbörligen havde bortfanget af dem. Vi henvises altsaa nu ganske naturligen til Beretningerne om de i samme Aarhundrede gjorte franske Söreiser, for om mueligt at finde en bedre Oplysning om Fuglen selv og tillige maaskee Bekræftelse af den gjorte Beskyldning for slet Medfart med den. Jeg gaaer derfor over til at meddele, hvad jeg i disse Henseender hidtil har fundet.

De ældste franske Expeditioner i denne nordlige Retning ere, som bekjendt, *Jacques Carthier's* (eller *Quartier's*) trende Reiser i Aarene 1534, 35—36 og 1540. Beretningerne om disse tre Reiser har jeg kunnet benytte i den oprindelige franske Text, idet de ere optagne i *Lescarbots* „histoire de la Nouvelle-France" (4ième Ed. Paris 1624*). Allerede i Begyndelsen af Beretningen om den förste Reise hedder det her, efterat *Carthier* iforveien har fortalt, hvorledes han med sine to Skibe den 20 April var gaaet fra St. Malo og den 20 Mai havde naaet Terre-neuve ved Cap Bonavista (som han bestemmer at ligge under $48\frac{1}{2}°$ N. B.), i Nærheden af hvilken han 10 Dage laae i Havn formedelst den svære Isgang: „Le vingt-vniéme de May fimes voile ayant vent d'Ouest, et tirames vers le Nort depuis le *Cap de Bonne veuë* jusques à *l'Ile des Oyseaux*, laquelle estoit entierement environnée de glaçe, qui toutefois estoit rompue et divisée en pieces, mais non obstant cette glace noz barques ne laisserent d'y aller pour avoir des

*) Lettere tilgængelige ville de udentvivl være i Oversættelsen hos *Hakluyt*: The first relation of *Jaques Carthier* of S. Malo, of the new land called New France, newly discouered in the yere of our Lord 1534. III. S. 250—262; den anden Reise p. 262—85; den tredie p. 286—89.

oyseaux, desquels y a si grand nombre que c'est chose incroyable à qui ne le void, par ce que combien que cette ile (laquelle peut avoir vne lieuë de circuit) en soit si pleine qu'il semble qu'ilz y soient expressément apportez et presque comme semez: Neantmoins il y a cent fois plus à l'entour d'icelle, et en l'air que dedans, desquels les vns sont *grands, comme Pies noirs & blancs, ayans le bec de Corbeau: ilz sont tousiours en mer, et ne peuvent voler haut, d'autant que leurs ailes sont petites, point plus grandes que la moitié de la main, avec lesquelles toutefois ilz volent de telle vitesse à fleur d'eau, que les autres oyseaux en l'air.* Ilz sont excessivement gras, et estoient appellez par c'eux du païs *Apponath*, desquelz noz deux barques se chargerent en moins de demi heure, comme l'on auroit peu faire de cailloux, *de sorte qu'en châque navire nous en fimes saler quatre ou cinq tonneaux*, sans ceux que nous mangeames frais"*).

Reiseberetningen, som umiddelbart fortsætter med at fortælle, at der paa denne Öe, foruden de nævnte smaavingede *Apponaths*, ogsaa var andre Fugle, der ligesom disse flagrede hen i Vandoverfladen, men tillige kunde godt flyve i Luften og vare mindre, hvilke de kaldte *Godets*, og atter andre, der vare meget större, aldeles hvide, og som vilde bide ligesom Hunde, hvilke de kaldte *Margaux*, tilföier derefter, at de hvide Söbjörne svömmede ud for at æde af alle disse nævnte Fugle, „bien que cette Ile soit distante quatorze lieuës de la grande terre"; ved at sammenholde Öens ringe Störrelse, den her angivne Afstand fra Hovedlandet, Udgangspunktet og Seilretningen med ældre Kaart fra det 16de Aarhundrede**), kan man ikke tvivle om, at *Carthiers* „Fugleö" maa være Funks-Island og ikke den paa saadanne Kaart angivne Fugleöe eller „Aves", der synes at være Öen Fogo.

---

*) *Lescarbot.* l. c. p. 241. *Hakluyt* III. p. 250.

**) F. Ex. den spanske Geograph *Ortelios*'s Kaart fra 1587, optaget med paa *Anspachs* förnævnte Kaart over Newfoundland (ɔ: Nyfundsland).

Paa denne samme Reise traf *Carthier* endnu disse til Flugt uskikkede *Apponaths* paa nogle andre Smaaöer, som han kaldte *Iles de Margaux*, og i hvilke man, ved at följe hans Seilads ind imod og ud igjen fra Landets Kyster, maa erkjende de nede ved den sydlige Indgang i Lawrencebugten, omtrent under 48° liggende Fugleöer (*Leighs* og *Anspachs* Isles of birds; iles aux oiseaux paa *Charlevoix*'s Kaart). Det hedder nemlig i Reiseberetningen for 25 Juni:

. . . „et approchames de trois iles, desquelles y en avoit deux petites droites comme vn mur, en sorte qu'il estoit impossible d'y monter dessus, et entre icelles y a vn petit escueil. Ces Iles estoient plus remplies d'oiseaux que ne seroit vn pré d'herbes, lesquels faisoient là leurs nids, et en la plus grande de ces iles y en avoit vn monde de ceux que nous appellions *Margaux* qui sont blancs et plus grands qu'Oysons, et estoient separez en vn canton, et en l'autre part y avoit des *Godets*, mais sur le rivage y avoit de ces Godets et grands *Apponats* semblables à ceux de cette ile dont nous avons fait mention. Nous descendimes au plus bas de la plus petite, *et tuames plus de mille Godets et Apponats, et en mimes tant que voulumes en noz barques*, et en eussions peu en moins d'vne heure remplir trente semblables barques. Ces iles furent appellées du nom de *Margaux*." *)

En betydelig Fuglerigdom paa de besögte mindre Öer eller Partier af Hovedlandets Kyster finder man vel endnu paa flere Steder omtalt hos *Carthier*, men hine ikke-flyvende *Apponats* finder jeg ikke oftere nævnte i hans Reiser. Af Beretningen om den anden Reise, der foregik Aaret efter, og paa hvilken han ligeledes naaede Newfoundland i Nærheden af *hans* Fugleöer, men paa Grund af Uveir först den 7 Juli, fortjener dog til Sammenligning endnu följende Linier at anföres:

---

*) *Lescarbot* l. c. p. 250—51. *Hakluyt* III. p. 262.

„ . . . jusques au septiéme jour de Juillet que nous arrivames à ladite Terre-neuve, et primmes terre à l'Ile des Oyseaux, laquelle est à quatorze lieuës de la grande terre; et si trespleine d'oiseaux, que tous les navires de France y pourroient facilement charger sans qu'on s'apperceut qu'on en eut tiré; *et là en primmes deux barquées pour parties de nos victuailles.* Icelle Ile est en l'elevation du pole en quarante-neuf degrez quarante minutes"*).

Denne Tilföielse gjör det vel endnu tydeligere, at *Carthiers* „Fugleöe" her er den samme, som Englænderne strax gave Navn af *Pengwin*öen. At hans *Apponats* ere de Engelske *Pengwins* ligger klart for Dagen, og ved den i noget bestemtere Udtryk givne Farvefordeling, Næbets Form, Vingens virkelige Störrelse, Pjaskningen med Vingerne hen ad Vandets Overflade, og Sammenstillingen med *Godets*, træder Billedet af Geirfuglen dog ogsaa lidt tydeligere frem.

At Nederlaget just ikke var ringe allerede ved dette Franskmændenes förste Möde med disse Fugle, kan man vel nok sige, og at det ogsaa i denne Henseende er vedblevet at gaae noget haardt ud over dem ved de senere og nu med hvert Aar tiltagende Besög af de franske Skibe i disse Egne, turde man blive saameget tilböieligere til at antage, naar man seer de Udtryk, som en anden Franskmand, *André Thevet***), bruger i Beretningen om sin amerikanske Reise, 1555, i hvilken han omtaler en stor Del af den amerikanske Östkyst. Efterat han nemlig har omtalt den overordentlige Mængde af Fugle, han paa Overreisen foretraf ved den paa 8° Sydlig Bredde liggende *Ascentions*öe, og den ufattelige Tamhed, disse viste, bemærker han, at der iblandt dem ogsaa var store Fugle med saa smaae Vinger, at de ikke

---

*) *Lescarb.* l. c. p. 281. *Hakl.* III. p. 262.

**) *André Thevet.* Les Singularitez de la France antarctique, autrement nommée Amerique, et de plusieurs Terres et Isles decouuertes de nostre temps. Anvers. 1558.

kunde flyve, samt at han havde hört disse nævne „*Aponars*", og tilföier da i Anledning heraf tillige hvad han havde hört om *Apponarerne* ved Newfoundland:

„Dauantage en ceste isle (I. de l'Ascension)", siger han, „s'en trouue une espece de grands, que j'ay ouy nommer *Aponars*. Ils ont petites ailes, pourquoy ne peuuent voler. Ils sont grands et gros comme nos herons, le ventre blanc, et le dos noir, comme charbon, le bec semblable à celuy d'un cormaran, ou autre corbeau. Quand on les tuë ils crient ainsi que porceaux. J'ay voulu d'escrire cest oyseau entre les autres, pource qu'il s'en trouue quantité en une isle tirant droit au cap de Bonne viste, du costé de la terre neufue, laquelle a esté appellée isle *des Aponars*. Aussi y en a telle abondance, que quelquesfois trois grands nauires de France allans en Canada, chargerent chacun deux fois leurs basteaux, de ces oyseaux, sur le riuage de ceste isle, *et n'estoit question que d'entrer en terre, et les toucher deuant soy aux basteaux, ainsi que moutons à la boucherie, pour les faire entrer.* Voyla qui m'a donné occasion d'en parler si auant" (p. 39 & versa).

Da *Thevet* Aaret efter gik tilbage fra Sydamerika, blev han ved Modvind dreven op imod Newfoundland, men synes neppe der at have selv seet noget til Fuglene; han har imidlertid saameget lettere kunnet skaffe sig god Underretning om Forholdene der, som han hörte til den Tids Cosmographer, stod i Forbindelse med Söfarende, der toge op til disse Egne, og navnlig af *Jacques Quartiers* egen Mund (p. 145 versa, 146) var bleven underrettet om Udbyttet af dennes to förste Reiser. Det er derfor vel muligt, skjöndt ikke meget sandsynligt, at de tilsigtede Skibe hörte til *Quartiers* anden eller tredie Expedition, med hvilken sidste *Thevet* dog synes ganske ubekjendt; men rimeligere er det, at de Træk, han omtaler, hidröre fra en Tid, der laae hans egen Reise nærmere. Under alle Omstændigheder stadfæste hans Udtryk Englænderne *Hore*'s og *Parchurst*'s Ord, at de arme Fugle bleve drevne sammen og jagne lige ind i Baadene.

Af *Thevets* Meddelelse fortjener endnu at fremhæves, at ligesom Navnene *Godets* og *Margaux* synes at have været velbekjendte Fuglenavne for de ældste Söfarende i de amerikanske Farvande, der da ved det sidste i Reglen have betegnet Havsuler (*Sula*), medens de ved det förste hyppigst betegnede en Svartfugl ialmindelighed eller en Alke; saaledes lader det ogsaa til, at Navnet *Aponars* eller *Apponats* hos Datidens Söfarende begyndte at blive en almindeligere Benævnelse paa Fugle, der manglede Flyve-Evnen, og altsaa at blive benyttet som Ordet Pengvin senere og nu. At Ascentionsöens Aponar ingen Geirfugleform har været, kan man af Familiens geographiske Udbredning temmelig sikkert slutte; man maa naturligvis snarest formode en *Spheniscus* under den, men derved er dog at erindre, at Öen ligger temmelig fjernt fra den nordligste Grændse for denne sydlige Fugleslægts nuværende Udbredning i Atlanterhavet.

Saaledes stiller sig altsaa Forholdet for denne store Fugls Vedkommende igjennem hele det *sextende Aarhundrede*; der synes at have været nok af dem baade paa de Smaaöer, hvor de havde deres Tilhold, og at være fanget rigelig bort af dem hvert Aar, og dette ikke af een Nations Skibe alene. Beretningerne tyde, saa synes mig, fra alle Sider hen paa, at *alle* Skibe have provianteret sig mere eller mindre med disse Fugle, naar kun Vind og Veir have tilladt det, om endog nogle i en langt höiere Grad end andre have maattet drive denne Fuglefangst, fordi de hjemmefra vare saa ufuldstændig forsynede, ja ofte kun provianterede for et Par Maaneder eller for de faa Uger, som Overfarten varede*). For at danne sig en tydeligere Forestilling om den Mængde af Fugle, som aarligen der er bleven ihjelslagen, maa man erindre, at igjennem hele den sidste Halvdel af det nævnte Aarhundrede bleve Fiskerierne og Robbe- og Hvalrosslagene drevne i St. Lawrencebugten og omkring Newfoundland med

*) *Haklugt* III. S. 171.

flere hundrede Skibe om Aaret. Det turde i denne Anledning være paa rette Sted at minde om, at den ovennævnte *John Parckhurst* i sit Brev til *R. Hakluyt* 1578*), paa dennes bestemte Spörgsmaal om Udstrækningen af Farten paa Newfoundland, angiver, at i de fire Aar, han havde gjort disse Reiser, var Antallet af Skibene, der fra Englands Kyster gik paa disse Fiskerier, steget fra 30 til 50, at fra Frankrig gik omtrent 150, fra Spanien omtrent 100, foruden 20—30 biscayiske Hvalfangere, og fra Portugal henved 50, naturligvis ikke fra hver Nation ligestort Antal hvert Aar, det ene Aar nogle færre, det andet Aar nogle flere. Af alle disse nævnes Spanierne kun som vel udrustede, og i den Henseende at komme næst efter Engelskmændene, der, skjöndt de færreste, traadte op som Beskyttere og Ordens Overholdere paa de Steder, paa hvilke de fiskede, hvorfor ogsaa de andre Landes Skibe efter frivillig Overenskomst gav dem en lille Tribut i en eller anden Form. Paa Grund af det Forhold, hvori de saaledes stod til de andre Nationer, mener jeg vi i det Hele kunne ansee deres Efterretninger om Farten i disse Egne paa den Tid for temmelig begrundede.

Hvad Fölgen af denne Indfangen af Fuglen maatte blive, var ikke vanskeligt at forudsee, og hvilken den i Virkeligheden har været, tör man slutte af Beretningernes Taushed for *de senere Aarhundreder*; det har nemlig ikke lykkedes mig at finde synderlig andre Oplysninger om Fuglen i de paafölgende Aarhundreder, end nogle faa Vink om, at den dels sporadisk endnu var der, dels var bekjendt som et Slags forhistorisk Væsen, der halvveis hörte Sagnet til. Til en saadan Tilstand kan det imidlertid kun efterhaanden være kommet, og i förste Halvdel af det syttende Aarhundrede vidner idetmindste Franskmanden *Sagard Theodat***) endnu om den. Da han, som Franciskanermunk, i Aaret 1624

*) See foran S. 49 og 50.

**) *Gabr. Sagard Theodat.* Le grand voyage du Pays des Hurons. Paris 1632.

med et Skib fra Frankrig tog til Canada, kom han nemlig i Nærheden af „Fugleöerne" i St. Lawrencebugten; men Vinden var for stærk til at Baadene kunde lande der. Om end derfor Noget af det, han meddeler, maa være efter tidligere Besögendes Beretninger, kan jeg ikke her forbigaae, hvad der vedkommer vort Spörgsmaal:

„Estans entrez dans le *Golfe* ou Grande-Bay S. Laurens, par oú on va à Gaspé & Isle percée, &c. nous trouvasmes dés le lendemain *l'Isle aux oiseaux*, tant renommée pour le nombre infiny d'oyseaux qui l'habitent — — — — —. Quand il y faict vent, les oyseaux s'eleuent facilement de terre, *autrement il y en a de certaines especes qui ne peuuent presque voler*, *et qu'on peut aisement assommer à coups de bastons*, *comme avoient faict les Mattelots d'un autre nauire*, *quis auant nous en auaient emply leur chalouppe*, *& plusieurs tonneaux des oeufs*, *qu'ils trouuerent aux nids;* mais ils y pensèrent tomber de foiblesse, pour la puanteur extreme des ordures des dicts oyseaux" — — — — — — — og efterat have omtalt, hvorledes de store Fugle og de smaae Fugle ere ordnede paa Öen, tilföier han fremdeles:

„et tous en si grande quantité, qu'à peine le pourroit on iamais persuader à qui ne l'auroit veu. I'en mangeay d'un, que les Mattelots appellent *Guillaume**) et ceux du pays *Apponath*, *de plumage blanc et noir*, *et gros comme une poule*, *avec une courte queuë*, *et de petites aisles*, qui ne cedoit en bonté à aucun gibier, que nous ayons". At *Theodat* her ved sine kortvingede *Apponath*, uagtet den givne ringe Störrelse**), mener de samme ikkeflyvende

---

*) Formodentlig have Matroserne sagt *Guillemot*, der er det franske Navn paa Alkerne.

**) Hvorved dog er at bemærke, at de franske Matroser, dengang idetmindste, ogsaa tillagde Navnet „poules" eller „*Höns*" til nogle store Söfugle, som man tillige kaldte „Palourdes. peutêtre parce qu'elles sont fort pesantes au vol"; *Diereville*: Relation du voyage du Port Royal de l'Acadie. Amsterdam 1710. p. 45; ogsaa omtalte i *White*'s Reise, 1700, (oversat i „Recueil de voyages au Nord", nouv. edit. Amsterdam 1732. III. p. 375)

Fugle, som han foran havde omtalt, er jeg saameget mere tilböielig til at antage, som man af det han senere tilföier, at der ogsaa ere meget mindre Fugle, som man kalder *Godets*, og andre igjen större, som kaldes *Margaux*, seer at han stiller alle disse Fugle i selvsamme Forhold til hinanden som *Carthier*, af hvem han synes ligefrem at have laant Udtrykkene om de to sidste.

Om de samme „Fugleöer" beretter *Charlevoix**) i sin Reise til Nordamerika et Aarhundrede senere, 1720:

„On les à visitées plusieurs fois; on y à chargé des Chaloupes entieres d'oeufs de toutes les sortes, et on assûre que l'infection y est insupportable. On ajoûte qu'avec les Goëlans et les Tangueux**) qui y viennent de toutes les Terres voisines, on y trouve quantité *d'autres Oiseaux, qui ne sçauroient voler.*"

Uagtet nu de sidste af de anförte Ord aabenbart angaae hans ældre Landsmands *Apponats*, har jeg dog ikke i Reisen eller Beskrivelsen kunnet finde nogen videre Hentydning hertil, skjöndt vi have seet, at de meget specielle Kaart, hvoraf hans Værk er ledsaget og som skyldes Ingenieuren *N. Bellin*, paa tvende forskjellige Kanter af Landet angive *Pengvin*öer. Den Formodning ligger derfor nær, at *Charlevoix* ikke har vidst, at hans ikkeflyvende Fugle vare de samme som de „Pingouins", hvorefter Öerne paa hans Kaart vare opkaldte, og ligesaa den, at Forfatteren her har en Overlevering fra ældre Kilder, og at han maaskee rigtigere havde anfört i en forbigangen Tidsform, hvad han anförer i Præsens. Af Fuglen var maaskee allerede dengang neppe synderligt mere end Navnet tilbage.

Saaledes synes idetmindste Forholdet i Virkeligheden at have været efter de Yttringer, vi finde i *Anspachs* specielle Beskrivelse af Newfoundland, der grunder sig paa Erfaringer samlede under et Ophold paa Öen og Reiser omkring paa denne fra

---

*) *P. de Charlevoix.* Journal d'un voyage etc. (libr. c. III. p. 60).

**) Skal hedde: *Margaux.*

Slutningen af samme Aarhundrede (1799) og igjennem det förste Aarti af indeværende, indtil 1812. Idet han opregner Öerne ved Landets Sydrand anförer han: „die *Pingvininseln*, von Vögeln so benannt die *vor Zeiten* hier in Menge nisteten" S. 122, og ligesom dette viser noget langt tilbage i Tiden, saaledes gjör ogsaa hans Bemærkning om den paa Östkysten liggende *Pingvinöe* det, da selve Navnet skal have tabt sig allerede i Midten af Aarhundredet, og altsaa efter al Sandsynlighed Gjenstanden endnu tidligere var forsvundet: „Die *Fogo-Insel*, die auf alten Charten Aves oder Vogel-Eiland und bis um die Mitte des verflossenen Jahrhunderts *Penguin*-Insel hiess. *Vormals* ward sie häufig von den eingebornen Indianern besucht", S. 126. Endelig hedder det i det mere naturhistoriske Afsnit om Fuglene ved Öen, S. 189: „*Vormals* gab es an dieser Küste eine Vogelgattung, die einige Aenlichkeit mit den Tauchern hat, und wegen Ihrer Unfähigkeit zu fliegen immer nur zwischen dem Lande und der Grossen Bank angetroffen wurde, allein dort in so zahlloser Menge, dass mehrere Inseln davon den Namen führen. Sie scheinen jetzt nicht nur in Newfoundland sondern auf der ganzen Nordhälfte des Erdballs verschwunden. An den Küsten des Südmeers sind sie aber noch ungemein häufig, und unter dem Namen Fettgänse (*Penguins*, *Aptenodytes*) bekannt. Ihr Name in den neuern Sprachen, Pinguin oder Pengvin, stammt augenscheinlich von dem Lateinischen Worte *pingvis*, fett, weil sie sich durch einen schweren, fetten Körper und plattes glänzendes Gefieder, bey einer grossen Plumpheit des Baues, auszeichnen; o. s. v." Jeg har her anfört tillige denne sidste urigtige Anskuelse om Oprindelsen af Navnet *Penguin*, fordi den deles af næsten alle Naturforskere og senere vil blive Gjenstand for en nærmere Dröftelse.

Ligeoverfor disse de sidste Aarhundreders dunkle Angivelser, der jo upaatvivlelig nok angaae de ældste Reisers *Pengviner* eller *Apponater*, men aldeles intet indeholde, der kan före vor

Formodning, at der ved disse Navne maa forstaaes vor nordiske *Geirfugl* eller Storalken, et Skridt videre, er det nu at de med *Stuvitz*'s Samlinger til Norge komne Knokler have saa stor en Betydning.

Som jeg allerede i Begyndelsen yttrede, hidröre disse Knokler fra alle Dele af Skelettet, og navnlig er der flere fuldstændige Cranier imellem dem; dette gjælder endogsaa den Afdeling af dem, som i 1844 beredvilligen var bleven overladt vort Universitets zootomiske Museum, og det var derfor let at overbevise sig om Rigtigheden af den Kjendelse, Naturforskerne i Christiania efter en anstillet Sammenligning havde givet, at Knoklerne ikke kunde tilhöre nogen „Pengvin" i den Forstand, hvori dette Ord dengang (og endnu) almindelig toges, nemlig en Aptenodytes eller lignende Form, men maatte være af en stor Alke, og rimelig af *Alca impennis*. Dette Resultat vakte ikke den Opmærksomhed, det fortjente, da Frygten for, at Fuglen nærmede sig sin totale Udryddelse, dengang neppe var bleven ret levende.

Disse *Geirfugle*-Knokler vare af den altfor tidlig tabte *P. Stuvitz* forefundne i Mængde i en Slags lave Dynger paa *Funks-Island**), en Öe, hvilken man efter al Rimelighed kan ansee for den *Fugle-* eller *Pengvin-Öe*, hvortil de allerældste af de ovenfor nævnte franske og engelske Expeditioner paa deres Overreise först ankom. Maaden, hvorpaa de her forekom, vil fremgaae klart af den Beskrivelse, som den nævnte Naturforskers Dagbog indeholder og som jeg her nedenfor seer mig ved mine norske Collegers, navnlig Hr. Professor *H. Rasch*'s, Velvillie istand til at meddele udförlig. Af Brevet, hvormed Prof. *Rasch* ledsagede Afskriften, vil jeg blot forudskikke: at *Stuvitz* var d. 30te Juni 1841 reist fra *St. Johns* og kom den 31te om Middagen til

---

*) At de i min allerförste Meddelelse, i Vidensk. Selsk. Overs. 1855, S. 14 og 18, angives at være fra „Fogo", hidrörte fra Etiquetterne paa de enkelte Knokler, der bære dette Navn, om hvis Urigtighed jeg ved senere Meddelelser fra Christiania blev oplyst.

Funks-Island, hvilken lille Öe han betegner som et Fuglebjerg, beboet af Teisten, *Uria Grylle*, og Ternerne, *Sterna hirundo & arctica*, hvis Mængde var saa stor, at *Stuvitz*, som dog var vant til at see Fuglebjerge, forbausedes over dem; foruden disse Fugle nævner han kun at have seet enkelte Lunder, *Mormon arcticus.* Der gives kun to Steder paa Öen, hvor man under gunstige Omstændigheder kan komme iland, dog kun ved et voveligt Spring. *Stuvitz* kom iland paa Nordsiden, hvor Fuglene ikke opholdt sig. *Uria* holdt til paa Öst- og Sydostkanten, som bestod af aldeles nögne Klipper, *Sterna*-Arterne derimod paa Vest- og Sydvestkanten, hvor der forefandtes nogen, skjönt fattig Vegetation. Dagbogens Ord ere derpaa disse:

„Efterat have omtalt de levende Fugle-Indbyggere paa Öen, har jeg endvidere at anföre en nu fra disse Egne fordreven Art, som fordum i talrig Mængde besögte denne Öe, og rugede paa samme, men af hvilken man nu kun finder Levninger af Skelettet; det er den saakaldte Pinguin. Jeg havde paa flere Karter over Newfoundland fundet Öer ved dens Kyst, som benævnedes *Pinguin-Islands*, og man havde i St. Johns fortalt mig, at Pinguinen virkelig havde opholdt sig her ved Kysterne, samt at Funks-Island var en af de Öer, hvor den havde forekommet i störst Mængde, og hvor man engang havde drevet aarlig Fangst efter den for dens Fjer og Duun; man havde ogsaa sagt mig, at jeg vilde finde store Hobe af dens Been eller Skeletfragmenter der paa Öen; men jeg satte ikke megen Lid hverken til Karternes eller Beretningernes Ornithologie. Jeg meente, at man nok kunde give Navnet Pingvin til en ganske anden Fugl end den, man i Naturhistorien kjender under dette Navn. Imidlertid fandt jeg Efterretningerne for saavidt stadfæstede, som jeg paa Vestkanten af Öen fandt Skeletlevninger, der saavel efter Formen at dömme som efter Störrelsen nok har tilhört Pingviner. Som anfört, er det kun paa Sydvestkanten at man finder nogen Vegetation og saamegen Jord, at en sparsom Flora har kunnet fremstaae; netop i dette Strög er det, at hine Skeletlevninger findes

i temmelig Mængde, og det er meget sandsynligt, at netop den Destruction af disse Fugle, som Fuglefængerne engang i Tiden med saadan uskaansom Rovgjerrighed foraarsagede, har dannet Grundlaget for Vegetationsfæste her paa Öen. I Jordtuerne der laae de omtalte Skeletlevninger i tætte Masser, men man kan af disse Massers Leie slutte, hvor langsomt Jorddækket dannes her; selv der, hvor nemlig Jord allerede var tilstede, og hvor Benene laae omsluttede af samme, laae de tæt under Overfladen, og paa flere Steder endog löse i Hobe, uden at mindste Jordfyld havde dannet sig eller lagt sig om dem. I 40—50 Aar*) har altsaa ikke samlet sig et dybere Jordleie der paa Öen; saalænge er det nemlig, siden Slagteriet gik saa frisk for sig, at man kunde opdynge slige Hobe af Been.

Paa denne Kant af Öen findes endnu de Steenindhegninger (*Pounds*), i hvilke Fuglefængerne jagede Fuglene ind og holdt dem, indtil de skulde dræbes. Klippeheldningen har her paa nogle Steder en svag Skraaning mod Vandfladen; Localiteten var derfor saadan, at Pingvinerne, som ikke kunne flyve, kunde drage sig op over Klipperne. Fuglefængerne have vel saaledes fundet dem i störst Mængde der, og derfor der taget Station. Indhegningerne skjules nu imellem Græs og Planter, hvilke især groe i og i Nærheden af dem. Man fortæller, at da Öen er skovlös, og man ikke vilde tage stort Forraad af Brændsel med sig, havde man for Skik at brænde Legemerne af Pingvinerne „*for to boil the kettel*", thi Fuglen fandtes i saadan Mængde, at man alligevel havde tilstrækkelig Provision af den."

Om nu endog den Omstændighed, at en af de ældste (1748) Tegninger, Videnskaben besidder af Geirfuglen, og om hvilken der senere skal blive Tale, nemlig den hos *Edwards* (Birds Tab. 147), netop er taget efter et Exemplar af denne Fugl, som New-

*) Det er, ifölge det Foregaaende, en altfor nærliggende Tid, som man har angivet for *Stuwitz*; jeg vilde iövrigt have fundet det mere mærkeligt, om der i et saa kort Tidsrum havde dannet sig Muldlag over Benhobene.

foundlandsfiskere havde fanget paa en af Fiskebankerne omtrent hundrede Leagues fra Land, kunde give Formodningen om den newfoundlandske Pengvins Identitet med Geirfuglen en ikke ringe Sandsynlighed, og det saameget mere, som en gammel Beretning, hvilken jeg ligeledes imod Afhandlingens Slutning vil komme til at berøre, antyder, at Newfoundlands-Pengvinen havde en stor hvid Plet paa Hovedet, ligesom den, der har givet vor Geirfugl Navn af „Brillefugl", saa er det dog först dette *Stuwitzske* Fund af de talrige *Geirfugle*levninger netop paa den Öe, hvilken de ældste Beretninger fremhævede som et af *Pengvinens* fornemste Tilholdssteder, der bringer denne Sag til fuldkommen Vished.

Fra det Öieblik, at Overensstemmelsen mellem begge Fugle har vist sig fuldkommen begrundet, see vi altsaa, at Geirfuglen har havt et Hjem her ved Amerikas Kyster, i hvilket den har forekommet i en saadan Mængde, at vi ikke have erfaret noget Lignende fra nogetsomhelst af de Punkter, paa hvilke det tidligere var os bekjendt, at Fuglen levede, og de frembragte Kjendsgjerninger nöde os til at anerkjende, at *i den historiske Tid har Geirfuglens Hovedhjem været ved det nordlige Amerikas Östkyst.*

Hvor langt ned med denne Geirfuglen har været udbredt, bliver endnu uvist; men indtil Europæernes hyppigere Besög i det 16de Aarhundrede see vi af dens Mængde paa de i det Foregaaende nævnte Smaaöer Öst og Syd for Newfoundland og Vest for samme inde i St. Lawrencebugten, samt af dens Forekomst paa Cap Breton, at den dengang idetmindste har været udbredt fra den 50de til nedenfor den 47de Bredegrad. Indenfor denne Udstrækning har den imidlertid neppe været indskrænket til de nævnte Punkter alene, men har vistnok oprindelig forekommet overalt ved Landets Kyster, hvor Leiligheden var gunstig; ligesom det ogsaa efter Landets Beskaffenhed forekommer mig sandsynligt, at den har gaaet baade noget höiere op imod Nord og noget længere ned imod Syd.

Som en Antydning til, at Geirfuglen, som Redefugl, har

opholdt sig ved de canadiske Kyster, bör jeg ikke undlade her at gjöre opmærksom paa nogle Yttringer om en i *Lahontans* Memoirs of North America*) omtalt korthalset Svömmefugl, saa stor som en Gaas, men hvis Æg desuagtet vare större end Svanecæg og særdeles storblommede, hvilken Beskrivelse ikke kan passe paa nogen anden Fugl i den nordlige Halvkugle end Geirfuglen:

„The *moyacks* are a sort of fowl, as big as a goose, having a short neck, and a broat foot; and which is very strange, their eggs are half as big again as a swan's, and yet they are all yolk, and that so thick, that they must be diluted with water before they can be used in pancakes."

Nordligere Ynglesteder for Fuglen har jeg vel hidtil ikke kunnet finde bestemt omtalte i de Beskrivelser af Labradorkysten, jeg har gjennemgaaet, men jeg er tilböielig til at antage, at de ved Grönland i forrige Aarhundrede nu og da sete Individer hidrörte fra saadanne.

Audubon, der i sin *Synopsis of the birds of Northamerica* 1839 aldeles ikke kjender Geirfuglen fra den egentlige amerikanske Kyst og heller ikke vidste af, at den för havde været der saa talrig, anförer den efter et eneste Individ som en sjelden og *aldeles tilfældig* Gjæst paa Newfoundlandsbankerne. Man seer, at han paa sine Reiser forgjæves har spurgt efter dens Ynglesteder, og navnlig i *Labrador*, men at Fiskerne *der* henviste ham til en Öe Sydöst for Newfoundland. Saameget mere paafaldende vilde derfor Forsikkringen i *Goulds* The Birds of Europe 1837 lyde: „It is found in abundance along the rugged coast of Labrador", hvis man ikke maatte antage disse Ord for at have deres Grund i Fuglens

*) *Pinkerton* l. c. vol. XIII. p. 336—373; „the birds of the northern countries of Canada". p. 355. Skjöndt Baron *Lahontan* regner Canada fra 39° til 65° N.B. og altsaa derunder indbefatter Labrador, maa hans *Moyacks* dog være fundne Syden for Lawrencebugten, da Sammenhængen byder nærmest i dem at söge en Fugl, som han selv har truffet paa sine Reiser 1683—91, for hvilke denne Bugt dannede Nordgrændsen.

almindelige Hensættelse til os ubekjendte Egne, — en Antagelse, som ifölge Forfatterens senere Yttringer ogsaa har vist sig rigtig*).

Sydligere end de allerede nævnte Punkter forekom Fuglen vistnok, idetmindste nu og da, f. Ex. paa de store Fiskebanker. Det synes mig i al Fald ikke godt muligt, at den tidligere nævnte *Edwardske* Fugl kunde være fanget i en saa betydelig Afstand fra Landet paa en Fiskebanke, naar dette ikke var paa en af de sydligere. Men deraf tör intet sikkert sluttes om disse Individers Hjem. De Vidnesbyrd, der ere blevne opbevarede om, at Geirfuglen er blevet slaaet eller fanget paa Fiskebankerne, ere nemlig i det Hele saa yderst enkelte, at man, som jeg allerede ovenfor har yttret, i dem kun kan have en svag Sandsynlighed for, at de iagttagne Fugle vare komne fra Artens Ynglesteder ved Newfoundland eller i Nærheden af denne Öe, da det ved Exempler fra Europas Kyster er noksom bekjendt, i hvilke betydelige Afstande fra de nærmeste Rugesteder disse Fugle ere trufne i aldeles enkelte Individer. Ved Spörgsmaalet om denne Fugls rette Ud-

---

*) *John Gould*: „The Birds of Europe". Vol. V. London 1837. Textblad til Tab. 400. „The seas of the polar regions, agitated with storms and covered with immense icebergs, form the congenial habitat of the Great Auk: here it may be said to pass the whole of its existence, braving the severest winters with the utmost impunity, so that it is only occasionally seen, and that at distant intervals, even so far south as the seas adjacent to the northernmost parts of the British Islands. It is found in abundance along the rugged coasts of Labrador; and from the circumstance of its having been seen at Spitzbergen, we may reasonably conclude, that its range is extended throughout the whole of the aretic circle, where it may often be seen tranquilly reposing on masses of floating ice, to the neighbourhood of which in the open ocean it seems to give a decided preference."

Om Angivelsen af Fuglens Forekomst ved Spitzbergen vil Talen senere blive; her skal jeg kun tilföie, at Hr. *Gould*, med hvem jeg i Sommer havde den Fornöielse at være flere Dage sammen, gav mig den Oplysning, at hans Yttringer om Geirfuglens Talrighed ved *Labradorkysten* ikke vare hentede fra mig ubekjendte Kilder, men stöttede sig kun til den almindelige Antagelse af Labrador og Grönlands Östkyst som dens Hjem.

bredning maa man holde vel ude fra hinanden de Iagttagelser, der angaae de spredte, tilfældige eller fra Ynglestedet langt fjernede Individer og dem, som have Hensyn til Fuglen paa eller i Nærheden af dette.

Et Sagn om at Geirfuglen forekom, og det endog lidt efter Midten af foregaaende Aarhundrede, nede i Bostonbugten og altsaa omtrent ved Cap Cod, det Punkt, hvor alle Iagttagelser vise, at Nordamerikas koldere Havfauna begynder, maa jeg lade henstaae aldeles saadant som *Audubon* har givet det. Idet jeg i nedenstaaende Anmærkning gjengiver ikke blot dette Sagn, men for större Fuldstændigheds Skyld alt, hvad denne Iagttager i sin berömte *Ornithological Biography* 1838 har meddelt at have hört om Geirfuglens Forekomst i Amerika*), skal jeg her kun tilföie, at Sagnet ialfald fortjener Opmærksomhed og nærmere Undersögelse, da *Bartholomæus Gosnol*, paa sin Reise til Virginien 1602, ikke blot traf Pingviner i Havet Syd for den sydligste Fiskerbanke *d. 7 Mai*, men endog under 41° 40′ N. Br. i Nærheden af *Gilberts Punt*, lige ved Cap Cod, dræbte flere Pingviner ved Siden af Skibet *d. 20 Mai*, hvilket Tidspunkt antyder, at det var ynglende Fugle, han traf paa**).

---

*) „The only authentic account of the occurrence of this bird on our coast that I possess, wass obtained from Mr. *Henry Havell*, brother of my Engraver, who, when on his passage from New York to England, hooked a great Auk on the banks of Newfoundland, in extremely boisterous weather". — — „When I was in Labrador, many of the Fishermen assured me that the „Penguin", as the name this bird, breeds on a low rocky island to the south-east of Newfoundland, where they destroy great numbers of the young for bait; but as this intelligence came to me when the season was too far advanced, I had no opportunity of ascertaining its accuracy. In Newfoundland, however, I received similar information from several individuals. An old gunner residing on Chelsea beach, near Boston, told me, that he well remembered the time, when the Penguins were plentiful about Nahant and some other Islands in the Bay." S. 316.

**) *Bartholomæus Gosnol:* Voyage to Virginia, i Oversættelse i *Pieter van der Aa*'s Naaukeurige Versameling der Zee- en Land-Reysen o. s. v. te Leyden. 22 Bd. S. 1 og S. 5.

Det Spörgsmaal der, efter den foregaaende Fremstilling, saa naturligen nu opkastes, hvorfor Geirfuglen ikke længere forekommer i disse Egne, i hvilke den för var i saa mange Tusinder og afgav Födemiddel til saa mange Mennesker for en kortere eller længere Tid, vil uden Vanskelighed finde sin Besvarelse i det allerede Anförte. Man har vedblevet at bortfange den saalænge, at ingen flere Individer vare tilbage. Hvor let den, i det förste Aarhundrede efter Europæernes Ankomst dertil, lod sig fange, derpaa er der jo meddelt mange Beviser. Man drev dem, som man driver Faar til Slagteren, ombord paa Skibene paa de udspændte Seil, paa Plankerne o. s. v. Man bortfangede ikke alene Fuglen, men man borttog ogsaa Æggene, som man i Masser samlede. En meget uheldig Omstændighed for Fuglens fortsatte Bestaaen blev det derfor, at Europæernes aarlige Ankomsttid netop var paa eller under dens Yngletid, da alle Individer vare samlede paa Smaaöerne, og at saamange af Skibene til samme Tid, ifölge Beretningerne, havde Mangel paa Proviant; thi denne maatte man, for ikke at lade den heldigste Fisketid gaae fra sig, indsamle saa hurtigt som muligt, hvorved det kom til at gaae dobbelt haardt ud over de Dyr-Arter, som lettest lod sig tage, blandt hvilke „Pengvinen" först og fremmest var. Hensynslöst og uden Skaansomhed er der ved Siden heraf vistnok ofte gaaet frem; hvor saa Mange proviantere, bortfalder ogsaa lettelig af sig selv den ydre Opfordring til at spare og skaane; thi hvad idag den Ene skaaner, kan han ikke tillige vente skaant af den Anden imorgen. — Forestillingen om en Medskabnings sandsynlige Udryddelse, totalt eller fra en stor Strækning af Jordens Overflade, alene paa Grund af Menneskets Vindesyge og Graadighed, er altid pinlig; men dobbelt oprörende for Sindet er den Tanke, at de sidste Rester af Arten muligen ere forsvundne derved, at man skaansellöst har benyttet det ene Individ som Brændsel ved det andets Tilberedelse.

Spörgsmaalet om, hvilken af de Nationer, som dreve Fiskeriet paa Newfoundlandsbankerne, der mest maatte have bidraget til

et Resultat, der for denne Side af Atlanterhavet synes temmelig utvivlsomt, lader sig vanskelig besvare, men har ogsaa langt mindre Interesse, end selve Kjendsgjerningen; uden at ville kaste Skylden synderlig mere paa den ene end den anden, maa man vistnok forestille sig Forholdet saaledes, at Fuglen allerede förend Europæernes Ankomst har ved de Indfödtes Forfölgelser været i en betydelig Grad aftaget i Antal, og maaskee kun fandtes i större Mængde paa de længere bortliggende Smaaöer, til hvilke de Indfödte meget vanskeligt kunde komme*).

B. *Geirfuglens Forekomst ved Udöerne i den östlige Del af Atlanterhavet.*

Efter nu, saavidt muligt, at have sögt i rigtigere Træk at fremstille *Geirfuglens* forrige Udbredning ved den vestlige Side af Atlanterhavet, vil jeg kortelig beröre dens Udbredning för og nu ved den modsatte Side af dette Hav, da der ogsaa til Opfattelsen af dette Forhold savnes, som mig synes, en Sammenstilling, ligesom ogsaa Et og Andet i det hidtil Antagne trænger til Berigtigelse.

Efter Gangen i det Foregaaende vil det være naturligst, ogsaa her at gaae fra Nord imod Syd, og af Fuglens bekjendte Ynglepladse frembyde sig da först de ved Island.

1. *Geirfuglen ved Islands Kyster.*

Det er ikke bekjendt, at Fuglen har ynglet uden ved nogle Smaaöer eller Skjær, der alle bære Navn efter den og alle ligge flere Mile fra Öens sydlige Rand. Det vigtigste af disse *Geirfugleskjær* er det „*vestlige*", der ligger omtrent 3 Mile Sydvest for Islands Sydvest-Pynt, *Reikenæs*, i Nærheden af de fra de vul-

*) I sit Brev har Professor *Rasch* ogsaa antydet, at det forekom ham, at *Stuwitz* i et eller andet Hefte af sine Dagböger havde yttret, at Micmac-Indianerne havde givet den Fugl, som han ansaae for den Sydlige Pinguin, det sidste Stöd; men *R.* havde ikke kunnet finde Stedet igjen.

kanske Udbruds Historie bekjendte Fugleskjær; det andet, det „*sydlige*", er mindre, og ligger næsten 2 Mil fra *Vestmannöe* og omtrent $3\frac{1}{2}$ Mil fra Öens Sydkyst; det tredie, der nævnes, det „*östlige*", skal ligge bedre hen mod Landets Östside, noget Öst for *Ingolfshöfde*, nogle Mil ude i Söen.

Som man veed, var det först ved Midten af forrige Aarhundrede, at denne mærkelige Fugls Tilværelse i Island kom til almindeligere Kundskab, idet den bekjendte hamborgske Borgermester *Andersson* i sine fra Skippere og andre Islandsfarere hentede Efterretninger om Island*), *1747*, opförte *Geirfuglen* som en Fugl, der kun blev seet ved de vestlige Geirfugleskjær, og det meget sjelden. Han tilföiede endog, at det blev antaget som Forbud paa Ulykke, naar den saaes i et större Antal, saaledes som f. Ex. Aaret för Kong *Frederik 4des* Död, da man mange Aar iforveien ikke havde seet Spor til den. Denne store Sjeldenhed blev strax benegtet af *Horrebow*, der i sine „Tilforladelige Efterretninger om Island" 1752 imödegik *Andersson* omtrent paa samme Maade, som senere, efter hvad vi allerede have seet, *Glahn* imödegik *Crantz*'s Beretning om Grönland. Om dens udelukkende Forekomst paa Geirfugleskjærene ved Reikenæs yttrer han S. 174: „Paa disse Klipper opholde sig vel en stor Deel Geir-Fugle, men de findes dog ogsaa andre Stæder paa Landet", hvorved der sigtes til de andre Geirfugleskjær, og om dens Sjeldenhed tilföier han: „Endskjöndt der er ikke saa stor Mængde af Geir-Fuglen som af andre Söe-Fugle, saa er den dog ikke saa rar, eller forekommer saa sjelden, at jo Indbyggerne jevnligen faae dem at see, idetringeste bliver den altid seet af dem, som fare ud for at tage dens Eg, som ere snart saa store, som Struds-Eg". Hermed vilde imidlertid om Individernes Antal ikke stort være sagt, naar det ikke desuden hed om Indbyggerne i Nærheden af disse Skjær, S. 175, at de fare ud til dem „paa en vis Aarsens

*) *Johan Anderssons* Nachrichten von Island, Grönland und der Strasse Davis. Frankf. u. Leipz. 1747. S. 54.

Tiid, og med temmelig Fare söge disse *store Fugles Eg og bringe en stor Ladning hjem med sig paa en Baad, som 8 Mand roer.* Faren og Vanskeligheden bestaaer i at komme til Skjærene" o. s. v., og som det kort efter sees, har dette Sidste igjen sin Grund i den fjerne Afstand af flere Mile og den „stærke Söe-Gang". Af disse Udtryk kunde man maaskee paa den anden Side lade sig friste til at antage, at der var et ganske betydeligt Antal af Geirfugle paa disse Skjær, især hvis man overseer, at Baadens Störrelse neppe bliver nævnt af anden Grund, end for at vise Faren og Besværet ved at komme derud, og at „den store Ladning" ikke har bestaaet af Geirfugleæg alene, men naturligvis tillige af al den anden Fugle- og Ægfangst, som med det samme dreves paa de rige Fuglebjerge i Nærheden. Opfattede paa en anden Maade ville hans Ord ogsaa komme i Strid med hvad han til Slutning indrömmer *Andersson*, at man jo vistnok Aaret för Kong Frederik 4des Död „saae *adskillige* af disse Fugle, *ligesaavel som alle andre Aar*", hvorved altsaa det Antal, som i det Hele blev seet ved Skjærene, indskrænkes til „adskillige".

Til endnu tydeligere Opfattelse af de Forhold, hvorunder Geirfuglen da forekom ved Geirfugleskjærene, og hvorunder Fuglen og Æggene indsamledes, vil det være hensigtsmæssigt og næsten nödvendigt at optage, hvad *Eggert Olafsen* i hans og *Bjarne Povelsens* Reise til Island meddeler om begge Dele; og jeg kan saameget mindre undlade udförligen at gjöre det, som denne Reisendes Skildring er den paalideligste vi derom have*).

„*Eldey* eller *Ildöe* ligger 1 Miil ud fra Pynten, og kort der uden for *Eldeyiar-Drangur*, en höi Klippe. Paa disse Steder opholde sig Alker og andre Söe- og Biærg-Fugle; men de ere saa steile, at ingen nuomstunder kan komme der op: men tilforn har man havt Stiger af Tov paa Ildöen, og der sidde endnu store Söm i Klipperne, hvor disse Tove ere blevne hæftede. *Geirfugla-Skiær* ligger længer ude i Söen, en temmelig stor Öe, som er

*) *Eggert Olafsens* og *Bjarne Povelsens* Reise igjennem Island. Soröe 1772.

lav og derfor bestigelig paa den vestlige Ende. Kort inden for er en middelmaadig Klippé, og uden for, en anden, meget höi, der har Anseelse af en Seiler langt borte. Den er ogsaa hvid af Farve, formedelst Skarnet af den store Mængde Biærgfugle, som opholde sig der. Disse Öer strække sig 5 Miile ud fra Reykenæs, lige i Vester, og 2 Miile der uden for, i samme Linie, er et *blindt Skiær*, som er meget farligt for Seilende; dog seer man ofte Brændingen derpaa. Fremmede Söefolk kalde disse Öer under eet *Fugleskiærene*, og dette yderste, *det blinde Fugleskiær*. Hvis Skibene komme her ind til Landet, og imellem Öerne, ere de ilde farne, thi her gaaer en Rost eller Malström, hvor Vandet, med en stærk Fart, trækkes nu ind, nu ud, og altiid til og omkring disse Klipper, især naar Væiret er stille. *Paa Geirfugle-Skiær opholde sig Pingviner* (Alca alis minimis) *i störste Mængde*, thi de kunne krybe her op, *og de fanges iblandt af Sönderlandets Indvaanere*, som vove dem her ud, naar Havet bruuser mindst; de kunne dog ikke lande; men een af Mandskabet maae vove at springe med et Tov op paa Klippen, og naar de skulle bort igjen, maae de ofte trække ham igiennem Vandet til Baaden." S. 855—56.

Om Fuglens andet Opholdssted ved Vestmannöe hedder det S. 858: „*Geirfugla-Skiær*, en liden flad Klippe, hvor *Geirfuglen* lægger Æg, ligesom paa hin uden for Reykenæs". Om det tredie, östlige, ere Udtrykkene meget usikkre, idet det om Strækningen mellem Ingolfshöfde og „*Hrollaugsöerne*", der angives at ligge lige ud for Udlöbet af Breidamarksandenes Jökelsaa, hedder: „En Klippe, *Geirfuglesker*, skal ogsaa ligge her ude i Havet, nogle Miile fra Havbredden. *Gerfuglen*, Alca rostri sulcis octo, alis minimis, skal opholde sig her", S. 750; men dette ubestemte Udsagn er aldrig blevet senere bekræftet, og har rimeligvis Hensyn til en langt tidligere Tid; det er heller ikke vitterligt, at Geirfuglen nogensinde i de senere Aarhundreder er blevet seet enten i Nærheden af Ingolfshöfde eller paa den hele östlige Side af Island.

Idet *Eg. Olafsen* senere omtaler selve Fuglen, S. 983, gjentager han: „Den er rar i Island, og yngler ingensteds uden paa tvende lave Skjær i Havet uden for Sönderlandet", og tilföier den til Fuglens saa lidet kjendte Forplantningshistorie ikke uvigtige Oplysning: „Adskillige Geirfugle have Reede og Æg tilfælles; egentlig at tale, bygge de dog intet Reede, men Æggene ligge i deres Skarn tæt sammen paa Klipperne". Da sammesteds siges om Geirfugleskjæret ved Reikenæs: „hvorfra vi og have faaet baade Fuglen selv, og dens Æg, at see, ved det nogle Baade fra Söndernæssene *vovede sig derud, i de Aar, vi vare paa Vidöe*", saa kan man ved at sammenholde disse Ord med de foran fremhævede Udtryk om at de „*iblandt*" fangedes, ikke tvivle om, at det dengang allerede langtfra var *hvert Aar*, at denne Indsamling af Fugle og Æg dreves. *Eggert Olafsen* og *Bjarne Povelsen* reiste paa Island i Aarene 1752—57; de ovennævnte Udsagn angaae altsaa det selvsamme Tidsafsnit, for hvilket *Anderssons* og *Horrebows* skulde gjælde, hvilket vel maa fastholdes.

Horrebow og især *Olafsen* ere altsaa vore eneste Kilder til Opfattelsen af Geirfuglens Udbredning og Individantal ved Island for eet Aarhundrede siden; vi kunne med Sikkerhed sige, at den da ynglede endnu paa to Steder ved Kysten, men at den, just fordi den var indskrænket alene til disse to Steder, kaldtes „rar"; og om Antallet endog paa det ene Sted angaves som „stor Mængde", saa har denne dog aldrig været saa betydelig, at der ret hyppig er kommen Individer derfra til Öens nærliggende Kyster. Efter Indtrykket af alle Angivelserne mener jeg, at man har sat Geirfugle-Kolonien meget höjt, naar man antager, at den til den Tid har bestaaet af henved et Hundrede Fugle.

Mohr, der bestemt siger, at man paa Nordlandet, hvor han reiste, kun kjendte Geirfuglen af Navn, er derfor efter min Mening i en stor Vildfarelse, naar han, uden anden Kilde end de anförte, i sit „*Forsög til en islandsk Naturhistorie*" 1786 S. 29 udtrykker sig saaledes: „I forrige Tider have Islænderne,

efter Beretning, *fyldt deres Baade* med dens Æg paa Geirfugle-Skjærene", — og har tillige derved vildledt Andre.

Det varede imidlertid ikke ret længe, inden en Forandring i denne Geirfuglens Udbredning indtraadte, da den kort efter maa være forsvunden fra Geirfugleskjæret ved Vestmannöe. *Faber*, der forgjæves sögte Geirfuglen der, ligesom ved Fugleskjærene, meddeler i sin „Prodromus der isländischen Ornithologie" S. 49, at under hans Ophold paa Vestmannöe 1821 fortalte den Islænder, der havde allermest at gjöre med det derværende Fuglebjerg, at han for 20 Aar siden havde taget en Geirfugl paa Ægget, og at dette var den *eneste*, han nogensinde havde seet. Inden Aarhundredets Slutning var den altsaa forsvunden derfra, ikke blot som Redefugl, men som besögende Gjæst*). At dette ingen midlertidig Bortgang har været, kan skjönnes deraf, at det i de nye specielle Beskrivelser, som efter Opfordring fra det islandske literære Selskab udföres over hvert Sogn og Syssel ved Præsterne og Sysselmændene, hedder om dette *Geirfugleskjær* i den for noget over en halv Snes Aar siden indgivne Beskrivelse over Vestmannöe ved Stedets Præst: „Navnet viser, at her har Geirfuglen engang i Tiden havt hjemme, men nu sees den aldrig ved Skjæret." **).

Hvad derimod *Reikenæs-Fugleskjæret* angaaer, da var det unægteligt at vente, at Fuglen langt bedre maatte kunne holde

---

*) Da baade Fuglen og Ægget i lang Tid var som en Mærkværdighed opophængt i Handelsbygningen paa Öen, kan man slutte, at den havde allerede dengang, omtrent 1800, været en stor Sjeldenhed.

**) „Geirfuglasker". Svo nefna menn sker það er liggur í Vestur útsuður frá Geldíngi, og er lángt bil á milli þeirra, namnið sýnir að hèr hefir Geirfugl einhverntíma átt heima, en nú er hann alveg lagstur frá skerinu" S. 24 af Hr. Pastor *Jón Austmann*'s Sognebeskrivelse, dat. 1843, 17de Juli; opbevaret i det islandske litterære Selskabs Archiv, til hvilket Selskabets Formand, Hr. Althingsmand *Jón Sigurðsson*, velvilligen har givet mig Adgang.

sig der, end noget andensteds, skjærmet ved de store Vanskeligheder og Farer, under hvilke alene Nærmelse og Landing kan finde Sted. Det er ogsaa vist, at Kolonien endnu var der 1813; thi da vide vi af en fra Amtmand *Löbner* paa Færöerne til Etatsraad *Reinhardt* indkommen Beretning, at Besætningen af en færöisk Baad, der var bestemt til Reikevig og som just befandt sig udenfor Geirfugleskjæret under et aldeles usædvanligt Blikstille med fuldkommen speilglat Havflade, benyttede sig af denne uventede Leilighed til at anstille en Jagt efter Geirfuglene, som den blev vaer paa Klippeskjæret; den gik iland og dræbte nogle og tyve, medens de övrige bortskræmmedes *). „Dieses, befürchte ich", siger *Faber* en halv Snes Aar senere, 1822, p. a. St., „hat den Vogel ganz von der Klippe verscheucht; denn in der Hoffnung, diesen interessanten Vogel näher kennen zu lernen, miethete ich mit zwei andern Reisenden eine Fischerjacht, und segelte den 25ten Junius 1821, welche Jahreszeit ich für die beste ansah **), weil alle Verwandte des Vogels in dieser Zeit Eier haben, nach der Klippe. Wir kreutzten zwei Tage unter der Schere, deren Oberfläche mit brütenden *Sula alba* und *Uria troile* bedeckt war; wir konnten jeden Vogel übersehen, entdeckten aber keine *A. impennis.*" S. 49. At denne *Fabers* Frygt dog dennegang var ugrundet, viste Etatsraad *Reinhardt* senere i den lille Notits, jeg nylig anförte, idet han oplyste, at i Aarene 1830 og 1831 vare 27 Individer blevne nedsendte og falbudte, altsaa rigelig saa mange, som dem Færingerne i 1813 havde ödelagt, og disse hidrörte enten fra Geirfugleskjæret eller fra et andet Skjær i Nærheden; en Meddelelse, der fulgte med det förste i 1830 erholdte Exemplar angav nemlig, at i dette Aar et vulkansk Udbrud i Havet skulde have forstyrret Geirfugleskjæret og tvunget Fuglen til at söge Redeplads paa et Landet nærmere

*) Prof. *J. Reinhardt*, Om Gejerfuglens Forekomst ved Island, i Dr. *H. Kröyers* Naturhistorisk Tidsskrift II. B. S. 533—35.

**) Dog efter Beretninger fra *St. Kilda*, see senere hen S. 87, vel sildigt!

liggende Skjær, hvor baade dette Exemplar og endnu et andet var blevet skudt. „Om denne Begivenhed", siger imidlertid Notitsens Forfatter, „har der forgjæves været gjort Forsög paa at indhente nærmere Oplysninger. Svarene vare utilfredsstillende og tildeels modsigende". Han befrygter, og ikke uden god Grund, at i Aaret 1831, fra hvilket alene de tyve Individer hidrörte, „den hele Kolonie er blevet overrumplet paa Udrugningsstedet, hvorved den störste Deel sandsynligviis er bleven dræbt og de övrige forjagede".

Under mit Ophold i Island i Aarene 1839 og 1840 sögte jeg omhyggelig efter Oplysning om Fuglen, og jeg fik ogsaa Overbevisning om, at der endnu vare nogle tilbage; thi i de Aar, som vare forlöbne siden hin större Ödelæggelse i Aarene 1830 og 31*), vare omtrent en halv Snes**) Individer skudte og deres Skind for störste Delen bragte i Naturalhandelen. De sidste Individer, som, mig vitterligen, ere blevne sete, ere to, en Han og en Hun, som i Aaret 1844 bleve skudte, idet de havde valgt sig til Rugeplads et lille Skjær i Nærheden af Landet; de bleve afskindede og Kroppene opbevarede i Spiritus; Etatsraad *Eschricht* erhvervede begge for Universitetets zootomiske Museum, hvor en smuk Række af de indre Dele af begge Fugle ere opstillede; men for disses Skyld blev Skelettet rigtignok givet til Pris, idet man ikke tænkte sig Fuglen sin Udryddelse saa nær, som den efter al Sandsynlighed vistnok er.

Da Geirfuglen saa sent har været iagttaget ved Island, er man altsaa uberettiget til at opgive Haabet om, at endnu nogle ere tilbage der; man kan saameget mere fristes til at sætte sin Lid til, at en Kolonie, om end maaskee lille, fremdeles holder

---

*) Til samme Fangst mener jeg de 10 Individer höre, som *Michahelles* omtaler i Isis 1833. S. 648—651.

**) Hvad der forhindrer mig i nöiagtigere at angive Tallet, er den Omstændighed, at nogle af Skindene ved at være gaaede igjennem flere Hænder, uden at det var muligt længere at forfölge hvert enkelt Skinds Gang, aabenbart vare blevne angivne flere Gange.

sig paa det egentlige *Geirfugleskjær*, som dette af Naturen er gjort saa utilgængeligt, og som det af Pastor *S. B. Sivertsens* Beskrivelse af *Utskála* Sognekald*), til hvilket den hele Gruppe af Fugleskjærene hörer, tilsyneladende fremgaaer, at Islænderne have i saa lang Tid ladet dette Skjær i Ro, at der efter hans Yttringer ikke længere lever nogen Islænder, som veed noget sikkert om Skjærets Beliggenhed, Beskaffenhed, Landingen derpaa o. s. v.; for nogle Aar siden, tilföier han, blev der vel gjort Forsög paa at gaae derud paa en Dæksbaad, dog uden noget Resultat. Men man tör paa den anden Side ikke forglemme, at Skjæret og dets Omgivelser paa Grund af vulkanske Forstyrrelser kunde være blevne ubeboelige for Geirfuglen, og dette giver mig Anledning til her at knytte et Par historiske Bemærkninger**) til det allerede Fremstillede.

Geirfugleskjæret, tilligemed de övrige nærliggende Skjær, der, som vi have hört, indbefattes under Fælledsnavnet Fugleskjær, have nemlig fra de ældste Tider været meget hjemsögte af vulkanske Forstyrrelser, ja have endog, som det antydes i ældre Kilder, saadanne Forstyrrelser at takke for deres Tilblivelse som Skjær i Havet; thi som saadanne skulle de ikke gaae længere end 4—5 Aarhundreder tilbage. Ifölge Annalerne har *Reikenæs*,

---

*) „*Geirfuglasker* er í vestrhafinu undan Eldey. þángað fóru menn í fyrri daga til geirfugladráps, en nú eru engir uppi sem geti gefið vissar sögur um arðsemi þess eða lögun, lendíng eða afstöðu. Fyrir nokkrum árum var gjörð þángað ferð á þiljuskipi, og varð til lítils. Sagt er, að menn hafi gjört þángað ferðir fyrir og eptir slátt á sumri, og hafi vel lukkazt, og í mæli að manns hlutur þaðan hafi verið fullt svo mikill sem sumarkaup fullkomins manns úr Norðurlandi". Pastor *Sigurdr Brynjolfsson Sivertsens* Beskrivelse af *Utskála* Sognekald, given 30te Aug. 1839, i det islandske literære Selskabs Samlinger; ligesom foranförte stillet til min Afbenyttelse af Hr. *Jón Sigurðsson.*

**) Disse ere kortelig uddragne af min Reisefælles, afdöde *John Halgrimsons* Sammenstilling af de vulkanske Udbruds og Jordskjælvenes Historie i Island, bestemt at udgjöre et eget Afsnit af vort begyndte Arbeide over Island.

der nu ligger under 63° 48$\frac{1}{3}$' S.B., 35° 23' V. f. Kbhvn., siden Begyndelsen af det 13de Aarhundrede været Skuepladsen for voldsomme vulkanske Bevægelser, ledsagede af Ild-Udbrud dels inde paa det faste Land, dels udenfor i Havet. I det 13de og 14de Aarhundrede var dette sidste Tilfældet *1211*, *1226*, *1231* og *1390*, i hvilket Aar *Espolin*'s Annaler endog berette, at der var Ild-Udbrud over det hele Reikenæs og „at Halvdelen af Næsset sank ned i Havet, og *der* staaer nu tilbage ude i Havet *Dyptarsteinn* og *Fugleskjær*; den Klippe, som nu kaldes *Eldey* og som ligger over 1$\frac{1}{2}$ Miil udenfor Reikenæssets yderste Spids, siges da at have været et Bjerg, som stod ude paa Næsset, förend „dette sank under Udbruddet". *1422* (*1418* efter andre Annaler) blev et Land sydvest for Reikenæs hævet op over Vandfladen og havde længe efter været at see, et Forspil altsaa til den Begivenhed, som indtraf *1783*, da paa samme Sted en Öe blev hævet under Ild-Udbrud op af Havet, omtrent der, hvor nu det blinde Fugleskjær bliver anlagt paa Kaartet; Öen, som tilsidst havde en Mils Omkreds, blev kaldet „*Nyöe*" og taget i Besiddelse som Kongens Eiendom, men forsvandt Aaret efter*) og er ikke siden bleven seet. Endelig var det sidste Udbrud i Söen udenfor Reikenæs i Begyndelsen af *1830*, i Nærheden af det samme Skjær; en mægtig Damp- eller Rögsöile var synlig i mange Dage, og hævede sig höit i Luften, medens en stor Mængde saakaldt „Pimpsteen" drev omkring paa Havet og kastedes op paa Reikenæssets Strande.

Dette sidste Phænomen vil med Hensyn til Geirfuglens Historie vistnok ikke være uden Betydning; ved alle submarine Udbrud fremkommer der en uhyre Mængde Pimpsten, som dækker store Strækninger af Havfladen; dette findes ogsaa oftere optegnet for de islandskes Vedkommende, og om Udbruddet *1783* hedder det, at de *Kjöbmandsskibe*, som paa Veien fra eller til Danmark pas-

*) Det vil sige, Brændingen rev den af Slakke og Pimpsten löst byggede Öe ned igjen og skyllede den ud i Havet.

serede Reikenæsset, fandt Vanskelighed ved at bane sig Vei igjennem Pimpstenstæppet*). De Forstyrrelser, for hvilke Geirfuglens Redeplads har været udsat, ere altsaa mangeartede; ved Jordskjælv kan den være blevet aldeles forandret eller være helt nedsunket, og ved Opskylling af Pimpsten eller ved Askefald kan den for en længere eller kortere Tid være bleven gjort ubenyttelig; Geirfuglen kan have været nödt til at forlade den, fordi nære Udbrud gjorde Vandet uskikket for den at svömme i eller ubrugbart for dens Föde, Fiskene**). Der er saaledes megen Grund til at formode, at Aarsagen, hvorfor netop i Aaret 1830 og 1831 saa mange Geirfugle bleve dræbte, var den, at de ved Udbruddet havde sögt hen til andre, vel fjernere fra den fordærvelige Vulkan, men nærmere ved Landet liggende Skjær, hvorved de just kom i en anden og vistnok værre Fjendes Nærhed.

Skulde nu, imod Forventning, Geirfuglen ikke længere findes ved dette Geirfugleskjær, da maa dens Forsvinden *der* visselig ikke regnes alene Islænderne tillast; Naturen selv synes i ligesaa höi Grad at have forfulgt den. Under saa store Forstyrrelser, som dem, der ere blevne mere eller mindre fuldstændigen erindrede, maae uundgaaeligt Fuglens Ynglepladser have lidt overordentlig, maaskee endog være blevne aldeles forstyrrede. — Skjöndt Fuglen vistnok er forsvunden fra Geirfugleskjæret ved Vestmannöe hovedsageligen paa Grund af Menneskets Forfölgelser, saa vilde det dog være utilbörligt her ikke at bemærke, at ogsaa paa dette Skjær kan den vulkanske Uro have bidraget Sit med til Fuglens Forsvinden; navnlig maa det just med Hensyn til Tiden, da denne fandt

---

*) *Magnus Stephensen „Kort Beskrivelse over den nye Vulcans Ildsprudning 1783"*, Kbhvn. 1785, S. 146: „Söen deromkring var fuld med Pimpestene paa en 20 til 30 Miles Afstand, hvilket ikke lidet hindrede Skibene i deres Fart."

**) *J. C. Schythe: „Hekla og dens sidste Udbrud d. 2. Sept. 1845"* Kbhvn. 1847, anförer saaledes Fiskeriets Paavirkning af Askefaldet og af Pimpstensmassernes Udförsel i Havet ved Sydlandet. S. 153.

Sted, i sidste Trediedel af forrige Aarhundrede, særligt fremhæves, at det i Beretningen om det store Jordskjælv 1784 udtrykkelig omtales, at Fuglebjerget paa Vestmannöe led stor Skade*), og netop under dette Fuglebjerg var det jo, at Fugleformanden havde borttaget fra Ægget den eneste Fugl, han nogensinde havde seet.

Man kan vel ikke godt tvivle om, at Geirfuglefangsten i fjernere Aarhundreder har været större end i det sidste Hundrede Aar; men man maa, som alt forhen er bemærket, vel erindre, at Islænderne ved deres Farter ud til Fugleskjærene langtfra tilsigtede Indsamling af denne Fugl og dens Æg alene; de samme Skjærs övrige Fuglerigdom var tillige Gjenstand for Reiserne, og, uden synderlig Tvivl, var den til alle-Tider den vigtigste. *Eggert Olafsen* og *Faber* omtale Fuglerigdommen; den förste giver tillige ved Beretningen om Jernnaglerne i Fjeldet et slaaende Vidnesbyrd om, at Fangsten tidligere var bleven drevet anderledes end dengang, og det af Præsten i Kaldets Beskrivelse berörte Sagn paa Reikenæs vil jo ogsaa ansætte de Farter, der gjordes ud til Geirfugleskjæret, til to, een förend Höslætten, og en anden efter. At aarligen *flere* Baade gik ud fra Næsset paa denne Fuglefangst, synes Annalerne at have opbevaret i en Beretning for Aaret *1639*, hvori fortælles, at af fire Baade, som i Forsommeren vare gaaede ud til Geirfugleskjær paa Fangst, forliste de to, og Mandskabet af de to andre reddede sig först efter at have *holdt Söen i 11*

*) Hos *Magnus Stephensen*, l. c. S. 142, Anm., hedder det: „Efter Sysselmand *Sivertsens* Indberetning til det Kongelige Rente-Kammer, ere ved det förste Stöd (af dette Jordskjælv) den 14de Augusti store Klipper udsprængte og nedfaldne paa *Vestmannöe* af Bjergene, hvilke lige fra Roden af indtil det överste stode næsten i een Rög, og da det samme lod sig see fra adskillige Kanter paa eengang, saa maatte man der billig frygte for en meer almindelig Ödelæggelse og Fare af de nedfaldende Klipper og store Steene; dog skal derved ikke være skeet anden mærkelig Skade, end at den beste og störste Deel af det for Indvaanerne saa nyttige Fuglebjerg, er paa mange Steder nedstyrtet, og saavidt for Fremtiden gjort utjenligt for Söfuglen, til der at bygge Reder."

*Dage**), *hvorved vi atter erindres om det Farlige ved det hele Togt.*

Hvor indbringende Fuglefangsten ansees for at have været, skjönnes endvidere af samme Sagn, der sætter Udbyttet for hver Deltager ligestort med fuld Sommerhyre for en Mand, der gaaer til Nordlandet for at hjælpe ved Fiskeriet.

Længere tilbage har jeg ikke kunnet forfölge Fuglens eller Skjærenes Historie**); *Landnámabok* omtaler ingen af Delene, og heller ikke *Elucidarius*, skjöndt jeg i begge havde ventet Fuglen nævnt som en mærkelig Fugl.

Inden jeg forlader Island, maa jeg endnu bemærke, at Geirfuglen naturligvis nu og da har ladet sig see ved de nærmest ved Geirfugleskjærene liggende Dele af Kysten, men dog kun meget sjelden, og vistnok i Reglen til dens egen Fordærv. Det fjerneste Sted fra disse dens Ynglesteder, hvorpaa den er blevet bemærket, er *Látravik* paa Islands Nordvestpynt, ifölge den til *Faber* af en Bonde givne Beretning om, at han i 1814 havde slaaet 7 Geirfugle paa et Skjær, hvorfra de ikke hastigen nok kunde komme ned (prodr. d. isl. Orn. S. 49).

2) *Geirfuglen ved Færöerne.*

Det ældste Vidnesbyrd om Fuglens Forekomst ved Færöerne giver Lægen *Henrik Höyer* i Bergen i den Fortegnelse over Færöernes fornemste Fugle, som han 1604 meddelte i et Brev til *Clusius*, og som denne optog i sit 1605 udkomne store Værk: „Exoticorum libri decem"; Auctarium p. 367—68. Efter *Lunden*,

---

*) „1439. Fjögur skip fóru af Sudurnesum i Geyrfuglasker til afla-fánga um sumarid aundverdt, forgeingu 2 med aullum maunnum, hin komust ad lande umsider med mikilli neyd" o. s. v., S. 230 Annalar *Björns á Skardsá.*

**) Dog kan Navnet „Geirfugleskjær" fölges tilbage til *Wilchins Máldagabók*, 1397, ifölge hvilken, saavelsom ifölge senere Böger over Kirke-Eiendomme, Kirken i *Kirkiuvog* eiede *„hálft Geirfuglasker"* og den i *Kirkiubol „fjórðung i Geirfuglaskeri"*. Cfr. Haandskrift i den Arna-Magnæanske Saml. 260 Folio. Venskabeligen mig meddelt af Hr. *Jón Sigurðsson* (Senere Anmækning).

Alken og *Lomvien*, der fremfor alle andre siges at have Betydning for Færöerne, nævnes her *Himbrimen* („Ildbrimel") og „*Goirfugel*" som to Fugle, der aldrig komme paa Landjorden, og den sidste betegnes ved sin Alke-Lighed, Farvetegning og uanseelige Vinger bestemt som *Alca impennis*, men tillige som en yderst sjelden Fugl, der kun visse særegne Aar blev seet der („rarissime autem hæc, et non nisi peculiaribus*) qvibusdam annis visitur"), og hvis Yngleplads intet Menneske kjendte („nec ubi fæturæ operam det, ulli hominum exploratum").

Fra Færöerne havde *Ole Worm* erholdt det voxne og udfarvede Exemplar, som han havde levende hos sig i flere Maaneder**) og hvoraf han i sit Museum har givet en ret god Tegning***), den eneste Figur, saavidt jeg veed, der er tegnet efter et levende Exemplar, — ja i fulde to Aarhundreder derefter synes kun een Naturforsker at have *seet* Fuglen levende†). Men

---

*) Hvad der menes ved „særegne" Aar, kan man see af *Anderssons* Angivelse (foran, S. 72) og af *Höyers* Anförelse noget længere hen i Brevet om Færingernes Overtro ved „*Helsingegjæssenes*" og „*Brandgjæssenes*" Ankomst: „superstitio autem ex longa experientia nota est, hæ ubi apparuerint, mutationem magistratus imminere".

**) *Museum Wormianum*, seu historia rerum rariorum. Amstelodami 1655, p. 300: „Ex Feroënsibus Insulis delata ad me erat avis, qvam vivam domi per aliqvot menses alui, junior erat, qvia ad eam non pervenit magnitudinem, ut anserem communem mole superaret." Han fordrede denne Störrelse af den voxne Fugl, fordi han antog den for at være *Clusii Anser magellanicus* (Exotic. lib. V. cap. 5, p. 101), eller Magellanstrædets *Pingvin*, og om denne siger *Clusius*: „prægrandis anseris magnitudine".

***) Figuren har rigtignok en meget skarptegnet smal, hvid Ring om Halsen, hvortil de af *Clusius* optagne Ord: „collum, qvod crassum et breve, albis pennis tanquam torque pictum" kunde tænkes at have givet Anledning; men da det samme Exemplar senere gik over i det Kongelige Kunstkammer og til Værkerne over dette blev gjentagne Gange aftegnet og stukket i Kobber og ligefuldt har beholdt den hvide Ring ligesaa skarp, paa *Lauerentsens* Figur endog gaaende udenfor den övrige Fjerbedækning, saa kan jeg ikke antage den for at være andet end en *Metalring*, givet Fuglen til Zirat. (see hans Museum regium, aves T. I. no. 1).

†) *Fleming*, hist. of brit. an. S. 136, saae et Exemplar, der var bragt levende fra St. Kilda 1822.

nogen Oplysning, hvorvidt den var sjælden, eller om den ynglede der, meddeler *Worm* ikke. Havde det været en yngre Fugl, saaledes som han af feilagtige Grunde formodede, men som Dragten modsiger, havde der været nogen Sandsynlighed for det Sidste, og hvis samtlige tre Skind, hvoraf han var i Besiddelse, alle havde været fra Færöerne, turde man vel nok antage, at den dengang forekom ret jevnlig ved disse Öer. Dette synes mig ogsaa at fremgaae af *Debes*'s Udtryk; thi skjöndt han siger: „Herforuden kommer her ocsaa en rar Vand-Fugel kaldis *Garfugel*, hvilcken findis dog sielden paa Klipperne under Forbiergc" o. s. v., saa tilföier han dog siden: „Jeg hafver nogle gange haft den, og den er lætteligen at tam gjöre, men den vil icke længe lefve paa Landet"*), og man kan derfor ikke godt antage den for en tilfældig Gjæst. Som saadan vilde den heller neppe gaae op „paa Klipperne", hvilket den vistnok kun undtagelsesvis gjör udenfor Ynglctiden. Færingen *Mohr* siger i sin islandske Naturhistorie S. 28, et Aarhundrede senere, 1780: „I Færöe, hvor dog de fleste Sommere fanges nogle enkelte Stykker paa Landet mellem Svartfuglene", og föröger herved Sandsynligheden for at den ynglede der; denne Anskuelse maa fremdeles snarere bekræftes end afkræftes ved *Landt*, der i sin Beskrivelse af Færöerne, 1800, vel yttrer, at „*Gaarfuglen* begynder nu at blive sjelden", men tillige angiver, at der vare Individer med færre og flere Furer paa Næbet, og saaledes har havt baade yngre og ældre Fugle for sig**).

Man maa saaledes vist indrömme, at der forhen har været en Kolonie af disse Fugle paa Færöerne, om den end har været

---

*) *Luc. Jac. Debes*: Færoæ & Færoa reserata, det er Færöernes og Færöeske Indbyggeris Beskrivelse. Kbhvn. 1673. S. 130. Hos Udlændinge findes *Debes*'s Beretning om Geirfuglen mest bekjendt efter *Bartholins* Meddelelse i Acta medica & philosophica Hafniensia 1671—72, p. 91, i Stykket: „Rara Naturæ in Insulis Færöensibus" p. 86—102, uddraget af *Debes*'s Manuscript.

**) *Landt*, Forsög til en Beskrivelse af Færöerne. Kbhvn. 1800. S. 254.

meget lille, og om man end ikke med nogen Sikkerhed kan angive paa hvilken af Öerne den har været*). Men kort efter Begyndelsen af dette Aarhundrede maa den sidste Levning være aldeles forsvunden, thi siden den Tid har man ikke Efterretning uden om en aldeles enkelt gjæstende Fugl**).

3) *Geirfuglen ved de vestligste Skotske Smaaöer.*

Langt mere bestemt fremtræder Geirfuglen i de ældre Beretninger om Skotland som en der ved de yderste Udöer ynglende Fugl. De aldeles sikkre Efterretninger om den gaae temmelig langt tilbage.

I en „Account of *Hirta* and *Rona*, given to Sir *Robert Sibbald* by the Lord Register Sir *Georg M. Kenzie* of Tarbot"***) hedder det saaledes om den förste af disse Öer (den nuværende *St. Kilda*), hvis Fuglemængde siges at dække Himlen som Skyer: „There bee many sorts of these Seafowls; some of them of strange shapes, among which there is one, *they call the garefowl*,

---

*) Imidlertid synes Gaarfuglen fornemlig at have holdt sig til *Fuglöen*. Et Manuscript af *Jens Christian Svabo*: „Indberetninger, indhentede paa en allernaadigst befalet Reise i Færöe i Aarene 1781 og 1782", opbevaret i det Store Kgl. Bibliothek (nye Kgl. Manuscriptsamling. 4to. Nr. 1950), anförer nemlig 1 Heft. S. 32—33: „*Gaarfuglur (Alca impennis)* vides ikke at yngle her, endskjöndt *Studiosus Mohr* skal have fra Fuglöen faaet et af dens Æg, som man fandt i en, man havde fanget; har forhen ikke været, efter Beretning, saa sjælden, som nu. Man fanger dog endnu enkelte Stykker imellem Hellefugl især paa Fuglöen". Fuglöe er den nordöstligste af Færöerne.

Hvis *Graba*, der iövrigt antog at Fuglen da (1830) var aldeles uddöd, ikke har misforstaaet den nu forlængst afdöde Landfoged *Hammershaimb*, skal denne have slaaet en Gaarfugl paa Ægget i Nærheden af Westmannahavn, og *der*, siger *Graba*, paastode nogle meget gamle Færinger at have seet Fuglen (*C. F. Graba.* Tagebuch geführt auf einer Reise nach Færoe im Jahre 1828. Hamburg 1830. S. 198—99.)

**) I sin ovennævnte Afhandling yttrer Etatsraad *Reinhardt*, at fra ældgammel Tid havde Universitetsmuseet et Exemplar fra Færöe (som senere er bortbyttet), og jeg veed fra mit Besög paa Færöe, at Hovedet af en enkelt Fugl opbevaredes, saavidt jeg erindrer, paa Sandöe.

***) *Pinkerton*, libr. c. V. III. S. 730.

which is bigger than a goose, and hath eggs as big almost as those of the Ostrich."

Denne Efterretning stiller jeg först, da det formodentlig er den, der har fremkaldt *Rob. Sibbalds* Forespörgsel i *Scotia illustrata*, som udkom 1684, i hvilket Værk Geirfuglen er stillet i förste Linie i Capitlet om de ham mindre bekjendte Fugle, hvoraf han önsker nöiagtige Beskrivelser (Cap. VII. De avibus qvibusdam apud nos, quæ incertæ classis sint, qvorum proinde descriptiones accuratas desidero), S. 22:

„Avis *Gare* dicta, corvo marino similis, ovo maximo".

Nogle Aar senere blev heldigvis denne ikke mindre ved Fuglelivet end ved Folkelivet mærkværdige Öe Gjenstand for en udförligere Beskrivelse, og derved ogsaa dens Geirfugle nærmere omtalte. I *Martin*'s Voyage to St. Kilda 1698 hedder det: „The seafowl are, first, *gaerfowl*, being the stateliest, as well as the largest sort, and above the size of a Solan Goose*), of a black colour, red about the eyes, a large white spot under each, a long broad bill; it stands stately, its whole body erected, its wings short, flies not at all; lays its egg upon the bare rock, *which, if taken away, she lays no more for that year;* she is whole-footed, and *has the hatching spot upon her breast*, i. e. a bare spot, from which the feathers have fallen off with the heat in hatching; its egg is twice as big as that of a Solan goose, and is variously spotted, black, green and dark; *it comes without regard to any wind, appears the first of May, and goes away about the middle of June*" **).

Saa faa disse Ord ere, indeholde de dog i de af mig fremhævede Linier saadanne Oplysninger om Geirfuglen, som vi ikke andenstedsfra have erholdt, og som ere af Vigtighed for os. Jeg har allerede i det Foregaaende (S. 44) henpeget paa disse bestemte Yttringer om Fuglens tidlige Yngletid og dens Utilböie-

*) Havsule (*Sula alba L.*).

**) Optaget efter fjerde Udgave i *Pinkerton* lib. c. vol. III. p. 688—730.

lighed til at lægge Æg anden Gang, naar det förste Æg var taget fra den*); jeg skal paa dette Sted, uden at dvæle ved den bestemte Iagttagelse af Rugepletten, kun gjöre opmærksom paa, at Fuglens tidlige Bortgang fra dens Redeplads viser os, at *Geirfuglen* meget vel kunde endnu yngle ved Geirfugleskjærene det Aar, i hvilket *Faber* aflagde sit Besög der den 25de Juli, uden at kunne blive een eneste Geirfugl vaer, og det uagtet han dog kunde oversee hver enkelt af de talrige Fugle paa Skjæret; den vilde nemlig allerede med sine Unger være gaaet til Söes, i det seneste fra samme Maaneds Begyndelse. — Med Præsten *John Campbell* til *Harries*, een af de nærmeste Öer, tog *Martin* over til St. Kilda d. 29de Mai 1697 og var altsaa paa denne lille Öe i den rette Geirfugletid; hans Yttringer bære ogsaa Autopsiens Præg.

I en omtrent samtidig Beskrivelse af alle de vestlige skotske Öer af samme *Martin***) omtales Geirfuglen aldeles ikke, endskjöndt Fuglefangsten og Fuglene skjænkes megen Opmærksomhed; man seer deri en Bekræftelse paa, at Fuglen ikke blot har været indskrænket til den nævnte lille Öe, men ogsaa i det Hele dengang har været af underordnet Betydning for Öen ved Siden af al

---

*) Jeg maa udhæve, at *St. Kilda*-Beboerne maatte ansees for paalidelige Iagttagere af dette Træk i Fuglelivet, hvilket havde saa stor Betydning for deres eget Livsophold paa denne fjerne Öe. Fugle, Fugleunger og Æg afgave saa at sige det daglige Næringsmiddel igjennem de tre Fjerdedele af Aaret, og for at Indsamlingen heraf kunde blive overkommelig og planmæssig, vare Fuglefjeldene paa Öen og dens tilhörende Skjær og Holme inddelte i Partier eller Districter, hvoraf f. Ex. visse afgave i de förste Uger Æggene, medens paa andre Fuglene fik Ro til Udvikling af Ungerne; disse indsamledes nu, medens Fuglene paa det förste Sæt Fjelde lagde anden Gang Æg, o.s.v. efter en bestemt Plan hele Sommeren igjennem, da de forskjellige Fugle fordre en ulige lang Tid for Ungerne til at naae den mest passende Störrelse for Fangsten. Det Antal af gamle Fugle, hvert Fjeld kunde afsee, bestemtes naturligvis efter Störrelsen af den Afdrivt, der havde fundet Sted med Hensyn til Ungfugle og Æg.

**) *Martin.* Description of the Western Island. 2 Udg. London 1716. Ogsaa optaget i *Pinkerton* lib. c. V. III. p. 572 og flg.

den övrige Fuglerigdom. Selv som en Raritet har den imidlertid ikke holdt sig her mange Aartiere efter, det vil sige som regelmæssig redebyggende Fugl. Nogle og tredsindstyve Aar senere have vi nemlig en anden temmelig udförlig Beretning over *St. Kilda* og dens Historie af *K. Macaulay*, der var Præst paa en Naboöe og 1758 paa Opfordring af „the Society for propagating Christian Knowledge" besögte Öen i Midsommertiden. Uagtet han var der i hele Juni Maaned, maatte han dog beklage, at han ikke havde Leilighed til at gjöre Bekjendtskab med den besynderlige Fugl, som sommetider viste sig ved Kysten og kaldtes *Garefowl*, „an absolut Stranger, I am apt to believe, in every other part of Scotland". I hans Beskrivelse af den er der indlöbet flere Urigtigheder, enten hidrörende fra en feil Opfattelse af St.-Kildanernes Beretning, eller maaskee derfra, at disse allerede havde halvveis forglemt dens Udseende, da den nu kun *tilfældig*, som det synes, lod sig see hos dem. Det hedder nemlig*):

„The St. Kildians do not receive an annual visit from this strange bird, as from all the rest"; „It keeps at a distance from them, they know not where, for a course of years. From what land or ocean it makes its uncertain voyages to their isle, is perhaps a mystery in nature. A Gentlemann, who had been in the Westindies, informed me, that according to the description given of him, he must be the Pengvin of that clime, a fowl that points out the proper soundings to seafaring People". S. 156—57**).

I Mellemtiden mellem *Martins* og *Macaulays* Besög maa altsaa Geirfuglen være bleven aldeles bortfanget eller forjaget, men jeg antager rigtignok det förste; til et saadant Udfald maatte det der

---

*) *K. Macaulay.* The history of St. Kilda. 8vo. London 1764. p. 156—57.

**) Herfra vistnok hidrörende, i det mindste hermed stemmende, ere flere Ornithologers Yttringer om dens Forekomst kun paa saadanne Steder i Havet, paa hvilke Bund kan naaes; f. Ex. *Bewicks* II. S. 398: „the never wanders beyond soundings.

meget let kunne komme, naar man betænker den Nöd, i hvilken Öen, paa Grund af dens særegne Stilling, bevisligen i det nævnte Mellemrum blev bragt, og hvori en Klippeöe, af saa ringe Störrelse, saa langt fjernet fra alt Samkvem med en hjælpende Omverden, og derhos saavel til dette Öiemed, som til sin egen betydelige Fuglefangst kun forsynet med en eneste Baad, ofte maatte komme*).

Med denne *Macaulays* Efterretning begynder altsaa den ikke just lange Række af Iagttagelser om spredte eller tilfældig sete Geirfugle, som vi kunne forfölge igjennem de engelske Ornithologier; i et helt Aarhundrede har man vel nu og da ved Kysterne af de skotske Ögrupper og ved Skotland, endog paa begge Sider, ja undertiden ogsaa noget længere imod Syd fanget aldeles enkelte Fugle; men det hele Antal belöber sig i dette lange Tidsrum fra *Macaulay* 1764 til 1852 dog neppe til et Dusin. *Macgilliwray*, som i sin history of british Birds, indigenous and migratory, Vol. V. 1852, har den fuldstændigste Liste paa dem, kan kun bringe de ved Englands Kyster sete eller dræbte Individer ialt op til *ti*, og han synes dog ikke at have forbigaaet noget Exempel, som er omtalt i de andre engelske

---

*) I den nævnte Mellemtid imellem begge Reiser, altsaa i to Generationer omtrent, var Befolkningen svunden ind til mindre end Halvparten, fra *180* til *80*, og dermed allerede Kraften til planmæssig Fuglefangst meget svækket. Af eenogtyve Familiefædre havde Smaakopperne 1724 (eller 1730) kun ladet fire ilive; tre af Familiefædrene vare sendte ud paa Fuglefangst til en anden Klippeöe og for Fangstens Skyld efterladte der i nogle Dage, men imidlertid bröd Sygdommen ud, saa at de ikke kunde hjemhentes fra August indtil næste Mai, og i hele denne Tid maatte de nære sig alene af indfangede og törrede Fugle; under saadanne Afspærringer paa Fugleöerne, hvorpaa *Martins* og *Macaulays* Reiser indeholde flere Exempler og som saa let kunde indtræffe, naar den eneste Baad, Öen eiede, kom til Skade eller blev ödelagt, maatte Fuglefangsten drives yderligere end ellers, og det baade paa Hovedöen, hvor Fruentimrene imidlertid selv dagligen maatte bjerge Fugle til Livets Ophold, og paa Fuglebjergene, hvor Mændene vare afspærrede. Det forekommer mig ikke usandsynligt, at saadanne Omstændigheder kunne have havt Indflydelse paa Fuglens Skjæbne her.

Ornithologier, f. Ex. *Montagu*'s, *Bewick*'s, *Yarrel*'s eller hos *Fleming* i den ovenanförte history of brit. animals. Af disse ti ere kun *to* (1822, 1829) fra *St. Kilda*, og de ældste Indvaanere paa Öen fortalte ifölge *Yarrel* (brit. birds 1848, III. p. 349), at de i al deres Levetid blot erindrede at have seet 3—4. To eller tre ere fra Örkenöerne, og Sagnet lyder, at paa *Papa vestra* iblandt disse have et Par lagt Æg endnu mod Begyndelsen af dette Aarhundrede; een skal være dræbt i *Buckinghamshire*, paa en Dam to engelske Miil fra Themsens Bredder; een er fra Kysten af *Norfolk* eller *Southfolk*; een blev funden död ved *Lundy Island*, nordenfor *Devonshire* (1829), og een ved *Waterfordshires* Kyst paa Irlands Östside (1834)*). Til disse skal jeg kun tilföie, at jeg tilfældigen har seet i *Dilwyns* materials for a Fauna and Flora of *Swansea* 1848, at Fuglen skal være seet eengang „in Scilly-Island", og at det er mig bekjendt fra andre Kilder, at to-tre Individer ere i dette Seculum komne helt ned til Kanalen og til den franske Vestkyst**).

Med det Kjendskab vi nu have til Fuglens Udbredningshistorie ved Færöe og Island, falder det nærmest i Tanken, at söge hine spredte Fugles Hjem paa et af disse to Steder; men der er da heller ikke noget iveien for at antage, at enkelte, og navnlig i den förste Del af Tidsrummet, kunne have været newfoundlandske Individer.

4) *Geirfuglens Forekomst ved Norges Kyster.*

Da Geirfuglen saa bestemt kunde fölges endnu for hele det 17de og tildels ind i det 18de Aarhundrede som ynglende Fugl ved

*) Den inde paa en Ferskvandsdam slagne Geirfugl er mere end tvivlsom, og skjöndt den anföres i flere Ornithologier, kan jeg dog ikke finde, at den er optaget paa andet end et Sagn; den er vist forvexlet med en *Colymbus*; fremdeles maa man nok drage lidt fra det angivne Antal paa Grund af den Omstændighed, at de to i 1822 og 1829 ved *St. Kilda* bleve vel fangede, men levende, og *undslap kort efter igjen;* smlgn. *Macgillivray* lib. cit. p. 361.

**) *Okens Isis* 1833, S. 648 og *Naumannia*, Jahrg. 1855, S. 423.

Færöerne og ved *St. Kilda*, vilde det ikke være urimeligt, om man ogsaa i de Tider havde seet den noget regelmæssigt ved Norges Kyster, men dette er ikke Tilfældet. Den har, i de senere Aarhundreder i det mindste, hverken ynglet i Nordsöen eller i den skandinaviske Del af Atlanterhavet, der ligger Nord for denne, eller i den dertil stödende Del af Ishavet, og forsaavidt man har angivet det, beroer det sikkert paa en Misforstaaelse.

Bergenseren *Henrik Höyers* Beretning til *Clusius* 1604 kjende vi nu; havde han nogensinde seet Fuglen fra Norge, eller hört om den derfra, vilde han visselig ikke have lagt Skjul derpaa, eller udtrykt sig, som han udtrykker sig. Dette maa allerede gjöre os meget mistænkelige imod *Ströms* paafaldende Angivelse, at den ved *Söndmör**), altsaa ikke ret langt fra Bergen og i Fjorde, der altid have staaet i levende Forbindelse med denne By, endnu i fulde 150 Aar derefter var saare almindelig og benævntes *Anglemager*, og vor Tvivl om denne Angivelses Rigtighed maa endnu föröges derved, at det ovenikjöbet skulde være om Vaaren og Forsommeren den var der, da den altsaa maatte forudsættes at yngle der. *Ström* bemærker selv, at han ikke har fundet Nogen, der i Norge havde omtalt den för, og man kan dertil föie, at heller ikke Nogen efter ham har nævnet den som

---

*) *H. Ström*: Physisk og oeconomisk Beskrivelse over Fogderiet Söndermör, beliggende i Bergens Stift i Norge. Soröe 1762. I. S. 221. „*Angle-Mager*" kaldes her en sort og hvid Hav-Fugl, som i Skabning ligner en Alke; men er næsten dobbelt saa stor og har længere Neb. Især er den kiendelig af sin hvide Plet ved hvert Öie og sine meget smaa Vinger; följelig bliver den vistnok den saakaldte *Pengvin* eller *Anser Magellanicus Authorum*. Hos norske Skribentere erindrer jeg ikke at have læst noget om denne Fugl, undtagen hos *Lucas Debes*, som nævner den under Navn af *Pengvin* eller *Goifugl*, men siger derhos, at den ved Færöerne er temmelig rar. — Hos os derimod er den almindelig nok og lader sig see deels paa Fiordene i *Vaar-Fiskeriets* Tid, deels og fornemmelig paa Havet, hvor den samler sig i store Flokke, idelig raabende *Aangla*, ligesom for at minde Fiskerne, at de skal lave sine Angler til at Fiske, da den pleier at faae noget med; og af den Aarsag er det, at vore Fiskere have givet denne Fugl Stæd i Anglemager-Lavet, eller kaldet den *Anglemager*."

norsk. Skjöndt man nu ikke ret vel tör betvivle, at *Ström* har idetmindste havt *een* eller enkelte saadanne Fugle for sig, hvilket fremgaaer af den hos ham givne Betegnelse, saa er det dog uden for al Tvivl, at en væsentlig Misforstaaelse eller Sammenblanding af to forskjellige Fugle maa have fundet Sted ved Angivelsen af dens Hyppighed, enten man saa vil tænke sig denne hidrörende fra *Ström* eller fra Den, der har givet ham Underretningen. *Anglemager* er maaskee et af de endnu brugelige Navne paa Havetlen, som er der i stor Mængde, og det Rimeligste er da, med Prof. *Nilsson* at antage denne Fugl medoptaget i Beretningen; men i hvor stor Udstrækning Geirfuglen skal sondres ud af denne, vil man ikke let kunne udrede*).

Uagtet der ved vort Spörgsmaal om Geirfuglens Udbredning

---

*) Imidlertid kan maaskee herom endnu være at finde nogen Oplysning i *Ströms* Optegnelser, der ifölge *Brünnichs* Yttringer opbevares paa Universitetsbiblioteket i Christiania. „Dr. & Prof. *Hans Ströms* egenhændige Tegninger, tagne efter endeel sjeldne og nogle ubekjendte Dyre-Arter og Söe-Kræk, henhörende til hans udgivne Beskrivelser", er den Titel, som *M. T. Brünnich* har paaskrevet et Bind Tegninger i Tverfolio, hvilket han i 1816 har skjænket til vort Universitetsbibliothek med följende Erindringsord paa Titlens Bagside:

„En Fortids Brevvexling med den du levende Forfatter af Söndmöers Beskrivelse, siden Sognepræst for Eger Meenighed, Dr. og Professor H. Ström, beredede den videnskahelige Fortroelighed, som jeg nöd hos ham under mit Ophold i Norge, indtil hans sidste Dage, da en tiltagende Mavesvækkelse endte hans virksomme Liv d 1 Februar 1797. Hans originale Handskrifter og egenhændige Tegninger til hans trykte Skrifter blere mig af hans ædle Frue overleverede efter min afdöde Vens Önske, til en venskabelig Erindring. Haandskrifterne med endeel historiske Optegnelser og Udtog af igjennemlæste Værker indsendte jeg til Universitets-Bibliothehet i Christiania i Norge, förend min Afreise derfra.

Tegningerne, som jeg i dette Bind har ordnet, vise en sjelden Fuldkommenhed, som denne Naturkyndige besad til at afcopiere Naturen med en mesterlig Pen; og da disse Tegninger overgaae i Nöiagtighed de i Kobber stukne Figurer, saa har jeg til Videnskabens Nytte og til Æreminde for denne Lærde, önsket dem en Plads i Kjöbenhavns Universitets Bogsamling, derken jeg giver mig den Ære at overlevere samme.

Kiöbenharn, den 1 Februar 1816.

M. T. Brünnich.

Da der iblandt Figurerne vare enkelte, som ikke ere publicerede, haabede jeg iblandt dem at kunne have fundet en Figur af Anglemageren eller af dens Hoved; men der var ingen Figurer, der henhöre til denne, uagtet *Ström* aftegnede, som det syntes, alt hvad han ansaae for sjeldent.

egentlig kun er Tale om de Punkter, paa hvilke den yngler eller har ynglet, og saaledes de ved en Kyst tilfældig forekommende Fugle kun have mindre Interesse for os, saa stiller Forholdet sig dog i sidstnævnte Henseende lidt anderledes, saasnart vi ere naaede ned til Nordsöen, i hvis Forgreninger, Kattegattet og dettes Fjorde, de Individer maatte være fangne, som Urindvaanerne for 3—4000 Aar siden havde spist ved vore Kyster. Det vil nemlig til Besvarelsen af det Spörgsmaal, om man skal forudsætte et nærmere Rede-Hjem for Fuglen, end noget af dem, Fuglen i de sidste Aarhundreder har havt, ikke være ligegyldigt hvor ofte saadanne tilfældige Gjæster i dette Tidsrum vides at være komne ned til os. Af denne Grund vil jeg ikke undlade her at tilföie, at foruden ved hin Strömske Beretning, er Geirfuglen, saavidt jeg har kunnet opspore, i hele det sidste Aarhundrede kun *angivet* tre Gange at være seet i Nordsöen ved den norske Kyst, eller i dens sydligere Bugter, i Skagerakket, Kattegattet eller i Östersöen*).

Der er mig aldeles ikke bekjendt noget historisk Vidnesbyrd

---

*) Prof. *Rasch* angiver i sin Fortegnelse over Norges Fugle (Nyt Magasin for Naturvidensk. 1838. S. 386: „Er i lang Tid ikke blevet seet ved Norges Kyster. Gjennem Stud. med. *Schübler* er jeg bleven underrettet om, at den i Vinter er bleven dræbt i Nærheden af Frederiksstad. Af danske Tidender seer man, at den i indeværende Vinter er fanget i Jylland" Jeg veed ikke, om Hr. *Schüblers* Meddelelse grundede sig paa Autopsie eller mundtlig Overlevering; de jydske Tidenders Fugl, der middelbart gav Anledning til Etatsraad *Reinhardts* flere Gange anförte Opsats, blev dengang erkjendt for en *Colymbus*; fra hvilke Böger Navnet Geirfugl er blevet bekjendt paa Vestkysten af Jylland, veed jeg ikke; men medens jeg i Aarene 1833—34 opholdt mig i Thy, blev mig fra to forskjellige Sider bragt Efterretninger om „Geirfugle", der vare slaaede i Klitten umiddelbart ved Stranden, men som begge viste sig ved nöiere Oplysning at have været Lomfugle. — I ældre Skrifter angives, at Geirfuglen 1814 er skudt i Kattegattet ved Marstrand; *Nilsson* tilföier i en Nota i Ornithologia suecica: „ante aliquot annos specimen hujus speciei juxta Marstrand occisum fuit", p. 138; men jeg kjender ikke den förste Kilde, hvorfra dette er taget." — Endelig er et Individ omtrent 1790 ifölge Schleswigholsteinische Provinzialblätter skudt i Kielerhavn (see Jahrgang 1798. Bd. 1. S. 103).

om, at Geirfuglen har vist sig paa den nordlige Halvdel af den norske Kyst*) eller ved Spitsbergen. I et foregaaende Citat (S. 68 Anm.) er vel Spitsbergen nævnt med blandt de Egne, hvor den skulde forekomme, men jeg kjender ikke nogen anden Kilde til dens Forekomst der, end *de la Martinière*, der nævner „Pengouins" iblandt de Fugle, han traf ved Waigatstrædet. Men selv om hans Reisebeskrivelse ikke var et efter andre Reiser, og det endog Reiser i andre Egne, under hyppige Misforstaaelser sammenflikket Arbeide, der altsaa ikke kan benyttes som nogen original Kilde, saa viser dog Figuren og Beskrivelsen af hans Pengviner tydelig nok, at han mener Pelikaner**), og hans Angivelse vil saaledes her under ingen Omstændighed kunne komme i Betragtning (Voyages des païs septentrionaux. Paris 1671. p. 145—48).

C. *Summen af de enkelte Undersögelser om Geirfuglens Udbredning.*

Forsöge vi nu at sammenfatte i korte Sætninger, hvad de foregaaende Fremstillinger af Geirfuglens Forekomst paa de enkelte Punkter have lært os, er det klart at disse ville forme sig saaledes: (man sammenligne hosföiede Kaart.)

1) *Geirfuglen har aldrig været en egentlig arktisk Fugl*, det vil sige en saadan, som fornemmelig har havt sit Tilhold, bygget og boet indenfor den arktiske Kreds; der gives maaskee ikke engang noget Vidnesbyrd om, at den nogensinde er blevet seet indenfor denne, ikke engang i tilfældige Individer.

De Geirfugle, der ere iagttagne höiest oppe imod Nord, ere hine 7, hvilke den islandske Bonde slog paa Klippen under Lau-

---

*) Jeg maa imidlertid bemærke, at som Svar paa min Forespörgsel desangaaende, har Hr. *Nordvi* i et Brev iaar (1856) underrettet mig om, at en stor ubekjendt Söfugl, som Hr. *L. Brodtkorb* i 1848 havde skudt ved Vardöe, rimeligen maatte være denne, efter den givne Beskrivelse; men uagtet talrige Forespörgsler havde han ellers aldrig hört den omtalt i disse nordlige Egne.

**) Som Pelikaner tyder ogsaa *Buffon* dem ganske rigtigen, idet han citerer *Martinière* i L'hist. natur. des Oisseaux, Tom. IX, p. 396 (Originaludgaven).

trum-Fuglebjerg, ifölge hans Beretning til Faber, og som skjöndt tilfældige altsaa ikke engang have naaet den arktiske Kreds.

De nordligste kjendte Redepladser ere netop de ved Islands Geirfugleskjær, mellem 63° og 64° N. B. Selv om man vilde antage en Yngleplads ved Frederikshaab i Grönland, stöttet paa den ene problematiske Unge hos *Fabricius*, kom denne dog ikke til at ligge saa höit imod Nord. Dens virkelig kjendte nordligste Yngleplads naaer altsaa ikke engang op til Sydgrændsen af det Udbredningsbelte, man har villet betegne som Fuglens egentlige Hjem.

2) *Geirfuglen er heller ikke i de senere Tider blevet til en arktisk Fugl*, saa at den fra sydlige Punkter skulde være jaget op i hine Egne; derom mangler idetmindste enhver Iagttagelse.

3) *Geirfuglens Hjem*, bestemt ved dens historisk bekjendte Ynglesteder, *falder langs med Randen af det nordlige Atlanterhavs övre Halvdel*, imellem det nordlige Nordamerika og de brittiske Öer. I denne angelsachsiske Del af Atlanterhavet dannede Ynglestederne ligesom en Halvbue, i temmelig Afstand fra Kyststrækningerne af Fastlandet eller de större Öer. Begynder man med de *vestlige Geirfugleskjær* ved Island, som de nordligste, gik Halvbuen imod Vest ned (meget tvivlsomt om over Labrador) over *Funks Island*, *Pengvinöen* ved Newfoundlands Sydrand, *Fugleöerne i St. Lawrencebugten*, *Cap Breton* og, ikke usandsynligt, lige ned til *Cap Cod*. Til den anden, den östlige, Side gik Buen over det *sydlige Geirfugleskjær* ved Vestmannöe, og det *östlige ved Ingolfshöfde**), *Færöerne* og *St. Kilda*, Vest for Hebriderne.

4) Over hele denne Udstrækning *kjendes Geirfuglen ikke ynglende uden ved Skjær eller Udöer*, fjernede 2 til 15 Mile fra större Öer eller sammenhængende Kyststrækninger.

Dette kan nu have været et oprindeligt Forhold, men det kan ogsaa meget godt tænkes at være fremkommet ved senere Forfölgelser, saaledes at der blot paa slige fjerne, vanskeligt tilgængelige Steder er blevet nogle tilbage. Följer man Gangen

*) See Tillægsanmærkningen S. 116.

i dens Forsvinden, kan man ikke andet end föres til den Antagelse, at disse Udöer kun ere Levninger af en tidligere almindeligere Udbredning ogsaa paa saadanne Öer, som laae noget nærmere ved Kysten, eller maaskee paa Kysten selv. En naturlig Tankegang byder os nemlig at opfatte dens historiske Aftagen i de sidste 200 Aar som en Fortsættelse af noget, der ogsaa i Aarhundreder forud har fundet Sted, om det end ikke er skeet efter samme Maalestok. En Fugl saa forsvarslös som Geirfuglen kunne vi jo ikke tænke os ynglende ved Kysten eller de nærmest liggende Öer, uden i höi Grad at blive Bytte for Rovdyr, Rovfugle og især Mennesker.

5) Alle de nævnte Udöer ligge saaledes i Havet og dettes Strömme, at kun ganske enkelte af dem, f. Ex. Funks-Island, mere regelmæssig kunne blive berörte af Isgangen. *En Tilböielighed hos Fuglen til at opholde sig i Nærheden af Isfjelde har man derfor ingen Grund til at antage.*

6) Paa intet af alle de Steder, paa hvilke Geirfuglen er blevet iagttaget i den historiske Tid, er den seet i en saa stor Mængde, som paa Öerne ved Newfoundland. I det Hele er den *vestlige Side af Atlanterhavet at betragte som Geirfuglens Hovedhjem i den historiske Tid*, medens allerede de förste Efterretninger, vi have om Geirfuglen paa Öerne ved den östlige Side af Atlanterhavet, omtale den som sjelden og kun i færre Individer.

7) *Paa alle de nævnte Punkter er den imidlertid enten aldeles forsvunden eller sin Udryddelse saa nær*, at man, som vore Kundskaber for Öieblikket staae, ikke har synderlig Udsigt til, at der er nogen större Colonie af den tilbage; paa det vestlige Geirfugleskjær ved Island lever og yngler den efter al Sandsynlighed endnu, om end denne Colonie maatte være temmelig lille.

8) *Geirfuglens Forsvinden*, der ikke maa opfattes som en Bortflytning, ikke engang som en Uddöen, men som en Udryddelse, *har sin Hovedaarsag i Menneskets Ödelæggelser*, idet man til det daglige Livs Ophold har til visse Tider indfanget den i alt for stort

Antal i Forhold til de Betingelser, under hvilke Artens Vedbliven alene var mulig. Fuglen har dog, alt som den forsvandt, forsaavidt tjent til et större Öiemeds Opnaaelse, som den aabenbart i et længere Tidsrum har været et af de Midler, der væsentlig har lettet Fiskeriets Udövelse paa Newfoundlands-Bankerne.

Da visse af Geirfuglens Redepladser oftere ere blevne udsatte for voldsomme *Naturforstyrrelser*, have vi ogsaa i dem idetmindste en Biaarsag til dens Aftagen og Forsvinden fra enkelte Steder, f. Ex. fra Geirfugleskjærene ved Island.

9) Hvor langt ned imod Syd Geirfuglen i tidligere, men fjernt liggende Secler, har fulgt Nordamerikas eller Europas Kyster, kan rimeligviis kun afgjöres ved lignende Undersögelser og saadanne Fund som dem, der have været den oprindelige Anledning til nærværende Afhandling. Skulde imidlertid Knogler af Fuglen forekomme paa meget sydligere Bredegrader, hvad jeg ikke anseer for usandsynligt, tör man vel nok antage, at der er nu saa meget af dens Historie bekjendt, at man ikke vil sætte dens Forsvinden i Forbindelse med nogen anden Forandring i Naturen, end den, der væsentlig er frembragt ved Menneskehaand*).

D. *Benævnelsen „Pengwins" Betydning, Oprindelse og Historie.*

Jeg har allerede i det Foregaaende havt Leilighed til at antyde, at Navnet *Pingvin* var bleven mistydet med Hensyn til dets Oprindelse, og ved Misforstaaelse var blevet anvendt paa

---

*) *Geirfuglens* Historie maa tydes som *Tjurens*, som *Elsdyrets* og *Rensdyrets*, som *Lossens* og *Bæverens* o. s. v.; de Punkter, hvorpaa Individerne af disse Dyr og Fugle nu forekomme, vidt skilte fra hinanden, ere kun Levningerne af deres tidligere, udstrakte Udbredningskreds, ere kun de Holme og Skjær indenfor den, hvorfra Mennesket endnu ikke har spist dem bort. Det er ved Menneskehaand, umiddelbart og middelbart, at Landene i den historiske og forhistoriske Tid af den nuværende Jordperiode væsenligst have forandret deres Flora og Fauna.

flere forskjellige Fugleslægter, der vel havde *een* fælleds Eiendommelighed, den at Vingerne kun kunde bruges som Svömmeredskaber, men ellers afvege i Bygning aldeles fra hinanden, og tilhörte to aldeles forskjellige Fuglefamilier: Alkerne og Luffegjæssene, eller de saakaldte Fedtgjæs. Af disse to Familier, der tilhöre ligesom hver sin Halvkugle af Jorden, er det den sydlige Hemisphæres Fedtgjæs, som *nu* nævnes *Pingviner*, medens Alkernes vingelöse Form i de senere Tider sjeldnere benævnes saaledes, uden med et Tillæg efter dens Opholdssted: „The northern Pengvin". For Franskmændenes Vedkommende maa jeg imidlertid strax gjöre en Undtagelse; thi disse nævne sjelden de sydlige som „Pingouins", men som „Manchots", og hvis de bruge hint Navn om dem, tilföie de gjerne de „saakaldte", eller lade paa anden Maade forstaae, at dette efter deres Mening er et urigtigt anvendt Navn; deres „Pingouins" ere derimod Arterne af Alkeslægten, „Alca torda og A. impennis. Skjöndt de hyppigen dadles derfor, have de imidlertid heri Retten paa deres Side. — Da den fra Misbrugen og Misforstaaelsen af dette Navn hidrörende Usikkerhed i disse Fugleformers Benævnelse kun kan fjernes ved en noget udförligere Redegjörelse, vil jeg efter Evne her forsöge en saadan, og det saameget heller, som Ingen synes at have gjort dette Aarhundredes Naturforskere opmærksomme paa hele den rette Sammenhæng.

Den overalt gængse Forklaring af Navnet „*Pingvin*" er os i Erindring af de för anförte Ord hos *Anspach*; men denne Afledning af „pingvis" er ældgammel og kan lettelig forfölges fra Forfatter til Forfatter over halvtredie hundrede Aar tilbage, indtil *Carol. Clusius* (1605). Hos ham maae vi forelöbigen blive staaende; thi han troer, og vistnok med Rette, at han er den förste, der bringer *Naturforskerne* nogen Kundskab om Pingviner, idet han nemlig med tilföiede Bemærkninger om deres Naturhistorie gjengiver en Figur af disse Fugle, hvilken kort iforveien var bleven publiceret i Reisejournalerne, holdte under den förste

Hollandske Expedition til Magellanstrædet, 1599. I sine „Exoticorum libri X." siger han i lib. V. p. 101:

„Qvi anno à Christi nativitate nonagesimo octavo supra millesimum et qvingentesimum navigationem ad mare Australe sive Pacificum appellatum instituebant Batavi, et anno demum insequente ad Magellanicum fretum perveniebant, in quibusdam insulis portui desiderato vicinis, qvadragesimo octavo gradu supra Æqvatorem versus polum Antarcticum, atque aliis parvis insulis in ipso freto sitis, magnam quarundam marinarum avium copiam reperiebant, quæ istuc accesserant, ut ova sua ponerent, deinde iis incubarent: illas autem *à pinguedine, quâ erant præditæ, Pinguins* appellarunt: insulas verò, in qvibus tantam earum abundantiam observabant, Pinguins-insularum nomen indiderunt: ego autem eas Anseres Magellanicos non incommodè dici posse arbitror. Illarum, quum nemo hactenus (quod equidem sciam) mentionem fecerit, præter Diaria ab his evulgata qui illo anno in Magellanico freto aliquamdiu hæserant, et prorsus sint peregrinæ, iconem ex Diariis illis petitam hîc subjicere libuit, et pauca ad ejus historiam pertinentia adiicere."

Ifölge disse Ord, som jeg har maattet anföre saa fuldstændigen, for at vise, at *Clusius* taler om de samme Steder og de samme Reisejournaler, hvilke jeg senere anförer, er det klart, at Fuglen, en af de magellanske Pingviner, menes ikke alene at have faaet Navn af sin Fedme, men tillige at have faaet dette Navn af Hollænderne.

Ligeoverfor denne Udledning af Navnet vil jeg strax stille en anden, der ved förste Öiekast maaskee synes mindre sandsynlig, men hvis Rigtighed dog vel kan omtrent bevises, og hvis Ælde endog gaaer længere tilbage end den Clusiske, idet den anföres af en af de fornemste Deltagere og Befordrere af den ovennævnte Gilbertske Expedition (1583), Sir *Georg Pekham* (*Knight*). I en Fremstilling af den Betydning, som den da nye Colonisation i Vesten maatte have for England, söger han at hævde dette Land den historiske Forret til Nordamerika paa Grund af den walisiske

Prinds *Madoc op Owen Gwyneths* Nedsættelse der 1170, og vil bekræfte den walisiske Krönikes Beretning herom ved en Mængde formentlige walisiske Navne, som fra den Tid skulle have holdt sig der. Om denne Prinds's Udvandring til et Land fjernt imod Vest hedder det nemlig:

„where he then gaue to certaine Ilands, beastes, and foules sundry Welsh names, as the *Iland of Pengwin*, which yet to this day beareth the same.

There is likewise a foule in the saide countreys called by the same name at this day, and is as much to say in English, as Whitehead, and in trueth the said foules haue white heads. There is also in those countreis a fruit called Gwynethes which is likewise a Welsh word. Moreouer, there are diuers other Welsh wordes at this day in vse" *).

Ifölge denne Udvikling har altsaa *Pingvin*-Navnet först været givet til *Geirfuglen* af Englænderne, og det paa Grund af den store hvide Plet paa Forhovedet, hvilken ogsaa havde givet Anledning til den allerede omtalte nordiske Benævnelse: *Brillefugl.*

Lade vi nu et Öieblik selve Afledningen staae ved sit Værd, og holde os kun til det Spörgsmaal, om *Englænderne* eller *Hollænderne* först have havt Navnet „Pingvin", saa er det jo ved de allerede anförte Uddrag af de ældste Reiser til Newfoundland fuldstændig oplyst, at Geirfuglen er idetmindste ligefra den förste indfödte Englænders, *Hores*, Reise til Newfoundland 1536 bestandigen blevet nævnt af Englænderne med Navnet „*Pengvin*", og ligesaa klart lader det sig vise, at længe förend Hollændernes ovennævnte förste Ankomst til Port Desire og Magellanstrædet,

---

*) *Hakluyt* III. S. 217. Skjöndt denne Ordets Oprindelse kan være lige rigtig, enten den omtalte Prinds har nedsat sig i hine Egne eller ikke, skal jeg dog bemærke, at selv *A. v. Humboldt* ikke finder nogen Grund til at betvivle Rigtigheden af denne tidlige Udvandring. *A. v. Humboldt*, Kritische Untersuch. üb. die Entwickelung der Kenntn. v. der neuen Welt. Bd. 1. S. 388, 392.

1599, havde Englænderne kjendt de der levende vingelöse Svömmefugle og overfört Navnet „*Pengvin*" paa dem, samt derefter igjen kaldt nogle Öer „*Pingvins*öer". I de flere Beretninger, der ere opbevarede om Englændernes förste Ankomst til Magellanstrædet paa Jordomseilingen omkring Sydamerika under *Francis Drake* 1578, og som hidröre fra denne Admirals Ledsagere, har jeg vel seet selve Fuglene, deres Skikkelse og Mængde omtalt, men jeg har ikke fundet dem tillagt noget bestemt Navn. Matrosen *Peter Carders*, der ved Uheld tilligemed 7 andre bleve i en Baad adskilte fra *Drakes* Flaade, men naaede tilbage til de Öer, hvorpaa de havde fanget saa mange af disse Fugle, og efter 8 Aars Eventyr kom til Europa, nævner derimod disse for ham saa betydningsfulde Fugle uden videre Bemærkning „pengvins" og Öerne „pengvin island", saa at det vel tör ansees for utvivlsomt, at hos Skibsbesætningen ialmindelighed har Fuglen gaaet under dette Navn*). Paa Englændernes senere Jordomseiling under *Thomas Candish*, 1586 og fölgende Aar, anlöb Skibene ligeledes *Port Desire* og Magellanstrædet, og i en Beretning om denne Reise**), som skyldes en af Deltagerne i samme, *Francis Pretty*, omtales under 17 December ogsaa Fangsten af hine store Fugle, og i Randskriften „we call these foules *Pengwins*" faae vi Besætningens Navn til dem at vide; faa Dage senere anföres i Beretningens fortlöbende Text: „The 28 of December we departed out of the *Port of Desire* and went to an Iland . . . . . where we trimmed our saved *pengwins* with salt for victual all that and the next day". Senere nævnes „*Pengwin-Iland*", Öen i Strædet, „where wee killed and salted great store of *Pengwins* for victuals".

I en kort Skildring af *John Chidleys* ulykkelige Reise til

---

*) *Peter Carder* var födt i Cornwall. Hans Reise findes i en hollandsk Oversættelse i den för nævnte Samling af Reisebeskrivelser, udgivet ved *Pjeter van der Aa.* B. 18; see S. 2.

**) *Hakluyt* IV. p. 316—341; see 318—19.

Magellanstrædet 1589 siger en af de sex Deltagere, der kom levende tilbage, nemlig *W. Magoths**): „and coming to *Penguin*-Eyland within the Streight we tooke and salted certaine hogsheads of *Penguins*". Fremdeles modtog den Næstcommanderende paa et af *Chidleys* Skibe fra flere af Mandskabet d. 12 Februar 1589, i selve Magellanstrædet, en skriftlig Forestilling med Navns Underskrift om den ynkelige Tilstand, hvori Skibet i alle Henseender befandt sig, og deri hedder det blandt andet om Proviantmanglen: „and also but three moneths victuals of beefe, *penguins* and porke" S. 359; ligeledes blandt andet om Tabet af de mange Mand: „it may please God, that we may finde our fifteane men, and our boat at *Penguin-yland*" S. 360.

Disse Exempler paa dette Ords gængse Anvendelse hos Mandskabet paa de engelske Skibe, der gik til Spidsen af Amerika i den Tid, kunne forøges med mange fra Beretningerne om *Thomas Candish*'s anden Reise i Aarene 1591—93, f. Ex. fra den, som skyldes *John Jane*, der var Deltager i den**). Af disse Exempler skal jeg imidlertid her indskrænke mig til kun at anføre det første Sted, paa hvilket Ordet er anvendt i denne Retning, da det der er forudsat at være saa selvforstaaeligt og bekjendt, som Ord kunne være: „Three leagues from this harborough (Port Desire) there is an Isle . . . . . where there are great abundance of seales, and at the time of the yeere *the penguins* come thither in great plentie to breede" p. 365.

Forsaavidt som i hin Tid, da ikke enhver Deltager i en saadan Reise var Pennen voxen, mangen en Yttring i Skildringen af det Sete kan have faaet sit bestemte Klædebon ved en senere Redaction eller ved Offenliggjörelsen, og at paa lignende Maade Ordet „Pengvin" kunde tænkes indsat istedetfor et maaskee oprindeligen brugt omskrivende Udtryk, maa det endnu dog fremhæves, at ogsaa i Journalerne over denne Reise er der indrykket

---

*) *Hakluyt* IV. p. 357—360.

**) *Hakluyt.* vol. IV. p. 361—72.

en Erklæring, „given in Port Desire the 2 Juni 1592" og underskreven af 40 af Mandskabet, hvori alle Underskriverne gjöre Rede for de Grunde, der bevægede dem til i deres store Nöd at söge tilbage til Port Desire, og hvori det med Documentets egne Ord hedder: „wee desired to goe for Port Desire, hoping with seales and *penguins* to relieve our selues". Her og i lignende Tilfælde kan man ikke ret vel sige, at Ordet er indskudt af en Udgiver. — Det Anförte haaber jeg vil klarligen vise, at Navnet „*Pengvin*" ikke er bleven givet til hine magellanske Fugle ad den tidligere antagne og af *Clusius* angivne Vei, men at det var allerede iforveien bleven overfört paa dem af Englænderne.

Samtidigen og paa samme Maade synes mig iövrigt ogsaa Navnet at være bleven overfört paa de beslægtede Fugle ved den modsatte Side af Atlanterhavet, nemlig ved Afrikas vestlige Kyst; thi i flere Reiser nævnes ogsaa her, allerede inden Slutningen af det 16de Aarhundrede, „*Pingvinen*", og jeg skjönner ikke bedre, end at stedse Englændere ere gaaede forud med denne Benævnelse. Bruges saaledes dette Navn om de Capske Luffe- eller Fedtgjæs 1795 under det hollandsk-ostindiske Selskabs förste Expedition til Indien forbi Cap, saa var det dog allerede under det engelsk-ostindiske Selskabs Expedition under *Lancaster* 1591 bleven anvendt paa de samme Fugle, og Pengvinöerne derefter blevne opkaldte.

At Hollænderne derfor paa en Maade have taget Navnet i Arv efter Englænderne, overalt hvor disse vare gaaede forud, kunne vi ikke betvivle; ja netop de Hollændere, paa hvis Dagböger og Reisejournaler *Clusius* har stöttet sin för anförte Angivelse, berette endog udförligen at Navnet var engelsk og hvad det i dette Sprog betöd. I 1598 afgik fra Holland to forskjellige Skibstog til Magellanstrædet, den ene paa fem Skibe, den anden paa fire, denne virkelig udförende Jordomseilingen omkring Amerikas Sydspids, hin vendende tilbage, efterat være kommen igjennem Strædet. Fra den förste have vi en Reisejournal af *Sebald de Weert*, Förer af et af Skibene, fra den anden en lig-

nende af *Olivier van Noordt*, Admiral eller Chef for Expeditionen. I begge omtales Pingvinerne paa samme Maade, ja med saa overensstemmende Ord, at det er tydeligt, at Ordene fra den ene Reise ere under Trykningen eller ved Udgivningen gaaede over i den anden; men da i *van Noordts* Journal Pingvinerne allerede beskrives ved Öerne udenfor Port Desire, medens *de Weert* ikke kom til denne Havn og nævner dem först ved Pingvinöerne i Strædet, (ja Beskrivelsen af dem er indsat langt senere hen og i en mindre naturlig Sammenhæng end hos Förstnævnte); da fremdeles ogsaa hos *van Noordt* sammesteds findes netop *den* Figur af Fuglen, som *Clusius* har gjengivet i sit Værk, kan jeg saaledes ikke tvivle om, at det er specielt *van Noordts* Diarium*), som *Clusius* har benyttet, og hvis Text Ord til andet er gjengivet i hans latinske Værk. Kun Begyndelsen af *van Noordts* Omtale af Pingvinen er

---

*) Af de flere Udgaver af denne Hollændernes förste Jordomseiling omkring Sydspidsen af Amerika, under *Oliv. van Noordt*, hvilke findes paa det store Kongelige Bibliothek, holder jeg mig her til een, der er *sine anno* „t'Amsterdam gedruckt by *Gillis Joosten Saeghman*, Ordinaris Drucker van de Journalen ter Zee, en de Landt-Reysen", og som aabenbart er den ældste af disse Udgaver og rimeligvis selve den, som *Clusius* har benyttet. Det er den eneste af dem, der har Figuren af Pengvinen saaledes som *Clusius* har gjengivet den, medens den paa de andre er i en langt mindre Maalestok, mindre nöiagtig udfört og stillet i Titelvignetten. Dens udförlige Titel er:

Journael van de wonderlijcke *Vooyagie door de Straaet Magalanes*, ende voorts den gantschen Kloot des Aerdtbodems om, gedaen met vier Sheepen, onder het beleydt van *Olivier van Noordt*, uytgevaren in't Jaer 1598. Verhalende o.s.v.

Den til Sammenligning brugte Udgave af *Seb. de Weerts* Reise, hvilken ogsaa *sine anno* var fra samme Trykker, med samme ydre Udstyr, som foregaaende (begge före ogsaa de samme Vignetter paa Titelbladets For- og Bagside, paa hint tvende Skibe, paa dette en bevinget Genius (Herold) svævende over Jordkloden, den ene med et Hexastichon til O. van Noordt, den anden med et tilsvarende til Seb. van Weert), bærer följende Titel:

Journael van't geene vijf Schepen, van Rotterdam, in't Jaer 1598. den 27 Juny, na de *Straet Magalanes* varende, over gekomen is, tot den 21 January 1600 toe, op welcken Dagh Capiteyn *Sebald de Weert* met het Schip't Geloove genaemt, de selve Straet verlatende, gedwonghen wiert weder naer Huys te keeren o.s v.

hverken fuldstændig eller fuld tro gjengivet, som man nu strax vil see; skjöndt forberedt ved flere ældgamle Benyttelser af disse Journaler at finde en Mening udtalt, der ikke stemmede aldeles med *Clusii* Gjengivelse, var det dog med en vis Forundring jeg læste följende Journalens klare Ord:

„Den 25 dito (Juny) heeft de Generael bey de Sloepen ghesonden naer een Eylandt aen de zuyt-zijde, ontrent een mijl buyten de Haven, alwaer sy uyt de gene die op de voyagie *van Candisch* gheweest hadden*), verstonden, en metter daet ook bevonden, groote menighte van Pinguijns te wesen, als mede Zee-Robben sonder getal, jae soo veele datmer heele Schepen met soude konnen laden. *De Pinguyns worden also genaemt, niet van wegen haer vettigheyt, maer om dat sy witte hoofden hebben, want dat beteyckent Pinguyns in het Engelsch, ghelijck in Sir Thomas Candische Voyagie te sien is*". S. 9.

Med denne Erklæring af Originalkilden, hvorpaa Ordets Oprindelse fra Hollænderne skulde stötte sig, maa det för opkastede Spörgsmaal ansees fuldstændigen besvaret; thi vi maae erindre, at om endog Portugiserne og Spanierne, som vi vel vide, langt tidligere end Englænderne og Hollænderne kom til disse sydlige Pingviners Hjem baade ved den vestlige og den östlige Side af Atlanterhavet, saa er det dog ikke bekjendt, at disse have anvendt Navnet Pingvin paa dem, förend længe efter hine nordlige Nationers Besög i de samme Egne. Saavidt det altsaa staaer fast, at hos de romanske Nationers Söfarende disse Fugle altid oprindeligen have været benævnte paa en ganske anden Maade, saa synes mig heller ikke længere der kan være nogen rimelig Tvivl tilbage om, at det er simpelthen vor nordiske Pingvins, eller Geirfuglens, Navn, der efterhaanden har gjort sig gjældende ogsaa paa den sydlige Hemisphæres Fugle

---

*) Smlgn. Journalens förste Side, hvoraf fremgaaer, at Skibene i Kanalen havde taget ombord „een Engelsch Piloot, die met de Heer *Thomas Candisch* dese verre reyse ghedaen hadde".

med samme ydre Livsforhold. Deri er der da heller ikke noget unaturligt; thi hvad er sædvanligere, end at Europæerne overföre *deres* Hjemstavns Benævnelser paa de nærmest tilsvarende Gjenstande, der möde dem i de nye, fremmede Egne*).

Den samme Kilde, hvorved vi standsede Forfölgelsen af Pengvinnavnets Vandring, förer os heldigvis ogsaa til en hurtig Besvarelse af Spörgsmaalet om Navnets *Afledning*, hvilket vi forelöbigen havde udsat. Den i saa lang Tid efter *Clusius* gjentagne Derivation af det latinske „pingvis" kan jo ikke længere fastholdes, efterat dens historisk antagne Grundvold ved Beretningerne i *van Noordts* Reisejournal er taget bort under den. At *Clusius*, uagtet hans Kildes Forsikkring om det Modsatte, saa uforbeholdent udtalte sit „a pingvedine", kan man kun forklare sig derved, at Udledningen af „pingvis" alene forekom ham naturlig, medens Benævnelsen „*Hvidhoved*" til en Fugl, som ikke har hvidt Hoved og ikke noget iöinefaldende Hvidt paa Hovedet, naturligvis maatte forekomme ham aldeles urimelig, og visselig ogsaa vilde være aldeles unaturlig, naar dette ikke var et overfört Navn, hvis oprindelige Betydning efter Ordene tillige kun stod ret levende for Faa. Som Sagerne nu staae, synes ikke andet tilbage for os, end for det förste at antage Ordet for et walisisk**), og for det andet, indtil en ny og bedre Udvei viser sig for os, at slutte os til den Udtydning, der i Begyndelsen overraskede noget, men som dog er langt naturligere,

---

*) Navnet „*le Gorfou*", som *Brisson* tilsidst hæftede generisk til den ene Form af de sydlige vingelöse Svömmefugle, og som var et af Söfarende meget hyppigen brugt Udtryk, turde ogsaa have nogen Sammenhæng med vor Geirfugls Navn paa Færöe og Englands Vestkyst: *Garfugl.*

**) Da „*Pengwai*" anföres hos *Temminck* som walisisk Navn paa *Alca torda L.* og *Nemmich*'s Polyglottenlexicon der Natur angiver en lignende walisisk Benævnelse for den samme Fugl, *Gwalch y Penwaig*, bliver Sandsynligheden for Ordets walisiske Oprindelse större. Ogsaa „*Garfil*" anföres i sidstnævnte Værk som et walisisk Navn for Geirfuglen og Alken; det minder paa den anden Side om „*Garfowl*".

end at hollandske eller engelske Söfolk skulde have givet latinske Navne til de Naturgjenstande, de mödte. Til Bestyrkelse for den fra flere Sider os bragte Udledning af *Pengvin*navnet fra tvende walisiske Ord, der skulle betyde „*Hvidhoved*" eller med „*hvidt paa Hovedet*", skal jeg her kun tilföie, at ifölge Lexica over det walisiske Sprog betyder „*pen*" ganske rigtig *Hoved*, og „*gwyn*" „*hvid*", og at en lignende Sammensætning forekommer i mange andre Benævnelser. Ordets Afledning af disse to Ord synes endog at maatte ligge temmelig nær, da jeg f. Ex. i *Cambdens* Brittania seer, at Navnet paa et af Bjergene: „Pennegent", uden nogetsomhelst Hensyn til Fuglenavnet, forklares som en noget fordærvet Udtale af „pengwyn", „so called perhaps from its white and snovy head" (Udgaven 1695, p. 791).

Saaledes ere da Franskmændene i deres gode Ret, naar de bibeholde „*Pingouin*" enten for *Alca impennis*, vor Geirfugl, eller for Alkeslægten i Almindellghed; Englænderne derimod paa urette Vei, naar de efter de övrige Europæeres Exempel som oftest betegne Luffegjæssene med dette Navn, og mene at det er mindre rigtig anvendt paa Geirfuglen.

E. *Om Geirfuglens Stilling til sine nærmeste Beslægtede.*

Endnu önsker jeg at gjöre en Bemærkning med Hensyn til det Spörgsmaal, hvilken Stilling Geirfuglen bör indtage i vort System ligeoverfor dens nærmest Beslægtede, eller hvorledes den bör videnskabelig benævnes i Forhold til disse.

At *Alca impennis Lin.* er det eneste med Rette Arten tilkommende Navn, saafremt den bör forblive i den snævrere og egentlige Alkeslægt, *Alca*, vil indrömmes af Alle. Men man vil vel ogsaa næsten Alle være enige i, at Geirfuglen i saa væsentlige Forhold afviger fra den anden Art indenfor Slægten, *Alca torda Lin.*, der er Slægtens egentlige Typus og som har givet hele Slægten Navn, at den, efter den nu almindelige Opfattelse af Slægtsbegrebet, bör danne et eget genus for sig selv. Vingens Lidenhed, der fornemmelig har sin Grund i, at Underarms-

benet er blevet forkortet i den Grad, at det netop kun er halv saa langt som Overarmen, medens det hos *Alca torda* næsten er af lige Længde ($^4/_5$)*), og de dertil knyttede Forhold i Haandens Vingefjærenes ringe Udvikling, ville allerede opveie de ydre Karakterer, der ellers betinge Slægtsadskillelse i Fugleklassen. Paa Fuglens Levemaade indvirker denne Forkortelse i flere Henseender, idet den gjör al Flugt umulig, og derved tillige betinger en hel anden Opfostringsmaade af Ungen, end den, der findes hos den egentlige Alk. Medens denne i Yngletiden sees idelig flyvende fra Vandet til Reden med en Fisk i Næbet til Afkommet, maa en saadan Opfostring hos Geirfuglen af sig selv falde bort, hvad allerede *Naumann* har bemærket (Deutschlands Vögel. XII Th. S. 645). Hvis Fuglen virkelig i sin gaaende, oprette Stilling bragte Ungen Föden i Næbet, synes dette at maatte have været et saa iöinefaldende Træk, at det maatte have henledet Opmærksomheden paa sig, og være bleven bemærket iblandt det Lidet, der er blevet berettet om den fra de enkelte Ynglesteder. Tausheden i denne Henseende vil jeg derfor være tilböielig til at tolke som et bestemt Vidnesbyrd om, at Opfostringen ikke har denne Form; alligevel kunde dog nok en Mading med Næbet finde Sted, naar man vilde antage, at Ungen gik tilsöes umiddelbart efter at den var kommen ud af Ægget, og dette berettes virkelig i nogle Beskrivelser af Fiskeriet paa Newfoundlandsbankerne, men uden at den oprindelige Iagttagelse deraf nærmere angives**). Den af St. Kilda-Beboerne fremhævede Eiendom-

*) Underarmen paa en udvoxen Geirfugl finder jeg, ved Maaling, kortere end paa en udvoxen Alk, og dens Haand er neppe et Par Linier længere end Alkens, uagtet Overarmen paa hin er betydeligt længere og förere end paa denne, og Geirfuglen i Kropmasse mangegange overgaaer Alken.

**) En Beretning paa anden eller tredie Haand om at Geirfugleungen föres tilsöes, kort efterat den er udruget, er följende:

„Der *Pinguin* ist ein anderer Vogel, schwartz und weiss geflecket. Er flieget nicht, und hat nur zween stumpfe Flügel, wormit er auf das Wasser schläget, wenn er fliehen oder untertauchen will. Man meynet,

melighed, at den aldrig lagde Æg anden Gang, naar det förste Æg blev den frataget, kunde maaskee staae i nogen Forbindelse med den ulige Opfostring af Ungen og den större Besværlighed, Fuglen under visse Forudsætninger maa have med at tilföre Ungen Föden, naar den kun svömmende og gaaende kan gjöre dette, istedetfor at dens nærmeste Frænder ved Flugten kunne bringe denne til Reden. — Vingeforholdet er imidlertid langt fra den eneste *ydre* Forskjel, hvorpaa en Slægtsadskillelse kunde begrundes; ogsaa Næbets Forlængelse frembyder en saadan, og endnu mere Fodens Lidenhed, Styrke og hele Bygning, der betinger en langt större Evne til at klattre paa Skjærenes Skraaninger. (Smlgn. *Michahelles.* Isis 1833. S. 650.)

Men bör *Geirfuglen* ved Siden af *Tordalken* danne en egen Slægt for sig, maa den have sit eget Slægtsnavn, idet Navnet *Alca* efter enhver sund Nomenclatur bör forblive hos Slægtens mest egne Indhold, og Spörgsmaalet bliver da, om der maa dannes et helt nyt for den, eller om der indenfor Slægtens Synonymer kan findes noget, der med antagelige Grunde kunde udsondres for den.

Som en egen Slægt har Geirfuglen været opstillet allerede siden 1771, af vor Landsmand *M. T. Brünniche*, der i sine „Zoologiæ fundamenta" lægger stor Vægt paa Vingens Forhold ved Karak-

---

er tauche bis auf den Grund hinab, um seine Speise auf der Bank zu finden. Man siehet deren einige, wenn man noch 100 Meilen vom Lande entfernet is: sie legen aber ihre Eier auf das Land, wie die anderen. *Wenn sie nun Junge ausgebrütet haben, begeben sie sich mit den Jungeu auf dem Rücken, zu Wasser, welche sie also auf die Bank bringen, wo man einige findet, die nicht grösser sind als ein Küchlein*, wiewol sie so gross werden als die Gänze". Summarische Nachricht von dem *Bakkeljau* und *Stockfisch-Fang* bei *Terreneuf* in den nordlichen Theilen von America, aus den Schriften des Herrn *Denys* gezogen, som et Anhang föiet bagved den i Leipzig 1723 i tydsk Oversættelse udgivne *C. G. Zorgdragers* alte und neue grönländische Fischerei und Wallfischfang, S. 459. *Denys* egne Skrifter har jeg ikke kunnet hidtil forefinde; efter en hollandsk Oversættelse er det Ovenstaaende gjengivet. — Skulde hin fabriciske Unge kunne være en virkelig Geirfugleunge, kommen langveis fra (???).

teriseringen af Familier og Slægter, og f. Ex. begrændser de Slægter blandt Svömmefuglene, der have „femora intra abdomen recondita" efter det nævnte Forhold, Bagtaaen og Næbet, saaledes (p. 78, 79):

alæ ad volatum ineptæ,
digiti antici palmati III,
posticus unicus solutus,
rostrum compressum, latius,
apice incurvum,
mandibula inferior integra: *Pengvinus* (Pengvinen).
mandibula infer. truncata: *Spheniscus* (Lappingen).
posticus O.,
rostrum compressum latius,
apicibus incurvum . . . . . *Plautus* (Brillefuglen).
alæ ad volatum aptæ,
digiti antici palmati III.,
posticus unicus solutus,
rostrum rectum, acuminatum,
membrana digitorum lobata vel integra . . . . . *Colymbus* (Lummen).
posticus O.,
rostrum angustum rectum, acuminatum . . . . . *Uria* (Lumvien).
rostrum latum compressum transversim striatum *Alca* (Alken).

Allerede siden 1771 er altsaa Geirfuglen (Brillefuglen) ved *Brünniche* bleven sondret som Slægt ikke blot fra de flyvende Alker under Navnet *Plautus*, men ogsaa fra de andre vingelöse Fugle, der vare blevne forvexlede med den under Benævnelsen Pengvin og paa hvilke *Brünniche* nu fæstede Slægtsnavnene *Pengvinus* og *Spheniscus*. Et Aarti iforveien vare dog disse sidstnævnte

*) *M. T. Brünnichii* Zoologiæ Fundamenta prælectionibus Academicis accomodata Hafniæ et Lipsiæ 1771.

sydlige Former som egne Slægter blevne fjernede fra den kun lidet naturlige Stilling, *Linné* havde givet dem i sit System som Arter dels af Slægten *Diomedea*, dels af Slægten *Phaëton*, idet nemlig *Brisson* i sin Ornithologia sive Synopsis methodica avium 1760. 4to. T. VI. p. 96 og 102 havde stillet de da bekjendte Arter af Luffegjæs i sine to Slægter: *genre du manchot* (*genus Spheniſci*) og *genre du Gorfou* (*genus Catarractis*) Ved at sammenligne Karaktererne paa disse *Brisson*'s tvende Slægter, vil man finde, at de Led for Led modsvare hinanden aldeles, med Undtagelse af det ene Mærke fra Underkjæben, der hos den förste Slægt hedder: „apex mandibulæ inferioris qvasi truncatus", medens det hos den sidste hedder: „ap. mand. inf. rotundatus", og man fristes derfor til at antage, at *Brisson*'s og *Brünniche*'s tvende Slægter falde fuldkommen sammen, og at den Sidstnævnte ved Opstillingen af sine væsentligen har fulgt *Brisson*, og kun har afveget fra ham ved at tillægge hans *genre du Gorfou* (*genus Catarractis*) Navnet *Pengvinus*. Herved er at erindre, at *Brisson*'s Slægtsbetegnelser ikke vare at betragte som *nomina generica* i den Linnéiske Forstand, altsaa heller ikke som saadanne kunde have nogen systematisk Aldersforret*), og dernæst at *Brünniche* nogle Aar forud, 1764, i sin Ornithologia borealis, havde anbragt Navnet *Catarracta* paa den Slægt, for hvilken senere *Illiger* foreslog Navnet *Lestris*, og altsaa kunde han ikke atter her anvende denne Benævnelse.

Senere end *Brünniche* have endnu *Leach*, *G. R. Gray* og *Ch. Luc. Bonaparte* sögt at hævde Geirfuglen en selvstændig Stilling, de förste to under Navnet *Alca*, *Gray* dog kun midlertidigen, da han senere har forenet den igjen med vor A. torda**); den sidste under Navnet *Pingvinus*, idet han i forrige Aar optog

---

*) Jeg veed vel, at Brugen heri ikke giver mig fuld Medhold, men jeg vil derfor ogsaa tilföie, at *Brissons* Navne alligevel i de her omtalte Tilfælde maatte vige for de Mochringske, som det kort efter vises.

**) For Alken optog han uheldigen det Leachske Navn *Utamania*.

den paa sine i Comptes rendus givne synoptiske Tabeller over Fugleslægterne*).

Saa önskeligt det nu end kunde være, om Benævnelsen *Pingvinus* kunde overföres paa Geirfuglen, saa anseer jeg dog dette ikke muligt, uden ved at gjöre Brud paa de faste Regler for Navngivelsen, og navnlig formedelst *Brünnich*'s ovenanförte Begrundelse af hine Slægter, hvilken jeg maa antage at have været *Bonaparte* ubekjendt.

Af de Benævnelser, *Brünnich* ved sin Begrændsning af Slægterne bragte i Anvendelse, kunne rigtignok flere, ifölge de vedtagne Regler for en sikker naturhistorisk Nomenclatur, ikke hævde deres Plads, idet de i Forveien have erholdt en bestemt systematisk Betydning og ere blevne anbragte paa faste Slægtsbegreber, f. Ex. Navnene *Catharacta* og *Spheniscus*, der vanskeligen ville kunne fjernes fra de Slægter, til hvilke *Möhring* (Genera avium 1752) havde knyttet dem. Selve Navnet *Plautus*, saafremt det skal betragtes blot som en anden Skriveform af *Plotus***), der 1766 af *Linné* blev anvendt paa *Anhingaen*, kan kun beholdes under Forudsætning af, at denne Linneiske Benævnelse viger for det endnu ældre Mochringske *Ptynx* (1752); men dette maa ogsaa vistnok blive Tilfældet, og da ville baade *Plautus* og *Pingvinus****) som Slægtsbenævnelser ifölge deres

---

*) Comptes rendus des séances de l'Academie des sciences 1856, S.

**) Saaledes *Cuvier* Regne animal I. p. 554 note 2; anderledes *Agassiz* i nomenclator zoologicus I. Aves p. 61, men vistnok urigtigt; *Klein*, der först, saavidt jeg veed, har i Fugleklassen indfört som et Slags Ordensnavne Benævnelserne *Plotus*, *Plautus* og *Plancus* (dermed betegnende tre af de otte store, unaturlige „Familiæ", hvori han inddeler samtlige Fugle), vil ved et Ordspil med disse tre Udtryk for „Platfödder" tillige have Tanken henledt paa tre berömte Mænds Navne: *Rob. Plott, M. Acc. Plautus* og *Jan. Plancus* (historiæ avium prodromus. Lubecæ 1750, p. 14).

***) Naar forresten et Slægtsnavn *Pingvinus* i denne Betydning henföres til *Cuvier* 1799, eller til *Bonaterre* 1790, saa mener jeg her er en dobbelt Misforstaaelse; man maa vel skjelne imellem en Forfatters Omskrivning af et Slægtsbegreb eller Underslægtsbegreb og hans Benævnelse af

Prioritetsret være at anvende i den Brünnichske Betydning, hvilket er saameget heldigere, som Geirfuglen ellers vilde fordre Indförelsen af et aldeles nyt Navn, efterdi ingen af *Alca*slægtens Synonymer, *Chenalopex Moehr.* f. Ex., kan anvendes, da de have samme Omfang som *Alca*, eller ere givne med hele Slægtens Indhold. Som Art indenfor sin egen Slægt vil Geirfuglen da være at kalde: *Plautus impennis (Linn.)* *).

Oplysning om Kaartet og Tavlen.

Paa det medfölgende Kaart over *Geirfuglens* Udbredning i den historiske Tid antyde:

de *röde* Punkter de *Yngle*pladse, hvorfra Fuglen efter vore nuværende Kundskaber maa antages at være forsvunden;

det *grönne* de Skjær, paa hvilke den tör forventes endnu at være tilbage, om end i yderst faa Individer;

de *sorte* de to Steder i Danmark (*Havelse* i Sjælland og *Meilgaard* i Jylland), paa hvilke Levninger af Geirfugle ere fundne blandt de Dyr, Urbefolkningen har brugt til Föde.

---

disse; begge henföre Geirfuglen og Alken til *Alca L.*, og forsaavidt de bruge „*Pingouins*" som fransk Benævnelse for en Gruppe, saa er denne hos dem et Indbegreb af begge Alkerne, og ikke af Geirfuglen eller Alken alene, ligesom hos *Brisson.*

*) Skulde imod Forventning de Forudsætninger, hvorpaa jeg ovenfor har grundet Indförelsen af Slægtsnavnet *Plautus Brünn.* for Geirfuglen, ikke kunne holde Stik, og jeg navnlig have overseet en Anvendelse af dette Navn, der kunde gjöre det ubrugeligt, da maa jeg for et saadant muligt Tilfælde endnu tilföie, at jeg i min mundtlige Fremstilling (da ubekjendt med Anhingaens Moehringske Navn *Ptynx*) har for Geirfuglen foreslaaet Benævnelsen *Gyralca*, saafremt nemlig *Pingvinus*, som jeg ansaae for det heldigste Navn, ikke kunde frigjöres fra den sydlige Form af Pingviner, paa hvilken det var bleven anvendt. Ordet *Gyralca* vilde minde om Geirfuglens nærmeste Beslægtede og om dens nordiske Benævnelse, og derhos falde Öret bekjendt ved dets Lydlighed med det for en anden nordisk Fugl gængse Navn: *Gyrfalco.*

Da det *Kgl. Videnskabernes Selskab* har tilladt mig at afbenytte den Tavle, hvormed min Beretning om Landets forhistoriske Fuglefauna er udstyret i dets Oversigter, seer jeg mig ved denne Velvillie sat istand til at kunne give Læseren en Anskuelse af de væsentligste Knokler, hvorpaa Geirfuglens tidligere Forekomst ved Danmarks Kyster er begrundet, og som have givet Anledning til de Undersögelser, der ere Gjenstand for denne Afhandling.

fig. 4 höire Overarm af Geirfuglen, *Plautus impennis (Lin.)*, seet fra den ydre Side, fra Meilgaard.

fig. 4′ samme Knokkel, fra den indre Side, med Tverridser af Urindvaanernes Knive.

fig. 5 höire Spolebeen (radius) af en Geirfugl, *Plautus impennis (Lin.)*, fra Meilgaard.

fig. 5′ samme Knokkel fra den modsatte Side.

NB. fig. 1. 2. 3 fremstille Knokler af Tjuren, *Tetrao urogallus Linn.*, fundne sammen med Geirfugleknoklerne og ligeledes hidrörende fra Fugle, som Urfolket har spist.

Tillægsanmærkning.

Til min ovenfor givne Fremstilling, der, som jeg allerede har yttret, langtfra har tilsigtet nogen udtömmende Behandling af Emnet, önsker jeg blandt flere Optegnelser de följende endnu tilföiede, dels til Berigtigelse, dels til Fuldstændiggjörelse, da de paa deres respective Steder ville savnes.

Den S. 48 efter Justitiarius *Boie* omtalte grönlandske Geirfugl blev nedsendt 1821 til *Benicke* og angives af ham (Isis. 1824. S. 887) at være slaaet ved Discoöen i Vinterdragt. Om den er identisk med den Hageske, som jeg formoder, eller ikke, maa vistnok endnu kunne oplyses.

Navnene „*Söhöns*" eller „*Höns*" (S. 60. Anm.) er i Söreiserne et temmelig almindeligt Udtryk for Fugle paa Fiskebankerne; ligesaa bliver „*Guillaum*" hyppigen brugt for *Guillemot*.

De vigtige Data (S. 69), som *Gosnols* Reise giver, og som fortjene at forfölges videre, kunne ogsaa eftersees i den mere tilgængelige „Recueil de voyages au Nord" à Amsterdam, nouvelle Edition, 1732. III. S. 398. 403.

Endnu östligere end ved *Ingolfshöfde* (S. 74 og 96) skulle Geirfuglene i fordums Tid have været fangede ved et *Geirfugleskjær* 6—7 Mil udenfor Breiðadalsbugten; men denne Beretning hviler nu, ligesom den om det öst-

lige Geirfugleskjær, kun paa Sagn. *Olaus Olavius* har nemlig i sin oeconomiske Reise i Island 1780. II. S. 547, blandt Skjærene i ovennævnte Bugt: „*Geirfugleskjæret*, som *siges* at ligge 6—7 Miile fra Landet, og burde, til Söefartens Sikkerhed, staae aflagt paa Kartet. Ved St. Hansdags Tider *skal* man tilforn undertiden have besögt dette Skjær, for at fange *Geirfugl*. . . . . og Sælhunde tillige, men slige Reiser ere nu om Stunder gangne af Brug." Om det skulde være det samme Skjær, til hvilket *Eggert Olafsen* saa ubestemt sigter, er vanskeligt at afgjöre; men hvis dette skulde være Tilfældet, da maa den af *Olavius* angivne Beliggenhed have havt Sandsynligheden for sig, da man ved Correcturen af det fortrinlige *Gunlaugsenske* Kaart over Island har indfört Skjæret (nemlig under det dobbelte Navn af *Geirfugleskjær* og *Hvalsbak*). Det ligger i selve Kortrammen, hvorved det en Tidlang har unddraget sig min Opmærksomhed. Jeg har ikke kunnet finde det omtalt i Sognebeskrivelserne, der velvilligen have været mig udlaante af Archivet; men Skjæret ligger ogsaa saa langt fra Land, at man maaskee snarere skulde have Oplysning om det fra de Skibe, der söge til Östlandet.

En udförligere Skildring af *Fabers* Seiltour til Geirfugleskjærene (S. 77) findes i *Isis* 1827, S. 685—88.

Jeg har ikke været heldig nok til at træffe paa nogen Beretning om *Th. Candish*'s Reise, hvori just de Ord staae, som *van Noordt* sigter til, og hvilke skulde tolke „Pingviner" som „Hvidhoveder" (S. 106); men da jeg baade i ældre franske Reiser og i *Kleins* historiæ avium prodromus efter *Laët* seer *Candish*'s Reise paaberaabt i samme Retning, tvivler jeg ikke om, at denne Tydning, som jeg har anfört fra en endnu ældre Kilde, maa findes optaget i en eller anden af de Beretninger om *Candish*'s Söreiser, som jeg ikke har kunnet benytte, eller ikke har benyttet.

Typus for den Brünniehske Slægt: *Pingvinus* (S. 113—14) er *Phaëton demersus* Linn. (cfr. *Brünnichii* Ornithologia borealis. p. 33).

Rettelse:

S. 110—112 flere Steder *Brünniche* l. *Brünnich.*

Oversigt

over

de videnskabelige Möder

i

den naturhistoriske Forening

i Aaret 1855.

---

d. 19de Januar gav Hr. Dr. *A. S. Örsted* en systematisk og geographisk Oversigt over *Viburnum*-Slægten, og

Hr. Prof *Steenstrup* anmeldte *Tjuren* (Tetrao urogallus *Linn.*), som tilhörende Landets forhistoriske Fauna, ved at forevise 5 Knogler af denne Fugl fra Kjökkenmöddingen ved Meilgaard (see Vid. Selsk. Oversigt 1855, S. 8—10, og medfölgende Tavle, Fig. 1-3).

d. 2den Februar meddelte Hr. Dr. *A. S. Örsted* en Oversigt over *Central-Americas Myrtaceer*, samt over denne Families geographiske Fordeling i Almindelighed (see S. 1—32).

d. 15de Februar fremsatte Hr. Cand. *Vaupell* nogle Bemærkninger om Formeringen hos Algeslægten *Oedogonium*, hvorefter

Hr. Prof. *Steenstrup* fremviste *Dyrelevninger henhörende til den forhistoriske Fauna* fra Kjökkenmöddingerne ved Meilgaard og Havelse (see Vid. Selsk. Oversigt 1855, S. 131—32).

d. 16de Marts gav Hr. Cand. *Vaupell* nogle Bidrag til *Skovenes Historie paa den danske Halvö.*

d. 30te Marts gav Hr. Prof. *Steenstrup* et Referat af Dr. *Weinlands* Undersögelser over Lövfröslægten *Notodelphys.*

d. 9de Mai meddelte Hr. Docent *J. Lange* et Referat af de sidste Aars Undersögelser over den foregivne *Forvandling af Aegilops ovata til Triticum vulgare.*

d. 21de November foreviste Hr. Prof. *Steenstrup Bæverstokke* og *Bæverknogler* fra Bröndshöi Mose, samt en smuk Suite af Ryg- og Bugskjolde af *Kjærskildpadden* (Emys lutaria *L.*), indsendte fra en Törvemose ved Egholm af Hr. Kammerherre *W. v. Haffner* (see Vid. Selsk. Oversigt 1855, S. 381—85).

Samme foreviste en Blæksprutte-Art (*Ommatostrephes pteropus Stp.*) fra Vestindien(?), hvoraf et Individ efter hans Mening findes omtalt og afbildet i flere ældre Skrifter (f. Fx. Museum regium), men siden i lang Tid ikke har været gjenfunden (see Vidsk. Selsk. Oversigt 1855, S. 200).

d. 30te November gav Hr. Cand. Mag. *Lütken* en kort Fremstilling af den af det franske Selskab for *fremmede Dyrs Acclimatisation* hidtil udfoldede Virksomhed.

Hr. Prof. *Steenstrup* forevistе 2 *Loligo*-Arter fra vore Kyster, nemlig *Loligo vulgaris Lmk.* og *L. Forbesii Stp.* (beskrevet og afbildet af *E. Forbes* under Navn af *L. vulgaris*), og paaviste de mærkelige, men hidtil oversete, ydre Kjönsmærker, der findes saavel hos de ovennævnte, som hos de fleste andre Cephalopoder i visse Armes Dannelse (see Kgl. D. Vidensk. Selsk. Skrifter 5te R. IV B. 1 H. S. 185—216).

d. 14de December forevistе Hr. Prof. *Steenstrup* en Armknogle af *Alca impennis* fra Kjökkenmöddingen ved Havelse, og knyttede dertil en Række Oplysninger om Geirfuglens tidligere Udbredning ved Amerikas og Europas Kyster, dens Benævnelse Pengvin, samt om dette Navns Oprindelse, og endelig om denne Fugls Afsondring fra Alken i en egen Slægt, for hvilken han foreslog Navnet *Gyralca*, saafremt „*Pingvinus*" ikke maatte kunne anvendes; men dette, mente han, vilde ikke kunne finde Billigelse, ifölge de hidtil fulgte Regler for Nomenclaturen, eftersom allerede forlængst det'e Navn er blevet hæftet urokkeligt fast til en af de sydlige saakaldte Fidtgjæs (see S. 33—116, og Vid. Selsk. Oversigt 1855, S. 385—88).

GRÖNLAND
Island
Færöer
Bergen
St. Kilda
Antiocsti
Newfound-land
Funks I.
Breton
C. Cod

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

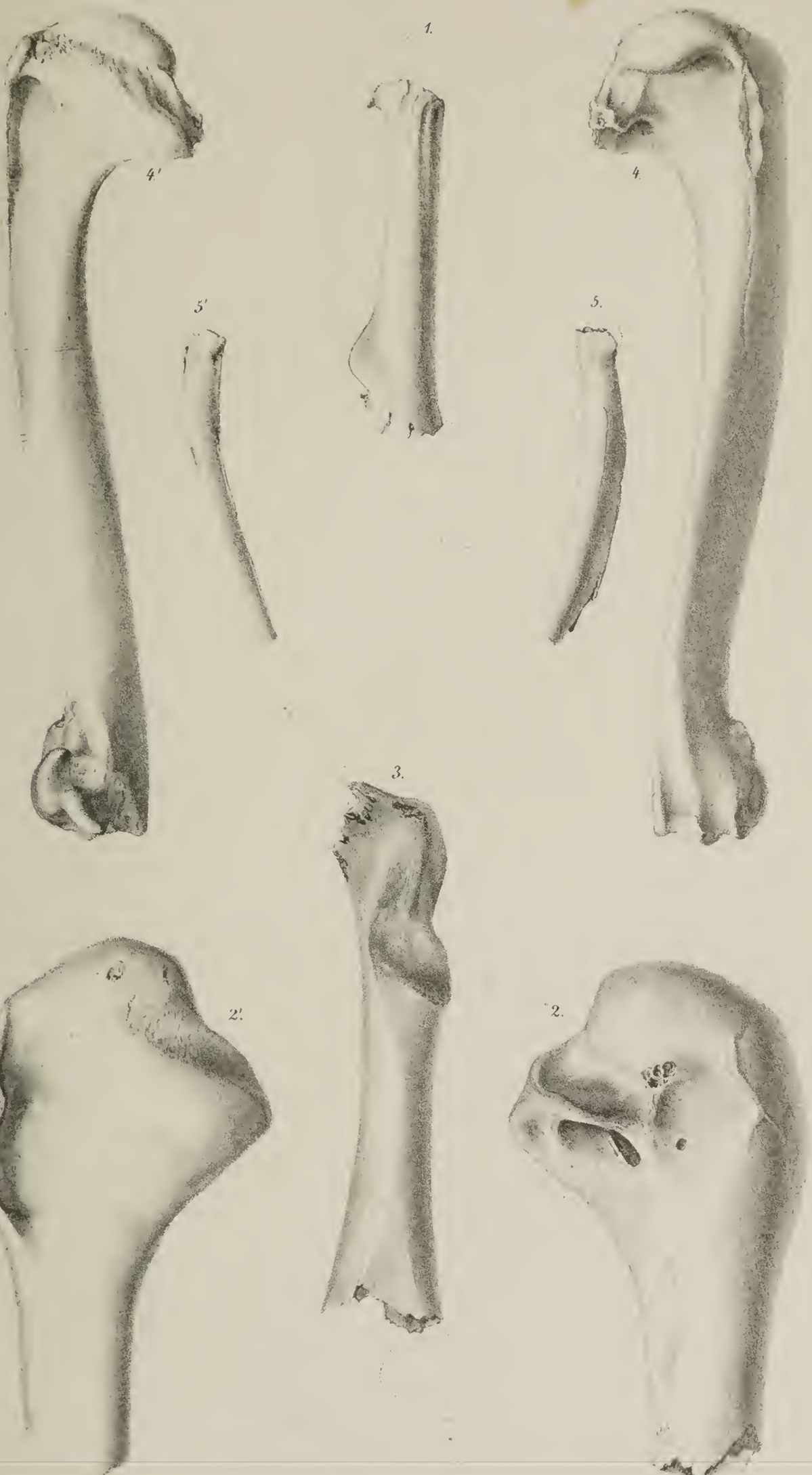

Ossa Tetraonis urogalli L. et Alcæ impennis Luxuria inter Mytilos, Cardia, Ostreas ceteraseque reliquias cœnarum aboriginum Daniæ inventa

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

Made in Italy

06-11 MIN

8 032919 990075

www.colibrisystem.com

3 0112 105562703